T.C
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

HATAY İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI VE GELİŞME POTANSİYELİ

Yunus AÇCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2008

T.C
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

HATAY İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI VE GELİŞME POTANSİYELİ

Yunus AÇCI

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Hakkı ÇİFTÇİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2008

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Hakkı ÇİFTÇİ
(Danışman)

Üye : Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL

Üye : Doç. Dr. Harun BAL

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/…

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

HATAY İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI VE GELİŞME POTANSİYELİ

Yunus AÇCI

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hakkı ÇİFTÇİ

Eylül 2008, 153 Sayfa

Yerleşim birimleri, toplumsal düzeyde ki sosyo-ekonomik gelişmelerin izlenebilmesine fırsat vermektedir. Bu nedenle illerin sosyal ve ekonomik yapılarının iktisat bilimi tarafından ele alınması bir zorunluluktur. Hatay, tarihte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ildir. Bundan dolayı, Hatay ili tarihi ve kültürel yönden önemli zenginlikler barındırmaktadır.

Hatay ilinin sosyo-ekonomik yapısının ortaya konulmaya çalışıldığı bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde bölge ve bölgesel kalkınma kavramları irdelenmeye çalışılmış, bölgesel kalkınma teorilerine değinilmiştir. İkinci Bölüm'de; ilin coğrafi yapısı ile nüfus, eğitim ve sağlık potansiyeli ele alınmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise, ilin ekonomik yapısı ayrıntılı olarak incelenmiştir Çalışmada ilin sosyal ve ekonomik yapısı tablolar ve şekiller yardımıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra ilin SWOT analizine yer verilerek, fırsat ve tehlikeler ile güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulmuş ve il genelindeki il genelindeki uygun yatırım alanlarına dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hatay, Sosyal Yapı, Ekonomik Yapı, Gelişme Potansiyeli, SWOT Analizi

ABSTRACT

THE SOCIO-ECONOMIC STRUCTURE

AND DEVELOPMENTAL POTENTIAL OF HATAY PROVINCE

Yunus AÇCI

Master of Arts Thesis, Department of Economics

Advisor: Assistant Prof. Dr. Hakkı CIFTCI

September 2008, 153 Pages

Allocation units give the chance for tracing the socio-economic developments in the social scale. For this reason, it is essential to approach the social and economic structures of provinces from the view point of the science of economy. Hatay province has hosted countless civilizations throughout history.

Therefore, this three-sections-study constitutes an attempt to display the socio-economic structure of this province. İn the first section of the study; an attempt to explicate the concept of region and regional development is made, and theories of regional development are touched upon. In the Second Chapter; in addition to the geographical structure of the province, the potential of population, education and health were searched. The Third Chapter examines economical structure of the Province in detail. In this study it is endeavored to evaluate the social and economic structure of Hatay province with the help of tables and diagrams. In addition to that, chances and threats along with strong and weak aspects of this province are displayed by making the SWOT analysis of it accordingly. Besides that, attention is drawn to the appropriate fields of investments throughout the province.

Keywords: Hatay, Social Structure, Economic Structure, Developmental Potential, SWOT Analysis

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince destek ve anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman geliştirici rehberliği ile araştırmamda bana yardımcı olan saygı değer hocam Yrd. Doç. Dr. Hakkı ÇİFTÇİ'ye; Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL ve Doç. Dr. Harun BAL'a en içten duygularımla teşekkür ederim.

Eğitim hayatımda beni maddi ve manevi olarak destekleyen babam Fuat AÇCI, annem Emel AÇCI, abim Ahmet AÇCI, ablam Reyhan KİREÇÇİ ve değerli dostum Ferhat Şirin SÖKMEN'e; yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen kardeşlerim DİLEK AÇCI ve Atakan AÇCI ile değerli dostlarım Önder GÜZEL ve Öğr. Gör. Müjdat TOPÇU'ya; Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına ve İİBF2007YL1 nolu projem için gereken harcamaların karşılandığı Bilimsel Araştırma Fonu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yunus AÇCI
ADANA, 2008

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET……i
ABSTRACT……..ii
ÖNSÖZ……iii
TABLOLAR LİSTESİ……viii
ŞEKİLLER LİSTESİ……..xii
KISALTMALAR……....xiv
GİRİŞ……1

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA

1.1. Genel Olarak Bölge Kavramı……..…….…….....3
1.2. Bölgesel Kalkınma Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikaları…….. .5
1.3. Bölgesel Kalkınma Politikalarının İlkeleri……..6
1.3.1. Sosyal Kârlılık İlkesi…….……6
1.3.2. Kalkınma Kutbu İlkesi…….……..7
1.3.3. Halkın Katılımı İlkesi……....8
1.4. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları……..8
1.5. Bölgesel Kalkınma Politikası Araçları…….9
1.5.1. Bölgesel Planlama……..9
1.5.2. Kamu Yatırımları…….…..10
1.5.3. Mali ve Vergisel Teşvik Önlemleri…….…..……12
1.5.4. Bölgesel Kalkınma Sorununa Yönetimsel Örgütün
Uyum Sağlaması……13
1.5.5. Bölgesel Kalkınma Ajansları……...13
1.6. Bölgesel Büyüme Teorileri……...……...14
1.6.1. Keynesyen Bölgesel Büyüme Modelleri……...…….…….15
1.6.2. Neo-Klasik Bölgesel Büyüme Modeli…….15
1.6.3. İçsel Bölgesel Büyüme Modelleri……..……..16
1.6.4. Merkez-Çevre Modeli…….17

İKİNCİ BÖLÜM

HATAY İLİNİN COĞRAFİ VE SOSYAL YAPISI

2.1. İlin Coğrafi Konumu……19
2.2. İlin Coğrafi Yapısı……...19
2.2.1. Akarsular ve Göller…….20
2.2.2. Ormanlar…….....22
2.2.3. Madenler…….22
2.3. İlin İklimi……..23
2.4. İlin Sosyal Yapısı……..24
2.4.1. İlin Nüfusu…….....25
2.4.1.1. İlin Nüfus Dağılımı…..…….26
2.4.1.1.1. Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımı……26
2.4.1.1.2. Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı…….....27
2.4.1.1.3. Kültür Seviyesine Göre Nüfus Dağılımı…….....27
2.4.1.1.4. İktisadi Faaliyetlerine Göre Dağılımı……....29
2.4.1.2. İlin Nüfus Yoğunluğu…..…….....31
2.4.2. İl Nüfusunun Eğitim Durumu……..……..….32
2.4.2.1. Okul Öncesi Eğitim……...33
2.4.2.2. İlköğretim……..35
2.4.2.3. Liseler……37
2.4.2.4. Yüksek Öğretim…….39
2.4.3. İlin Sağlık Yapısı, Trend, İndeks ve Konjonktür Analizleri……..…….42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HATAY İLİNİN EKONOMİK YAPISI ve SWOT ANALİZİ

3.1. Hatay İlinin Ekonomik Değerleri……53
3.1.1. İlin GSYİH İçindeki Payı…….....53
3.1.1.1. GSYİH'nın Sabit ve Cari Fiyatlarla
İndeksi, Trendi ve Konjonktürü…….....58
3.1.1.2. KBGSYİH'nın İndeksi, Trendi ve Konjonktürü……...62
3.2. Tarımsal Yapı……..64
3.2.1. Bitkisel Üretim…….....66
3.2.2. Tarımın Hatay GSYİH'daki Payının İndeksi,

Trend ve Konjonktürü…….....75
3.3. Hayvancılık…….....77
3.4. Ormancılık ve. Ormancılık Faaliyetinin Hatay GSYİH'daki Payının
İndeksi, Trendi ve Konjonktürü……...79
3.5. Sanayi…….....82
3.5.1. Enerji Sektörü……...83
3.5.2. Madencilik Sektörü…….....85
3.5.3. İmalat Sanayi……...89
3.5.4. Sanayinin GSYİH'daki Payının İndeksi,
Trendi ve Konjonktürü……...94
3.6. Ticaret……96
3.6.1. Banka Hizmetleri……97
3.6.1.1. Mevduat Durumu……...97
3.6.1.2. Banka Kredileri……..98
3.6.2. Vergi Gelirleri ve Vergi Dışı Gelirler……99
3.6.3. Ticaret'in GSYİH'daki Payının Ekonomik Analizi……100
3.7. Ulaşım…….103
3.7.1. Karayolu Ulaşımı…….103
3.7.2. Demiryolu Ulaşımı……..104
3.7.3. Denizyolu Ulaşımı……..104
3.7.4. Havayolu Ulaşımı……...105
3.8. Dış Ticaret…….106
3.9. Turizm……...112
3.10. Kamu Yatırımları.……116
3.11. Özel Sektör Yatırımları……....118
3.12. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi……..120
3.13. Hatay İlinin Potansiyel Yatırım Alanları…….....122
3.13.1. Tarım ve Hayvancılık…….....122
3.13.2. Turizm……..124
3.13.3. Ulaşım……..126
3.13.4. Enerji……127
3.13.5. Sanayi……...127
3.14. Genel Olarak SWOT Analizi……..……...……..128
3.14.1. Hatay İlinin Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Fırsat ve

Tehlikelerinin Belirlenmesi…….....129
3.14.1.1. Hatay İlinin Güçlü Yönleri…….…….....129
3.14.1.2. Hatay İlinin Zayıf Yönleri…….....131
3.14.1.3. Hatay İlinin Fırsatları…….....132
3.14.1.4. Hatay İlinin Tehlikeleri……...…....133
3.14.2. Hatay İlinin SWOT Matrisi…….……134

SONUÇ……137
KAYNAKÇA……...143
ÖZGEÇMİŞ…….…....153

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1. İlçe, Köy ve Şehir Nüfusları…….....26
Tablo 2.2. Yaş Gruplarına Göre Nüfus……..27
Tablo 2.3. Kültür Seviyesine Göre Nüfus Dağılımı……..28
Tablo 2.4. Bitirilen Son Öğretim Kurumuna Göre Okur-yazar Nüfus…….….29
Tablo 2.5. İşgücü Durumuna Göre Nüfus(12+ Yaş Grubu)……..30
Tablo 2.6. İstihdam Edilen Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı……...31
Tablo 2.7. İlçelere Göre Nüfus Yoğunluğu……...32
Tablo 2.8. İlçeler İtibariyle Okul Öncesi Eğitim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları,2006……..33
Tablo 2.9. Yıllar itibariyle Hatay, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları……...35
Tablo 2.10. İlçeler İtibariyle İlköğretim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları,2006……..…...36
Tablo 2.11. Yıllar itibariyle Hatay, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye İlköğretim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları…….…....37
Tablo 2.12. İlçeler İtibariyle Ortaöğretim Kurumları Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları,2006……..…38
Tablo 2.13.Yıllar itibariyle Hatay, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye Lise Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları……..…....39
Tablo 2.14. Mustafa Kemal Üniversitesi Öğrenci Durumu…….…..40
Tablo 2.15. Mustafa Kemal Üniversitesi Öğretim Elemanı Durumu……41
Tablo 2.16. Hatay Sağlık Tesislerinin İlçelere Göre Dağılımı,2005……..…..42
Tablo 2.17. Sağlık Personelinin Unvanına Göre Dağılımı,2004……...43
Tablo 2.18.Yüz Bin Kişi Başına Düşen Sağlık Personeli Sayısı……..44
Tablo 2.19. Hekim Sayısı, İndeksi, Trendi ve Konjonktürü……..47
Tablo 2.20. Hemşire Sayısı, İndeksi, Trendi ve Konjonktürü……...…49
Tablo 2.21. Ebe Sayısı, İndeksi, Trendi ve Konjonktürü…….….51
Tablo 3.1. Hatay İli GSYİH' sının Yıllar İtibariyle Gelişimi……....54

Tablo 3.2. Hatay ili GSYİH' sının Türkiye ve Akdeniz Bölgesi GSYİH' sı İçindeki, Yeri (Cari Fiyatlarla)(Bin YTL)……..…55
Tablo 3.3. Hatay GSYİH'nın Akdeniz Bölgesi İçersindeki Payı(2001)……....55
Tablo 3.4. İlçeler İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (1995–1996)…….56
Tablo 3.5.Üretim Faaliyet Kollarının GSYİH İçindeki Yeri (Cari Fiyatlarla %)……..…...57
Tablo 3.6. GSYİH'nın trendi, indeksi ve konjonktürü (Cari Fiyatlarla)……...58
Tablo 3.7. Sabit Fiyatlarla GSYİH'nın trendi, indeksi ve konjonktürü…….61
Tablo 3.8. KBGSYİH'nın Trendi, İndeksi ve Konjonktürü……..63
Tablo 3.9. Hatay İlinin Toprak Kaynakları Potansiyeli…….65
Tablo 3.10. Tarım Arazisinin Dağılımı…….65
Tablo 3.11. İl Tarım Alanlarının Sulama Biçimleri İtibariyle Dağılımı……...65
Tablo 3.12. Yıllar İtibariyle Tarla Ürünleri Üretimi…….66
Tablo 3.13. Yıllar İtibariyle Yumru Bitkiler Üretimi……66
Tablo 3.14. Yıllar İtibariyle Endüstriyel Bitki Üretimi…….67
Tablo 3.15. Yıllar İtibariyle Bakliyat Üretimi……..67
Tablo 3.16. Yıllar İtibariyle Yem Bitkileri Üretimi……..68
Tablo 3.17. İl Meyve Ürünleri Üretimi 2006……....69
Tablo 3.18. Meyve Ürünleri Üretimi ve Hatay İlinin Ülke ve Bölge İçindeki Yeri 2004……..71
Tablo 3.19. Yıllar İtibariyle Hatay İli Sebze Üretimi……72
Tablo 3.20. Sebze Ürünleri Üretimi ve Hatay İlinin Ülke ve Bölge İçindeki Yeri 2004…….…..74
Tablo 3.21. Tarım Faaliyetinin GSYİH'daki Payının Ekonomik Analizi ……...…..75
Tablo 3.22. Yıllar itibariye Hatay İli Canlı Hayvan Varlığı (Adet)……...77
Tablo 3.23. Hatay İli Hayvan Varlığının Ülke ve Bölge İçindeki yeri (2004)…..….78
Tablo 3.24. Yıllar İtibariyle Hatay İli Hayvansal Ürünler Üretimi……...…….79
Tablo 3.25. Hatay İli Ormanlık Alan Durumu, 2006…….79
Tablo 3.26. Hatay İli Orman İşletme Müdürlüklerinin Ağaçlandırma Faaliyetleri…….....….80
Tablo 3.27. Ormancılığın GSYİH'daki Payının İndeksi, Trendi ve Konjonktürü……...81
Tablo 3.28. Hatay Elektrik Enerjisi Tüketiminin Abone Gruplarına Göre Dağılımı ile Türkiye ve Akdeniz Bölgesi İçindeki Yeri (MWh)…….....84

Tablo 3.29. Yıllar İtibariyle Hatay ili Elektrik Abone Sayısı……....85
Tablo 3.30. Hatay İli Seçilmiş Maden Varlığının Dağılımı ve Niteliği……..…..86
Tablo 3.31. Akdeniz Bölgesi ve Hatay İli'nin Türkiye Madencilik Sektörü İşgücüne Katılım Payları (%)…….…….88
Tablo 3.32. Hatay İli Akdeniz Bölgesi Madencilik Sektörü İşgücüne Katılım Payları (%)……....88
Tablo 3.33. Hatay İli ve Bazı Bölge İllerinin Maden Sektöründeki İşgücü Değerleri…….….89
Tablo 3.34. Hatay İli İmalat Sanayisinin Sektörel Yapısı ve İstihdam Durumu, 2006…….91
Tablo 3.35. Sanayi Gruplarına Göre Sabit Sermayeye Yıl İçinde Yapılan Gayrisafi İlaveler Girdi, Çıktı ve Katma Değer (YTL)…….92
Tablo 3.36. Ölçek Aralıkları İtibariyle İşyeri Sayısı ve İstihdam Durumu……..…93
Tablo 3.37. Hatay İlindeki Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerin Sektörel Dağılımı……..94
Tablo 3.38. Hatay İlinde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde İstihdamın Sektörel Dağılımı……....94
Tablo 3.39. Sanayi Faaliyetinin GSYİH'daki Payı……...95
Tablo 3.40. Yıllar İtibariyle Hatay İli Toplam Banka Mevduatının Gelişimi (Bin YTL)……...98
Tablo 3.41. Yıllar İtibariyle Hatay İli Toplam Banka Kredilerinin Gelişimi (Bin YTL)…….…...99
Tablo 3.42. Hatay İli Toplam Banka Kredilerinin Türlerine Göre Dağılımı 2006 (%)……..…99
Tablo 3.43. Hatay İli ve Türkiye Vergi Gelirleri (Bin YTL)……..…100
Tablo 3.44. Ticaret Faaliyetinin GSYİH'daki Payı……..101
Tablo 3.45. Hatay İline Bağlı Karayolu Satıh Durumu……103
Tablo 3.46. Yıllar İtibariyle İhracat Değerleri (Milyon $)……...107
Tablo 3.47. Yıllar İtibariyle İhracatçı Firma Sayısı……107
Tablo 3.48. Ülkeler İtibariyle Hatay İlinin İhracat Değerleri, 2004……108
Tablo 3.49. Yıllar İtibariyle İthalat Değerleri (Milyon $)……108
Tablo 3.50. Yıllar İtibariyle İthalatçı Firma Sayısı……..109
Tablo 3.51. Ülkeler İtibariyle Hatay İlinin İthalat Değerleri, 2004…….109
Tablo 3.52. Yıllar İtibariyle Hatay İli İhracatı…….110

Tablo 3.53. Yıllar İtibariyle Hatay İli İthalatı…….……..111
Tablo 3.54. Hatay İli Turizm Bakanlığı'ndan Belgeli Konaklama Tesislerinin Tür ve Sınıflara Göre Dağılımı, 2006……..…..114
Tablo 3.55. Yıllar İtibariyle Hatay İli Belediye İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin Türlerine Göre Dağılımı……115
Tablo 3.56. Hatay ili Konaklama ve Geceleme İstatistikleri, 2006…….115
Tablo 3.57. Kamu Yatırım Harcamalarının Gelişimi (Cari Fiyatlarla, Bin YTL)……116
Tablo 3.58. Hatay ve Bazı Bölge İllerinin 2001 Yılı Kamu Yatırım Harcamaları……..117
Tablo 3.59. Kamu Yatırım Harcamalarının Sektörel Dağılımı,2006……...118
Tablo 3.60. Hatay İli Özel Sektör Teşvik Belgelerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı……119
Tablo 3.61. Hatay ve Bölge İllerinin Özel Sektör Yatırım Teşvik Durumu, 1995–2001…….119
Tablo 3.62. İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamalarının Karşılaştırılması……...….120
Tablo 3.63. İlçeler İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004…....121

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1. Kültür Seviyesine Göre Nüfus Dağılımı……...28
Şekil 2.2. Bitirilen Son Öğretim Kurumuna Göre Nüfus……..29
Şekil 2.3. Dünya'da, Türkiye'de ve Hatay'da 10.000 Nüfusa Düşen Yatak Sayısı……43
Şekil 2.4. İlçeler Bazında Doktor Başına Düşen Nüfus……45
Şekil 2.5. Hekim Sayısının Trendi……48
Şekil 2.6. Hekim Sayısı Konjonktürü……...48
Şekil 2.7. Hemşire Sayısı Trendi……...50
Şekil 2.8. Hemşire Sayısı Konjonktürü……50
Şekil 2.9. Ebe Sayısı Trendi……..52
Şekil 2.10. Ebe Sayısı Konjonktürü……..52
Şekil 3.1. Hatay ili GSYİH'sı Trendi ……...59
Şekil 3.2. Hatay ili GSYİH'sı Konjonktürü……..60
Şekil 3.3. Sabit Fiyatlarla GSYİH'nın Trendi……..61
Şekil 3.4. Sabit Fiyatlarla GSYİH'nın Konjonktürü……62
Şekil 3.5. Kişi Başına Düşen GSYİH'nın Trendi……..63
Şekil 3.6. Kişi Başına Düşen GSYİH'nın Konjonktürü……64
Şekil 3.7. Tarımın GSYİH'daki Payının Trendi …….....76
Şekil 3.8. Tarımın GSYİH'daki Payının Konjonktürü……..76
Şekil 3.9. Ormancılığın GSYİH'daki Payının Trendi ……..82
Şekil 3.10. Ormancılığın GSYİH'daki Payının Konjonktürü……...82
Şekil 3.11. Hatay ve Bazı Bölge İllerinin Türkiye Maden Sektörüne Katılım Payları……...89
Şekil 3.12. Sanayinin GSYİH'daki Payının Trendi ……96
Şekil 3.13. Sanayinin GSYİH'daki Payının Konjonktürü……96
Şekil 3.14. Ticaretin GSYİH'daki Payının Trendi ……..102
Şekil 3.15. Ticaretin GSYİH'daki Payının Konjonktürü……102
Şekil 3.16. Hatay İli İhracatının Trendi……110
Şekil 3.17. Hatay İli İhracatının Konjonktürü……..111

Şekil 3.18. Hatay İli İthalatının Trendi…….……112
Şekil 3.19. Hatay İli İthalatının Konjonktürü……...112
Şekil 3.20. SWOT Matrisi……134

KISALTMALAR

AR-GE : Araştırma-Geliştirme

ATSO : Antakya Ticaret ve Sanayi Odası

ÇOB : Çevre ve Orman Bakanlığı

ÇOM : Çevre ve Orman Müdürlüğü

DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DTM : Dış Ticaret Müsteşarlığı

GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

İKV : İktisadi Kalkınma Vakfı

İSDEMİR : İskenderun Demir Çelik

KBGSYİH : Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

KGM : Karayolları Genel Müdürlüğü

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MEM : Milli Eğitim Müdürlüğü

MTA : Maden Teknik Araştırma Enstitüsü

ÖSYM : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

STB : Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

TBB : Türkiye Bankalar Birliği

TEB : Türkiye Ekonomi Bankası

TEDAŞ : Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi

TKB : Türkiye Kalkınma Bankası

TKİB : Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

1940'lı yıllarda önem kazanmaya başlamış olan bölgesel kalkınma kavramını, ulusal düzeyde girişilen kalkınma çabalarının bölgesel birimlere indirgenmesi olarak tanımlamak mümkündür.

Doğal kaynak, nitelikli insan gücü, teknoloji, sosyal, fiziksel ve ekonomik altyapı v.b kaynakların dengeli dağılmaması; toplumun tarihsel, örgütsel ve yapısal özelliklerindeki farklılıklar ulusal mekânlarda sorunlu alanların oluşmasına neden olmaktadır. Bölgesel kalkınmanın asıl amacı, bölgeler arasındaki bu farklılıkların giderilmesidir. Bölgesel kalkınma çabaları, bölgesel planlamalar ve bölgesel politikalar aracılığı ile bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesini amaçlar.

Dünyanın birçok ülkesi gibi, Türkiye de birbirinden farklı bölgelerden oluşmaktadır. Hatta söz konusu bölgeleri oluşturan yerel birimlerde de bölgesel dengesizlikler bariz bir haldedir. Ülkemizde ciddi boyutlarda bölgesel dengesizlik sorunları bulunmasına rağmen, bu soruna çözüm olabilecek bölgesel kalkınma politikaları ve programları yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de bölgelerarası dengesizlikleri azaltmak amacıyla 1960'lı yıllardan bu yana kalkınma planları hazırlanmaktadır. Günümüze kadar uygulanan 9 kalkınma planı, yeterli finans kaynaklarına sahip olunamaması, ulusal siyasette yaşanan kararsızlıklar ve kalkınma planlarının sadece ekonomik biçimde algılanması kültürel ve çevre boyutunun ihmal edilmesi nedenleri ile beklenen sonuçları verememiştir.

Ülke kalkınmasında bölgesel potansiyellerin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve var olan kaynakların rasyonel ve verimli kullanılmaları büyük önem taşımaktadır. Söz konusu durumun gerçekleşmesi için de bölgelerin mevcut potansiyelinin ortaya konulması, gelişme imkân ve kabiliyetlerinin belirlenmesi ve geleceğe yönelik yeni yatırım ve stratejilerin oluşturulması gerekmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Hatay ilinin coğrafi, sosyal, ekonomik yapısı ve gelişme potansiyelini ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra, ilin kullanılmayan potansiyelini ortaya çıkarmak ve teşhis edilen yeni yatırım imkânları hakkında

girişimcileri bilgilendirmektir. Çalışmanın diğer amacı ise ilin gelişmişliğinin hangi safhada bulunduğunu tespit etmek ve elde edilen istatistikî bilgilerin kullanılması suretiyle yapılan analizler ile ilin gelişim seviyesini belirlemektir. Bu çalışma, kıt kaynakların etkin kullanılması açısından ilin daha iyi tanınmasını sağlayacaktır.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bölge ve bölgesel kalkınma kavramları, bölgesel kalkınma politikaları ve bölgesel kalkınma teorileri hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca bölgesel kalkınma politikasının temel ilke, amaç ve araçları da ele alınmaktadır.

Çalışmamızın ikinci bölümde, Hatay ilinin coğrafi ve sosyal yapısı incelenerek, ilin bölgesel konumu ve doğal yapısı ile nüfus, istihdam, eğitim ve sağlık durumu ortaya konulmaktadır. Ayrıca gerek nüfus gerekse eğitim ve sağlık açısından Hatay ilinin Türkiye ve Akdeniz Bölgesi içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, ilin ekonomik değerleri yorumlanarak, söz konusu değerlerin Türkiye ve Akdeniz Bölgesi içerisindeki durumunu ortaya koyan analizler yapılmıştır. Ekonomik yapı içerisinde tarım, sanayi, ticaret, ulaşım, enerji, ihracat, ithalat ve madencilik incelenmiştir.

Araştırmanın dördüncü ve son bölümünde ise ilin mevcut durumunun tespiti amacıyla SWOT analizi yapılarak, fırsat ve tehlikeler ile zayıf ve güçlü yönleri ortaya konulmuş ve ilin potansiyel yapısına uygun stratejiler oluşturulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA

Bu bölümde bölge ve bölgesel kalkınma kavramları irdelenirken, bölgesel kalkınma politikasının temel ilke, araç ve amaçları ele alınmaktadır. Ayrıca bölgesel büyüme teorilerinden Keynesyen Bölgesel Büyüme Modeli, Neo-Klasik Bölgesel Büyüme Teorisi, İçsel Bölgesel Büyüme Modeli ve Merkez-Çevre Modeli açıklanmaktadır.

1.1. Genel Olarak Bölge Kavramı

Etimolojik kökeni Latince "regio: çevre alan" anlamına gelen, çok boyutlu, çok anlamlı ve sınırları oldukça güç çizilebilen bir kavram olan bölge kavramının, içeriği ve tanımı dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Çiftçilerin toprak, topografya ve iklim koşullarının benzerliklerine göre bazı yerleri aynı isim kullanarak tanımlamaları ile çok eski dönemlerde kullanılmaya başlayan bölge kavramı, genel olarak bir mekân parçasının diğerlerinden olan farklılıklarını belirtmek amacıyla kullanılmıştır. Ticaret, dinsel ve yönetimsel etkinliklerin gelişmesi ise mekân parçaların yalnızca nitelikleri ile değil, üzerinde oluşan ilişkilerle tanımlanmasına neden olmuştur. Kentle sınırlı kalmayarak, kentin çevresindeki kırsal alanı da içeren geniş alanların, bölgelerin tanımlanmasının geçmişte çok yaygın olduğu görülmektedir. Ancak bilimsel anlamda bölgenin tanımlanması 18.yüzyılda gerçekleşmiştir. Haritacılar sınır tanımlamaları yapmaya çalışırken su havzalarının belirli bir bütünlük gösterdiğinin farkına varmışlar ve ilk bölge tanımları nehirler ve dağ zirveleri tanımlanarak yapılmaya çalışılmıştır. Daha sonra coğrafyacılarında konu ile ilgilenmeleri farklı coğrafik özellikler dayalı bölge tanımlarını gündeme getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise bölge kavramının yeniden tanımlanması gündeme gelmiştir. 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik bunalım ise bölge kavramından yerellik kavramına geçişe sebebiyet vermiştir. Görüldüğü gibi içinde yaşanılan dönem ve şartlar bölge kavramının farklı tanımlanmasına neden olmaktadır (Apan, 2008;1; Taştekin, 2007;1).

Genel olarak bölge belirli nitelikler bakımından mekânsal bir bütünün homojen parçası şeklinde tarif edilmektedir. Bu tanımın analizi, bölge kavramının içeriğini açıklamak bakımından faydalı olmaktadır. Ancak mekânsal olarak bakıldığında, bir

bütünün parçası olarak bölgelerin kendi içlerinde de farklılıklar ve eşitsizlikler barındırması ve alt bölgelere ayrılması mümkün olabilmektedir. Bundan dolayı, bölge kavramı genelleştirme olmaktan öteye geçememektedir (Aktakas, 2006;7; Peşelioğlu, 2007;14).

Bölge kavramı, Kamu Yönetimi Sözlüğü'nde tarif edildiği sekliyle "illerden daha geniş, coğrafi birimler düzleminde koordinesi gerekli kimi hizmetlerin yürütüldüğü coğrafi-yönetsel birim." olarak tanımlanabilir. Buna göre bölge sadece bir fonksiyonel örgütlenmenin coğrafi alanı değil, aynı zamanda iller ile merkezî devlet yönetimi arasındaki mülki bir yönetim kademesidir. Bölge il üstü bir yapılanma olmakla birlikte bir devlet veya devletçik de değildir (Bozan, 2004).

Bölge kavramını geleneksel ve küresel yaklaşımla ele almak da olanaklıdır. Buna göre, geleneksel anlayışta bölge, yan yana gelmiş birimlerin mekânsal bütünlüğü ile oluşan, ulus devlet dışına kapalı, ulus devletin denetiminde, sınırları çizilmiş bir birimdir. Küresel anlatışta ise bölge, ilişki ağı ile belirlenen, mekânsal süreklilik koşulu olmayan yerellerin oluşturduğu, uluslararası ilişkilere doğrudan açılan, sınırlar değişken bir birimdir. İlişkiler ağının niteliği ve ilişkilerin yoğunluğu yerelin, dolayısıyla da bölgenin gelişmişliğini belirler (Apan, 2008;2).

Bölgesel politikanın merkezinde yer alan bölge kavramının, genel kabul görmüş eğilimlere göre, aşağıdaki kıstaslara göre tanımlanması mümkündür (Taştekin, 2007;4).

- Coğrafi (kıyı bölgeleri, dağlık bölgeler, kömür madeni bölgeleri, vb),
- Kültürel (etnik çoğunluk, dil, din),
- Tarihsel (tarihteki ortak kökenler, örneğin "eski" sınırlar),
- Yerleşim ve yoğunluk bakımından (merkezi bölgeler-çevredeki bölgeler, yüksek nüfus yoğunluklu alanlar),
- Belirli sektörlerin hâkim olduğu alanlar (tarım, sanayi, turizm, gemi inşa… vb)
- Bir komsu devletle sınırı olan ve bu ülkenin ekonomik faaliyetlerinden etkilenen alanlar,
- Uzun mesafeli trafik akısı bağlamında transit bölgeleri (Alp dağları),

Yukarıdaki tanımlamaların hiçbirisi tek basına, günümüzde ulus üstü ve ulusaltı düzeydeki bölge ayırımını tanımlamaya yeterli değildir.

Avrupa Birliği'nde bölge, coğrafi, ekolojik, ekonomik, kültürel, etnik, kentsel ve yönetsel açıdan benzer, yakın bütün olan alan parçalardır. Avrupa Birliği'nde bölgeler işlevlerine ve yapılarına göre planlama bölgeleri, yönetim bölgeleri, sınır ötesi bölgeleri, bağımsız bölgeler, türdeş bölgeler ve kutuplaşmış bölgeler olarak kümelendirilirler (Hasanoğlu ve Aliyev, 2008;83). Türkiye'nin idari yapılanmasında ise bölge esası bulunmamaktadır. Türkiye'de daha çok merkezi yönetimin taşra örgütlenmesi çerçevesinde ele alınan bölge, birkaç ilin kümelendirilmesi ile oluşturulan, ilden daha geniş ölçekli bir coğrafi alanı ifade etmektedir.

Görüldüğü gibi yazında, bölge kavramının tanımlanmasına yönelik değişik yaklaşımlar ve bunların sonucu olarak farklı tanımlar yer almaktadır.

1.2. Bölgesel Kalkınma Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikaları

Kalkınma kavramı, toplumların gelişim sürecine uygun olarak, farklı dönemlerde değişik içerikler kazandığı gibi aynı dönemde farklı içeriklerle de kullanılmıştır. Kavram, bazen de kendine yakın anlamlar taşıyan sanayileşme, modernleşme, ilerleme, büyüme ve yapısal değişme gibi kavramlarla iç içe geçmiş, onların yerine kullanılmıştır, ancak bu durum kalkınma olgusunun anlamında bir kargaşaya sebep olmuştur (Aktakas, 2006;3).

Kalkınma toplumsal yapının değişkenlerinin, siyasal otorite tarafından belli politikalarla etkilenerek geliştirilmesi çabası demektir. Bu nedenle kalkınma ekonomik ve sosyal bilimlerde kullanılan bir terim olarak siyasi bir içeriğe sahiptir. Kişi başına düşen milli gelirin artmasının yanı sıra genel olarak üretim faktörlerinin etkinliklerinin ve miktarlarının değişmesi, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içindeki payının artması gibi yapısal değişiklikler kalkınma kavramının kapsamına girmektedir (Bildirir, 2005;7).

Bölgesel kalkınma kavramının ise çok uzun bir geçmişi yoktur. Kavram, 1950'li yıllarda kalkınma ekonomisiyle beraber güncellik kazanmıştır. Ancak günümüzde söz konusu kavram az gelişmiş tüm bölgeler için önem taşımaktadır (Durgun; 2006;45).

Bölgesel kalkınma kavramı, az gelişmiş bölgeler açısından büyümenin yanı sıra, nitel ve nicel yönden yapısal değişimleri içeren geniş bir kavramdır. Bu kavram,

günümüzde nüfus, tarımsal yapı, sanayi yapısı, gelir dağılımı, mali piyasalar, ulaşım ve haberleşme olanakları, sağlık ve eğitim hizmetlerinde etkinlik ve yaygınlık düzeylerindeki farklılıkları ifade eden bölgesel dengesizlik temelinde ele alınmakta ve geri kalmış bölgelerin çeşitli biçimlerde geliştirilmesi amacını ifade etmektedir. Dolayısıyla bölgesel kalkınma ile amaçlanan, yalnızca az gelişmiş bölgelerde ekonomik büyümenin sağlanması değil, ekonomik ve sosyal anlamda refah düzeyinin, gelişmiş bölge düzeyine yaklaştırılması yoluyla bölgesel dengesizliklerin giderilmesidir (Bozdoğan, 2006;25).

Söz konusu dengesizlikleri gidermeyi ve ekonomik gelişme ve sosyal refahı ülke geneline dengeli biçimde dağıtmayı amaçlayan bölgesel kalkınma politikaları, hemen her ülkede başarılı olmaktadır. Ancak politikaların yoğunluğunu ve biçimi zamana ve değişen koşullara bağlı olarak değişiklik gösterdiği dikkate alınmalıdır.

Geleneksel bölgesel politika anlayışının hâkim olduğu 1960'lı yıllarda, bölgesel politika çerçevesinin, gelişmiş ekonomilerin birçoğunda Keynesyen anlayışın hüküm sürdüğü firma merkezli, standartlaşmış, teşvik sisteminin esas olduğu "devlet güdümlü" politikalar şeklinde çizildiği görülmektedir. Bu politikaların, az gelişmiş bölgeleri kalkındırma amacıyla gelirin yeniden paylaşımına ve sosyal politikalara ağırlık verdiği tespit edilmektedir. 1970'li yıllardan itibarense yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi ve yerel potansiyellerin değerlendirilmesi üzerine odaklanan yeni bölgesel politikaların ortaya çıkmaya başladığı bilinmektedir (Peşelioğlu, 2007;54).

1.3. Bölgesel Kalkınma Politikalarının İlkeleri

Gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun, her ülkenin bölgeleri arasında sosyal ve ekonomik yönden farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu farklılıkları gidermeye yönelik uygulanan bölgesel kalkınma politikaları üç ana ilkeye göre oluşturulmaktadır. Bunlar; sosyal karlılık ilkesi, kalkınma kutbu ilkesi ve halkın katılımı ilkesidir.

1.3.1. Sosyal Kârlılık İlkesi

Ekonomide, kıt üretim kaynaklarının alternatif kullanım alanları arasında dağıtım kararı verilirken, özel yararla, kamu yararı birbiriyle pek uyuşmamaktadır. Serbest piyasa sisteminin hâkim olduğu ekonomilerde, müteşebbis kârını arttırmaya yönelik kararlar almaktadır. Kârını arttıracak üretim hacmini ve fiyatı belirleme

yanında, kendisine yüksek kâr sağlayan sektörleri ve sektör yararları bakımından en müsait yöreyi de seçmek durumundadır (Taştekin, 2007;24).

Bu durum bölgeler arasında ekonomik ve sosyal gelişme farklılıklarını ortaya çıkarmaktadır. Bölgesel kalkınma politikasının ilk ilkesi, geri kalmış yörelerde kısa sürede ekonomik olmasa da sosyal karlılığı yüksek, uzun vadeli ekonomik yatırımlara yer vermek olmalıdır (Saraç, 2006;34).

Sosyal devlet ilkesi gereği, az gelişmiş yörelerde ki altyapı, ulaşım vb. yatırımların kamu sektörünce yapılması gerekmektedir. Kamu sektörünün geri kalmış bölgelere bu ilke çerçevesinde müdahalesi olmadan, bölgesel kalkınma politikasından söz etmek mümkün değildir. Devlet geri kalmış yörelerin kalkınması için yalnızca yatırımları özendirici önlemler alınmakla yetinmemeli, kamusal kuruluşlar aracılığıyla dolaysız müdahalede de bulunmalıdır (Taştekin, 2007;24).

1.3.2. Kalkınma Kutbu İlkesi

Bölgesel kalkınma politikasının ikinci ilkesi kalkınma kutbu ilkesidir. F.Perroux kalkınma kutbu ilkesini şu şekilde tanımlamaktadır; “Ekonomik gelişme aynı anda, bir ülkenin tüm yörelerinde birden görülmez, farklı şiddetlerde, gelişme kutup ya da noktalarında görülür ve buralarda yoğunlaşır. Belirli bir yoğunluğa eriştikten sonra çeşitli kanallardan değişen nihai etkilerle bütün ekonomiye yayılır (Durgun, 2006; 49).

Gelişme, sürükleyici bir birimin varlığıyla ortaya çıkacaktır. Sürükleyici endüstri de denilen bu birimin gelişme hızı, tüm endüstrilerin gelişme hızından daha büyüktür. Bu sürükleyici birimin hızından bölgede bulunan diğer endüstriler de etkilenecek ve büyüme tüm ekonomiye yayılacaktır (Saraç, 2006;34).

Kalkınma kutuplarının çevreye yayılması şu şekilde olmaktadır. Yeni kurulan sanayi ve sanayi grupları, kendilerine bağlı yeni iktisadi faaliyetlere olanak hazırlayabilirler. Yeni iktisadi üniteler doğar ve gelişim çevresindeki tarımsal yapıyı da etkiler. Böylece tarımsal kesim için yeni bir pazar doğduğu gibi bu kesimdeki fazla işgücü içinde yeni işgücü olanakları ortaya çıkar. Bu gelişim devam ederken kalkınma kutbunun çevrede ikinci derecede yeni merkezler yarattığı görülür (Taştekin, 2007;25).

1.3.3. Halkın Katılımı İlkesi

Bölgesel kalkınma politikasının son ilkesi halkın katılımı ilkesidir. Söz konusu ilke ile bölge halkına mensup bireylerin bölgesel kalkınma faaliyetlerine, karar veya uygulama safhasında fiilen ya da danışman olarak katılmaları kastedilmektedir (Ildırar, 2003;20).

Gerçek bir bölgesel kalkınma politikasında, insanın rolü en önde gelir. Halk programlara katılmadığı sürece, programlar halktan kopmuş bir yönetimin eseri olacak ve başarı rastlantılara kalacaktır. Halkın bölgesel kalkınma programlarına katılışı, bölgesel kalkınma politikalarına canlılık katacak ve yöredeki faaliyetlerin o yörede yaşayan insanlarca denetlenmesine imkân verecektir (Taştekin, 2007;27).

Bir bölge halkı, bölgesel kalkınma politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Ziraat Odaları, Mesleki Odalar, Belediye Meclisi, Bölgesel Kalkınma Komisyonu gibi geleneksel ya da yeni kuruluşlar aracılığıyla doğrudan katılabileceği gibi, yetkililerin seçiminde söz sahibi olarak dolaylı yönden de katılabilir (Dinler, 2001;286).

1.4. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları

Günümüzde bütün ülkelerde, bölgesel farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar, teknolojinin, sermayenin, yatırımların ve bilgi yapının dengesiz dağılımından kaynaklanmaktadır (Ildırar, 2003;21).

Bölgesel dengesizliğin en belirgin göstergesi; bir ülkenin nüfusunun ve başlıca ekonomik faaliyetlerinin, o ülkenin yapısındaki belirli birkaç bölgesinde yoğunlaşması ve bunun sonucu olarak da öteki bölgelerin nüfus bakımından daha az yoğun ve ekonomik açıdan daha az gelişmiş olmasıdır (Saraç, 2004;35). İşte bölgeler arasındaki bu dengesizliğin giderilmesi amacıyla bölgesel politikalar uygulanmaktadır. Ayrıca bölgenin büyüme ve istikrarına yönelik olarak da politikalar üretilebilmektedir.

Bölgesel kalkınma politikalarının amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Peşelioğlu, 2007;56).

- Ülke nüfusunun bölgeler arasında dengeli dağılımı,
- Ülkenin geri kalmış bölgelerinin ekonomik ve sosyal kalkınması,

- Bölge kaynaklarının değerlendirilmesi,
- Gelişmenin bütün ekonomiye yayılması,
- Bölgesel ekonomilerin entegrasyonu,
- Bölgelerde sağlıklı büyümenin özendirilmesi ve refahın arttırılması
- Endüstrinin ülkede uygun dağılımının sağlanması

1.5. Bölgesel Kalkınma Politikası Araçları

Bölgesel kalkınma, hedeflenen yörelerde ve sektörlerde yatırım düzeyinin yükseltilmesini, böylece bu yörelerde ekonomik kalkınmanın sağlanmasını öngörmektedir. Bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi için yatırım kararlarının çeşitli araçlar ve kurumlar kullanılarak etkilenmesi gerekmektedir (Arslan, 2005;291).

Bölgesel kalkınma politikasının araçları, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için farklı olabileceği gibi, hareketliliğini yitiren gerilemekte olan bir bölge ve o zamana kadar hiçbir gelişmenin olmadığı bir azgelişmiş bölge için de farklıdır. Bölgesel gelişmede seçilen stratejik yaklaşım, kalkınma politikasında hangi aracın kullanılacağını da etkilemektedir. Bir bölgede, bölgesel kalkınma araçlarının hangisi uygulanırsa uygulansın, bunların o bölge içinde dinamizm yarattığı bilinmektedir. Bölgesel kalkınma araçlarını incelemeden önce, belirtilmesi gereken önemli bir nokta da devletin direkt müdahalesi veya siyasal iradenin desteği olmaksızın hiçbir bölgesel kalkınma politikasının etkin olmayacağı ileri sürülmektedir (Taştekin, 2007;28).

Bölgesel kalkınma politikalarının araçları şu şekilde sıralanabilmektedir.

- Bölgesel Planlama
- Kamu yatırımları
- Mali ve vergisel teşvik önlemleri
- Bölgesel kalkınma sorununa yönetimsel örgütün uyum sağlaması
- Bölgesel kalkınma ajansları

1.5.1. Bölgesel Planlama

Bir bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziki yönden koordine edilmesi sürecini bölgesel planlama olarak tanımlamak mümkündür. Bölgesel planlamanın en önemli amacı, yerel önceliklerin belirlenerek bölgelerarası dengesizliğin azaltılması ve bölgeler

arasındaki iletişimin maksimize edilmesi olmaktadır. Bunu sağlamak için ulusal önceliklerin yerel önceliklerin yerel ölçekteki gereksinimlere yanıt verecek biçimde mekâna yansıtılması gerekmektedir. Yerel öncelikleri tanıyan ve açık şekilde ortaya koyan bölge planlaması, ulusal bağlamda mekânsal bütünleşmeyi sağlayacak sektörel programları geliştirmesinden dolayı "kalkınma" kavramından ayrılamayacağı vurgulanmaktadır (Durgun, 2006;41).

Bölge planları, hazırlandıkları amaçlar göz önünde bulundurularak dört grupta incelenmektedir (Ildırar, 2003;26-27).

- Geri kalmış bölgeler için hazırlanan planlar
- Metropoliten bölge planları
- Kaynakları zengin bölgeler için hazırlanan palanlar
- Özel bölgeler için hazırlanan planlar

1.5.2 Kamu Yatırımları

Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması için başvurulan bir diğer önemli araç, kamu yatırımları olmaktadır. Bölgesel kalkınmada doğrudan müdahale niteliğinde olan kamu yatırımları, bölgenin üretim kapasitesinin arttırılması, az gelişmiş bölgelerde özel sektör yatırımları için gerekli ortamın hazırlanması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi konusunda önemli fonksiyonlara sahiptir. Ayrıca, kamu yatırımları, gerçekleştirildikleri bölgeden çevreye, çevreden bölgeye çift yönlü ürün ve gelir akışıyla gelir düzeyi, satın alma gücü ve talep düzeyini değiştirerek mekânsal eşitsizliğin giderilmesinde pozitif yönde etkili olmaktadır (Bozdoğan, 2006;60).

Devlet geri kalmış bölgeye o bölgeden elde ettiği kamu gelirinden daha fazla bir harcama yaparak, bu bölgeye ek bir satın alma gücü sağlayabilir. Böylelikle hem bölgeye sağlanan ek satın alma gücü sayesinde ekonomide bir canlanma başlayacak, hem de yapılan kamu yatırımlarıyla bölgedeki eksik alt yapı tamamlanarak bölgedeki üretim kapasitesi arttırılacak ve böylece bölge işletmeler için cazip hale getirilecektir (Taştekin, 2007;30).

Geri kalmış bölgeler için yapılan kamu yatırımlarını, üretken kamu yatırımları ve altyapı yatırımları olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Bölgesel kalkınmaya yönelik doğrudan müdahaleyi ifade eden altyapı yatırımları kavramsal bazda dar anlamıyla, ulaşım ve haberleşme yatırımları, elektrik enerjisi ve içme suyu sağlanmasına yönelik yatırımlar, kanalizasyon ve diğer atıklara yönelik fiziksel yatırımları ifade etmektedir. Geniş anlamda ise, fiziksel altyapı yatırımlarının ötesinde, insan kaynağı ve sahip olduğu yetenekleri ifade eden personel altyapısı ve sosyo-ekonomik sistemi belirleyen kanun ve kurallar, değer yargıları, davranışlar, örgütsel kurumları kapsayan kurumsal altyapı yatırımlarını temsil etmektedir (Bozdoğan, 2006;60-61).

Kısa dönemde getirileri olmadığı ve yüksek maliyetlerle finanse edilmesi gerektiği için özel sektör açısından cazip olmayan alt yapı yatırımları, az gelişmiş bölgelere devlet eliyle götürülerek girişimci, sermaye ve işgücünün bu yörelerde bir araya gelmesini sağlayarak, kalkınma girişiminin sürekli olmasına yardımcı olacaktır. Altyapı yatırımları ile gelişme seviyesi arasında sıkı bir korelasyon bulunmaktadır (Bildirir, 2005;16).

Özel yatırımlar gibi altyapı yatırımları da, gerek bölge içinde, gerekse bölge dışında yatırım sürecinde, üretim faktörlerinin kullanımıyla bir taraftan “gelir etkisi” yaratırken, diğer yandan hizmete açılan altyapı donatımıyla, ekonomiye sunulan imkânlar doğrultusunda “kapasite yaratma etkisine” sahiptir (Bozdoğan, 2006;61).

Az gelişmiş bölgelerin alt yapı yatırımlarının yanı sıra, ileriye-geriye bağlantıları yüksek olan sektörlerde üretken kamu yatırımlarına ihtiyacı, gelişmiş bölgelere göre daha fazladır. Devlet bu tür bölgelerde, üretim faktörlerini, itici güç haline getirme ve gelişmenin öncülüğü üstlenme görevini yerine getirmektedir. Bu şekilde az gelişmiş bölgenin sanayileşme düzeyinin hızlandırılması ve istihdam olanaklarının arttırılması sağlanmaktadır (Bildirir, 2005;16 ; Bozdoğan, 2006; 62).

1.5.3. Mali ve Vergisel Teşvik Önlemleri

Devlet, belirlediği bölgesel kalkınma politikası amaçlarını gerçekleştirebilmek için, özel teşebbüsü azgelişmiş bölgelere çekebilecek bazı mali ve vergisel teşvik tedbirleri öngörebilir. Yatırımların maliyetini düşürmeye ya da kısaca karlılığı arttırmaya yönelik bu önlemler, yalnızca geri kalmış bölgelerin canlandırılması amacına değil, aynı zamanda birçok geri kalmış ülkelerde ekonomik gelişmeyi sağlamak için endüstriyel sektörün geliştirilmesi amacına da yöneliktir (Taştekin, 2007; 29).

Merkezi yönetimler tarafından kullanılan mali ve teşvik önlemleri dört ana grupta incelenmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Peşelioğlu, 2007;60).

- Hibe ve nakit teşvikler,
- Vergisel teşvikler,
  - Yatırım indirimi,
  - Gümrük muafiyeti,
  - KDV desteği,
  - Vergi, resim ve harç istisnası,
- Yerel yönetimler tarafından verilen destekler,
  - Arsa tahsisi,
  - Yatırım ve ihracat potansiyeli olan yatırımlar ile faaliyetleri devam eden yatırımların yerel emlak vergisi, bina harcı ve diğer gayrimenkullere yönelik bazı vergilerden muaf tutulması,
  - İstihdam ve bölgede yaratılan katma değer ile ilişkili olarak bazı işletmelerin altyapı katılım payları giderlerinde indirim yapılması,
  - Bazı altyapı yatırımları ile çevre korumaya yönelik yatırımlarda ilgili yatırımcılara genel sistemden veya yurtdışından kaynak sağlanması,
- Diğer teşvik ve düzenlemeler,
  - Kamu ihalelerinde öncelik,
  - Özel ihraç fonu,
  - Hızlandırılmış amortisman,
  - Döviz tahsislerinde öncelik,
  - Katlı kambiyo kuru.

Teşvik tedbirlerinden beklenen sonuçların elde edilmesi, uygun ortamın sağlanması, iktisadi ve sosyal altyapı yatırımlarının yeterli düzeye getirilmesi, önceliklerin iyi belirlenerek selektif bir yaklaşım sergilenmesi gibi birçok faktöre bağlıdır. Ekonomik ve siyasal istikrarsızlıklar ile teşviklerdeki istikrasızlıklar ise teşvik tedbirlerinin etkinliğini azaltıcı unsurlardır (Bildirir, 2005;15).

1.5.4. Bölgesel Kalkınma Sorununa Yönetimsel Örgütün Uyum Sağlaması

Bir ülkede bölgesel kalkınma politikasının uygulanmasına geçildiğinde, mevcut yönetimsel örgütün, bu politikaların gereklerine cevap vermesi genellikle güç olmaktadır. Bölgesel kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanması için yönetimde bölgesel örgütlenmeye gitmek ve gerektiği hallerde yetki devri, yetki genişliği ve yerinde yönetimi gerçekleştirmek gerekmektedir (Taştekin, 2007;30–31).

Aktif bir bölgesel kalkınma politikasının yürütülmesinde, yönetimsel örgütü bölgesel kalkınma sorununa entegre etmek için alınması gereken önlemleri şöyle sıralamak mümkündür (Peşelioğlu, 2007;60).

- Mevcut yönetimsel yapıyı saptanan plan bölgelerine göre yeniden örgütlemek,
- Plan bölgelerindeki yönetim kademelerinde yetki devri, yetki genişliği ve yerinden yönetim ilkelerini uygulamak,
- Bölgesel yönetimin mali olanaklarını arttırmak ve yetenekli personele kavuşmasını sağlamak,
- Halkın yönetime katılmasını sağlamak,
- Yönetim kademeleri arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
- Bazı özel görevleri yerine getirebilmek için gerektiğinde geleneksel yönetim çerçevesi dışında özel kuruluşlar oluşturmak

1.5.5. Bölgesel Kalkınma Ajansları

Kalkınma Ajansları, özellikle yeni bölgesel gelişme paradigması çerçevesinde, bölgesel gelişmenin sağlanması için tasarlanmış bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgesel kalkınma uygulamalarına ilişkin kararların ve politikaların katılımcı bir yapı içerisinde bölgede yaşayanlar tarafından alındığı ve uygulandığı yerinden yönetişim ve bölgesel strateji tasarı kurumlarıdır (DPT, 2008;18).

Kalkınma Ajanslarını, merkezi hükümetten özerk bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını geliştirmek amacıyla kurulmuş ve faaliyetlerini tamamen veya kısmen finanse ettiği kurumlar şeklinde tanımlamak mümkündür. İdeal bir Bölgesel Kalkınma Ajansının aşağıdaki kriterlere sahip olması gerekmektedir (Kaya, 2007;98).

- Örgütsel olarak, kendisini destekleyen siyasi otorite karşısında yarı özerk olmalıdır.
- Stratejik olarak esnek politika tedbirleri ile bölge içinden oluşmuş firmaları desteklemeyi esas almalıdır.

İç ve dış yatırımların bölgeye çekilmesi ve yatırımcılara bu yönde danışmanlık ve eğitim desteği sağlanması, bölgesel ihracatın geliştirilmesi, bölgesel ölçekte ekonominin harekete geçirilerek örgütlenmesi ve geliştirilmesini hedefleyen Bölgesel Kalkınma Ajansları, gerek merkezi ve yerel yönetimler, gerekse özel sektörle koordinasyon içinde hareket etmektedir (Bozdoğan, 2006;69).

Bölgesel Kalkınma Ajansları, kuruluş şekline göre; merkezi hükümet tarafından kurulanlar, yerel ve bölgesel idareler bünyesinde bulunanlar, yerel ve bölgesel idareler tarafından kurulanlar ve kamu ve özel sektör ortaklığıyla kurulup bağımsız nitelik taşıyanlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Faaliyetlerine göre ise; stratejik, küresel ölçekte faaliyet gösteren, sektörel ölçekte faaliyet gösteren ve içsel cazibe yaratanlar olmak üzere dörde ayrılmaktadır (Kaya, 2007;101–102).

Söz konusu ajanslar kuruluş şekli, işlevleri ve yapıları itibariyle farklar göstermesine rağmen ortak paydaları; kalkınma odaklı olmaları, belirli bir coğrafi bölgenin gelişmesini gözetmeleri ve bu bölgenin içsel potansiyelini harekete geçirmeleridir (DPT, 2008;18).

1.6. Bölgesel Büyüme Teorileri

Bölgesel büyüme teorilerine ilk katkıların 1800'lü yılların başında ortaya çıktığı görülmektedir. Bölgesel büyümeye yönelik modellerin büyük kısmı, büyüme teorisinin etkisinde kalarak geliştirilmiş olan modellerdir. Büyüme teorisinde geliştirilen modeller, bölgesel büyüme sorunlarına uyarlanarak "Bölgesel Büyüme Modelleri" geliştirilmiştir.

1.6.1. Keynesyen Bölgesel Büyüme Modelleri

1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın yaşandığı yıllarda gelişmeye başlamış olan Keynesyen analiz, ekonominin talep yönünü ortaya çıkarmakta, bu durum Keynesyen Büyüme Modelleri ne'de yansımaktadır (Peşelioğlu, 2007;23).

Keynesyen Bölgesel Büyüme Modelin de, bölgenin gelirindeki değişim, bölgesel ihracatın bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır ve bölgesel büyümenin temel kaynağı, bölgenin ihracatı olmaktadır (Ildırar, 2004;28). Bölge tüketimi ve ithalatı da, gelir artışlarının bir fonksiyonu olarak belirlenmektedir. Başka bir deyişle; bölgesel ihracat faaliyetleri, bölgesel gelir artışlarının temel belirleyicisi durumunda bulunmaktadır. Keynesgil çarpan analizinden kaynaklana bölgesel ihracat modelinde, bölgenin ekonomik faaliyetleri, ihracata yönelik temel (basic) ve temel olmayan (non-basic) olarak ikiye ayrılmaktadır (Peşelioğlu, 2007;23).

Model sadece talep modeli olmakta ve ekonomik sistemin arz yönünü, yani kapasite sorunlarını dikkate almamaktadır. Bu yüzden model kısa dönemde, kullanılmayan üretim kaynaklarının varlığı durumunda geçerli olmaktadır (Göçer, 2002;14).

Teorik güçlüklerine rağmen uygulanmış olan Keynesyen bölgesel politikalar, az gelişmiş bölgelerdeki gelir ve istihdam artışına yardımcı olmuştur, ancak bu durum, modeli başarılı kılmaya yetmemiştir. Zira bu politikalar gelişmiş bölgelerle mukayese edildiğinde, verimlilik artışlarını gerçekleştirmede ve daha da önemlisi yerel kaynakların hareketliliğine dayalı kendi kendini besleyen büyümeyi teşvik etmede başarısız olmuştur (Aktakas, 2006;31).

1.6.2. Neo-Klasik Bölgesel Büyüme Modeli

Keynesyen Bölgesel Büyüme Modeli tarafından ihmal edilen ekonomik sistemin arz cephesinin Neo-Klasik Bölgesel Büyüme Modelinde, analize dahil edildiği görülmektedir. Bir başka deyişle Neo-Klasik Bölgesel Büyüme Modeli, bölgesel büyümenin arz alanına yönelmektedir.

Neo-Klasik Büyüme Modelinin analiz aracı Cobb-Douglas tipi üstel üretim fonksiyonlarıdır. Bu tür modellerde ekonomik büyüme, sermaye stokları, işgücü arzı ve teknolojik ilerlemenin bir fonksiyonu olarak ifade edilmektedir (Aktakas, 2006;32).

Neo-Klasik modellerin temel ilgi alanı, bölge içi ve bölgelerarası dengeli büyüme olmaktadır. Denge mekanizmasının sağlanabilmesi için, belli varsayımlar söz konusudur. Bunun için mal ve faktör piyasalarında tam rekabetin geçerliliği, teknik ilerlemenin tam rekabet koşullarında herkese açık, faktör akışkanlığının tam, ölçeğe göre sabit getirinin geçerli olması gibi temel varsayımlardan yola çıkılmaktadır. Bu varsayımların geçerli olması durumunda, bölgelerarası gelir ve büyüme farklılıklarının da uzun vadede ortadan kalkacağı ve bölgelerin ekonomik bakımdan birbirlerine yakınlaşacağı kabul edilmektedir. Bölgesel farklılıklar ve eşitsizlikler, fiyat mekanizması aracılığıyla zamanla dengeye dönüşecektir (Martin ve Sunley, 1998;202) .

Neo-Klasik Modeller, bu modellerin esası olarak kabul edilen temel varsayımları itibariyle, bölgesel ekonominin temel karakterini yansıtmamakta, ekonomik faaliyetin temel yığılışını, şehirleşmeyi, merkez-çevre ilişkisini, yerel kuruluşların karşılıklı bağımlılığını ve taşıma masraflarını açıklayamamaktadır (Saraç, 2006;40).

1.6.3. İçsel Bölgesel Büyüme Modelleri

İçsel Büyüme Modelleri, Neo-Klasik kuramın aksine teknolojik gelişmelerin dışsallığını reddetmekte ve Neo-Klasik kuramın teknolojinin yaratılması için hiçbir çaba ve maliyete katlanılmayacağı varsayımlarına eleştiriler getirmektedir (Han ve Kaya, 2004;293).

Neo-Klasik Büyüme Modelleri, sermayenin azalan getirisini kabul ederken, içsel büyüme modelleri beşeri sermayeyi de kapsayan sermayenin artan getirisinin olabileceğini ve bu artan getirinin de uzun dönemde büyümeyi azaltmayacağını kabul etmektedirler (Koyuncu, 2006;69).

İçsel Büyüme Modellerinin temelleri, Smith, Marx, Schumpeter ve Arrow'a kadar dayanmaktadır. Bununla beraber İçsel Büyüme Modelleri'nin ilk olarak Romer'in 1986 yılında yaptığı bir çalışmayla ortaya çıktığı, Onu Lucas ve Barro'nun izlediği saptanmaktadır (Han ve Kaya, 2004;295).

Romer'in İçsel Büyüme Modeli, endüstrileşme sürecinde gösterilebilen teknolojik taşmaları açıklamaktadır. Romer, Neo-Klasik üretim fonksiyonun dışsal saydığı teknolojik gelişmeyi modelin içinde açıklamaya çalışmıştır (Peşelioğlu, 2007;41). Romer, ekonomik büyümenin, yatırımların artan bir fonksiyonu olduğunu ileri sürmektedir. Romer'in modelinde, ekonomide yapılan yatırımların bir yan ürün olarak teknolojik bilgiyi arttırdığı ve diğer üretim süreçlerinde bir çeşit bedava girdi olarak kullanıldığı bunun da taşmalar sonucu sektör geneline yayıldığı anlatılmıştır. Dolayısıyla Neo-Klasik Modellere nazaran yatırımlar daha düşük maliyetlerle yapılmakta ve getirileri de daha yüksek olmaktadır (Koyuncu, 2006;69).

Lucas'ın modelinde ise fiziksel sermayenin yanı sıra insan sermayesine de yer verilmektedir. Lucas, bölgesel büyümenin belirli bir alan ya da bölgedeki beşeri sermaye birikiminden kaynaklandığını belirtmektedir. Beşeri sermaye birikimi belirli mekanlarda pozitif dışsallıklar yaratarak söz konusu bölgede verimlilik ve büyümeyi arttırır. Model de insan sermayesi, tıpkı fiziksel sermaye gibi üretim faktörlerinden biri olarak görülmektedir. Lucas' a göre insan sermayesi yatırımları, formal eğitim ve işyerinde yetiştirme alanlarına yapılan yatırımlar olarak ifade edilmektedir (Çetin, 2005;143 ; Peşelioğlu, 2007;41).

Lucas, gerçekte bireyin insan sermayesindeki artışın kendi verimliliğini arttırmasının dışında bütün üretim faktörlerinin üretkenliğine katkıda bulunduğunu da belirtmiştir. Hükümetlerin eğitime ve teknolojik altyapının geliştirilmesine yapacakları her türlü yatırımın beşeri sermaye birikimi üzerinde olumlu etkiler oluşturup, büyümeyi fiziki sermayeye yapılan yatırımların etkisinden daha fazla etkileyeceğini vurgulamıştır (Kar ve Ağır, 1994;47-48).

Barro ise modelinde, kamu sektörünce sağlanan mal veya hizmetlerin üretim faktörlerinden biri olduğunu, bu mal ve hizmetlerin dışsallıklar yaratarak ekonomik büyüme sürecine katkı sağlayacağını ortaya koymaktadır (Peşelioğlu, 2007;42).

1.6.4. Merkez-Çevre Modeli

Merkez-Çevre Modeli, Friedman tarafından geliştirilmiştir. Bu model, merkez ile çevre arasındaki ilişkileri incelemektedir. Modelde rol oynayan en önemli faktör yeniliklerdir. Yenilikler, merkezden devlet kurumları ve özel teşebbüsler vasıtasıyla

çevreye yayılmaktadır. Modelin işlerliği de yenilikler sayesinde merkezden çevreye doğru yayılmasıdır (Gündüz, 2006;23).

Merkez-Çevre modelinin temel argümanları şu şekilde sıralanabilmektedir (Ildırar, 2003;83-84).

- Ekonomik büyüme ve kalkınma bölgenin içsel yapısındaki değişmelerden kaynaklanmaktadır.
- Sermaye ve işgücünün seçici hareketliliği söz konusudur. Dolayısıyla, ülkenin ya da bölgenin geri kalmış yörelerinden zengin yörelerine doğru bir kaynak hareketliliği söz konusudur.
- Merkezin, kalkınma sürecinde, kaynakları kendine çektiği görülmektedir. Bu süreç kutuplaşma olarak adlandırılmaktadır.
- Çevre, işgücü ve kaynaklarının büyük bir kısmını merkeze kaptırarak kalkınma sürecinde geride kalmaktadır.
- Eğer yayılma etkileri güçlüyse, merkez ve çevre nispeten kararlı durumda kalkınacaklar ve aralarındaki kalkınma açığı nispeten sabit kalacaktır. Eğer olumsuz geri-itme etkisi baskın ise, bu durumda kalkınma kararlı durumda olmayacak, merkez-çevre arasındaki gelişmişlik farkı giderek artacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

HATAY İLİNİN COĞRAFİ VE SOSYAL YAPISI

Bu bölümde ilin coğrafi yapısının yanı sıra ilin sosyal yapısı da ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Coğrafi yapı içerisinde ilin akarsuları, gölleri, ormanları ve madenlerine yer verilirken, sosyal yapı içerisinde ilin nüfus, eğitim ve sağlık durumu incelenmiştir.

2.1. İlin Coğrafi Konumu

Türkiye'nin doğu ucunda yer alan ve bir sınır ili olan Hatay, 35 derece 52 dakika ve 37 derece 4 dakika kuzey enlemleriyle, 35 derece 40 dakika ve 36 derece 60 dakika doğu boylamları arasında yer almaktadır (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı [TKİB], 2004:18).

Yüzölçümü 5831,36 kilometre kare olan Hatay ili, ülke topraklarının % 0,7'sini kaplamaktadır. İl, doğu ve güneyde Suriye, kuzeydoğuda Gaziantep'in İslâhiye ilçesi, kuzey ve kuzeybatıda Adana ve Osmaniye illeri, batıda da İskenderun körfezi ile çevrilidir. Doğal güzellikleriyle çok eski ve önemli tarihe sahip olan Hatay, Akdeniz'in en güzel kıyı illerinden biridir (Türkiye Kalkınma Bankası [TKB], 2004:4). M.S. birinci yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan Hıristiyanlığın Kudüs'ten sonra ikinci yayılma yeridir. Bu durum Hatay'ı inanç merkezi haline getirmiştir.

Bütün bu özellikleriyle Hatay, birçok yerli ve yabancı turisti cezp etmiş, Akdeniz'in gerek tarihi gerekse turistik açıdan önemli yerlerinden biri olmuştur. Ayrıca Hatay'ın bir sınır ili olması ve Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan kapı vazifesi görmesi ilin stratejik önemini arttırmıştır.

2.2. İlin Coğrafi Yapısı

Kıyı dağları, çöküntü alanları ve kıyı ovalarından oluşan il toprakları, kuzeyden Amanos Dağlarının uzantıları ve İslâhiye çöküntü oluğu, doğudan ve güneyden Suriye tektoniğinin fazla yüksek olmayan platoları, batıdan Akdeniz ile çevrilidir (Hatay Çevre ve Orman Müdürlüğü [ÇOM], 2003:6).

Hatay ilinin batı kesimleri İskenderun Körfezi kıyısındaki çok dar ve uzun kıyı ovası ile kaplıdır. Bu ovanın hemen gerisinde, Amanos Dağları yükselmektedir. Çok yüksek olmamakla beraber bir duvar gibi uzanan Amanos Dağlarının il içerisindeki en önemli geçiti Belen Boğazıdır. Güney-batı ve kuzey-doğu yönünde uzanan Amanos Dağları, daha sonra Gavur Dağları ve Nur Dağları adını alır.

Aşağı Asi Vadisi'nin başlangıcında kurulu olan il merkezinin denizden yüksekliği, yaklaşık 85 m.'dir. Alanın %46'sını dağların oluşturduğu ilde, ovalar %34'lük paya sahipken, platolar %20'lik paya sahiptir.

İl sınırları içerisinde en büyük dağ; Amanos Dağları'dır. Amanos Dağlarının en yüksek yeri, Dörtyol ilçesinin doğusunda kalan 2240 metre yükseltili, Mığır Tepe'dir (TKİB, 2004:18). Burası aynı zamanda Hatay ilinin de en yüksek noktasıdır. Samandağ civarında Musa Dağı ile Hatay'ın güney ucunda, Suriye sınırına paralel olarak uzanan El-Mansuriye Dağı vardır. Hatay çöküntü alanının güneyini kuşatan Keldağ ise Yayladağı ve Altınözü ilçelerini bütünüyle kaplar. Keldağ'ın Antakya'ya doğru uzanan bölümü 440 m. yükseltili Habib Neccar Dağı'nı oluşturur. Keldağ'ın orta kesimi 1.235 metre Yükseltili Ziyaret Dağı'dır. İlin toplam alanı, 540.300 hektar alan olup, bu alanın 270.766 hektar alanı tarım arazisi, 208.165 hektar alanı orman ve fundalık alan, 53.375 hektar alan çayır-mera arazisi, 6.301 hektar alanı tarım dışı arazi ve 1.693 hektar alanı ise sularla kaplı alanlardan oluşmaktadır.

2.2.1. Akarsular ve Göller

Hatay, Asi nehri, Karasu ve Afrin Çayı olmak üzere belli başlı 3 önemli akarsuya sahiptir. Suriye'den doğan ve Lübnan Dağları'ndan inen akarsularla beslenen Asi Nehri'nin toplam uzunluğu 380 km olup, il içersindeki uzunluğu ise yaklaşık 97 km'dir. Kuzeye doğru 22 km boyunca Suriye ile sınırımız çizdikten sonra, Amik Ovası'ndan yurda girer. Geniş bir yayla Antakya'yı geçer ve güneybatı yönünde ilerleyerek Samandağ'dan Akdeniz'e dökülür.

Kahramanmaraş ilindeki Akçadağ ve Kartaldağ eteklerinden doğan ve uzunluğu yaklaşık 122 km olan Karasu, Afrin Çayı ile bugün kurutulmuş olan Amik Gölü yatağında birleşir. Afrin Çayı ise Gaziantep'teki Saf Dağlarından doğup Suriye toraklarına girer daha sonra Reyhanlı ilçesinin kuzeyinde Hatay il sınırlarına girer. Afrin Çayı 197 km uzunluğundadır (ÇOM, 2003:26).

Hatay ili Beyazçay Akarsuyunda, 1991 yılında hizmete giren Yarseli Barajından sulama amacıyla yararlanılmaktadır. Baraj, 37 metre yüksekliğe sahiptir. Söz konusu barajın sulama alanı 730 hektar alandır. 2005 yılında Yarseli Barajının yükseltilmesi projesi hayata geçirilmiştir. Söz konusu proje ile barajın sulama alanının 775 hektar alana yükseltilmesi düşünülmektedir (TKB, 2004:23).

Karasu Akarsuyunda kurulan Tahtaköprü barajı, 1976 yılında faaliyete girmiş olup sulama ve taşkın koruma amaçlı kullanılmaktadır. Baraj ile 10.700 hektar alan arazi sulanmaktadır. Barajın yüksekliği temelden 49,50 metre, toplam depolama hacmi 200 $hm^{3'}$ dür (http://www.dsi.gov.tr, 2007).

2000 yılında hizmete giren Yayladağı Barajı ise 0,360 hm^3 gövde hacmine sahip olup 44,4 m yüksekliğe sahiptir. 719 hektar alan sahasının sulanması ve Yayladağı ilçesine 1,5 hm^3 içme-kullanma suyu temini sağlamak amacıyla kurulmuştur (http://www.dsi.gov.tr, 2007).

İl deki göletler ise Görentaş ve Topboğazı göletidir. Görentaş göleti, Hatay ili Yayladağı ilçesi sınırları dahilinde, Görentaş köyünde Suriye ile Türkiye arasındadır. Sulama amaçlı bu göletin su kaynağı kış suları ve Nişrinli deresidir. Yüksekliği 16,50 m olup, sulama alanı 1.300 dekardır. Topboğazı göleti ise, Antakya'ya 30 km, Kırıkhan'a 2 km mesafede Antakya-Kırıkhan-İskenderun yol ayırımındadır. Sulama amaçlı bu göletin su kaynağı kış suları ve Gözün deresidir. Yüksekliği temelden 25,80 m olan göletin sulama alanı 1.570 hektar alan olup sulama kanal debisi 169.040 lt/sn'dir (TKİB, 2004:23).

Hatay ilinde bugün önemli ve büyük göl yoktur. Geçmişte ilin en büyük gölünü Amik Gölü oluşturuyordu. Amik gölünün kurutma ve taşkın koruma işlemlerine 1940 yılında başlanmış, konu ile ilgili olarak DSİ Genel Müdürlüğünce 1966 yılında IECO (International Enginneering Company) firmasına "Amik Geliştirilmesi, Amik Gölü Projesi, Tahtaköprü Projesi Teknik ve Ekonomik Fizibilite Raporu" hazırlatılmıştır. Proje uygulanarak 1953–1958 yılları arasında Amik Gölüne boşalan Muratpaşa, Afrin ve Karasu Çaylarının eski yatakları iptal edilerek, yeni feyezan kanalları açılmak suretiyle göle bağlanmıştır. Gölün kurutulması 1972 yılında tamamlanmıştır. Su altındaki topraklar tarıma açılmıştır.

Ancak, il içerisinde, iç ve dış turizm açısından değeri olan küçük göller bulunmaktadır. 6000 m^2 olan Yenişehir Gölü, 12.000 m^2 olan Gölbaşı Gölü ve 2000 m^2 olan Sultaniye Gölü bunlar arasında yer alır.

2.2.2. Ormanlar

Hatay ilinin doğal bitki örtüsünü makiler ve ormanlar oluşturur. Mersin, defne, kısa meşe, kermes, sakız, keçiboynuzu, yabani zeytin, zakkum, alıç, çitlembik, akça meşe ve pırnal yörede en çok rastlanan maki türlerindendir. İlde doğal örtüyü oluşturan ormanlar, il yüzölçümünün %38,52'sini (210.926,6 hektar alan) kaplamaktadır. İldeki orman alanları, kızılçam, karaçam, köknar, sedir, ardıç ve fıstık gibi ibreli ağaçlarla kayın ve meşe gibi yapraklı ağaçlardan oluşmaktadır. Söz konusu ağaçlar Amanos Dağları ile Keldağ'da yoğunlaşmaktadır. Amanos Dağlarının denize bakan yamaçlarında, makilik alanlardan sonra, 800 m'den 1200 m'ye kadar ardıç gibi ibreli ağaçlarla, meşe, kayın gibi yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar bulunur (TKB, 2004:5).

Keldağ'ın Akdeniz'e bakan kesimlerinde yaklaşık 900 m'ye kadar maki türü ağaçlardan mersin ve defneler çok yaygındır. Bu yükselti basamağının üzerinde, bazı ibreli ağaçlarla, yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar başlar. Keldağ doğal bitki örtüsü açısından Amanos Dağları kadar zengin değildir.

Hatay ilinde 210.926,9 hektar alan toplam ormanlık alanının 105.347,2 hektarı koru ormanıdır. İldeki baltalık orman servetiyse 15.579,7 hektardır (TKİB, 2004:26).

2.2.3. Madenler

Hatay'da maden varlığı olarak altın, alüminyum, asbest, bakır, kurşun, çinko, cıva, demir, dolomit, fosfat, krom, manganez, manyezit ve mermer rezervleri bulunmaktadır. Toplumların refah ve gelişmişlik düzeylerinin yüksek olması, madencilik faaliyetlerinin gelişmesine bağlıdır. Uzun dönemli kalkınma stratejisinde temel amaç olarak kabul edilen sanayileşmenin oluşmasında, maden ve enerji kaynaklarının hızla değerlendirilmesinin büyük önemi vardır. Maden üretiminin hızla arttırılması ve işlenmesi hem metal sanayilerin hem de metalleri daha ileri ki kademelerde kullanacak olan makine sanayilerinin oluşmasını ve gelişmesini sağlayarak sanayileşmeyi hızlandıracak niteliktedir. Bu bakımdan maden rezervlerinin tespiti,

değerlendirilmesi, üretim yapılan işletmelerin işletmecilik prensipleri içerisinde işletilmesi çabaları her geçen gün önem arz ermektedir. Ancak Türkiye'de madenciliğin Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH)'daki payı oldukça düşük seviyelerdedir (www.mta.gov.tr, 2007).

Türkiye ekonomisinde olduğu gibi Hatay ili ekonomisinde de madenciliğin önemli bir yer tutmadığı söylenebilir. Bu sektörde istihdamın küçüklüğü de ilde önemli bir faaliyet kolu olmadığını göstermektedir.

Maden Tetkik ve Arama Müdürlüğü (MTA) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda İskenderun ilçesindeki Payas sahası için 6.000.000 ton görünür, 62.000.000 ton da muhtemel ve mümkün olmak üzere toplam 68 milyon ton potansiyel demir cevheri tespit edilmiştir. Bu sahadaki demir cevherinin tenoru %35 demir olup, yüksek oranda zenginleştirme süreci gerektirdiği ifade edilmektedir. İlde potansiyel demir cevheri rezervi tespiti yapılan diğer saha ise Kırıkhan ilçesindeki Katsal yatağıdır. Bu yatak içinse toplam 6 milyon ton potansiyel demir cevheri tespiti yapılmıştır. Ancak bu sahanında %33,76 demir içerdiği ve düşük tenorlu olduğu belirtilmektedir (www.mta.gov.tr, 2007).

İl içerisinde görülen bir başka cevherse mermerdir. İlde "İskenderun Siyahı" olarak adlandırılan beyaz damarlı, siyah ve parlak renkte piyasada aranan ve rağbet gören mermerin çıkarıldığı mermer ocakları, blok veriminin düşük olması nedeniyle terk edilmiştir.

2.3. İlin İklimi

Hatay ili Akdeniz iklim kuşağında yer almaktadır. İlde yazlar sıcak ve kurak geçmekte iken, kışlar ılık ve bol yağışlı geçmektedir. Ancak iç kesimlere doğru gidildikçe iklim biraz sertleşmektedir. İlin kıyı kesimlerinde yer alan Dörtyol ve İskenderun ilçelerinde ılıman bir iklim egemen iken, iç kesimlerde ki Antakya ve Kırıkhan gibi ilçelerde iklim, nispeten daha sert bir nitelik kazanmaktadır (TKB, 2004:5).

Antakya'da 18,2 ^{0}C olan yıllık sıcaklık ortalaması, Dörtyol'da 19,3 ^{0}C'dir. İskenderun'da ise 20,2 ^{0}C'dir. İlde görülen en yüksek sıcaklık 43,4 ^{0}C ile temmuz ayında, en düşük sıcaklık ise -7 ^{0}C ile Ocak ayında gerçekleşmiştir. Donlu gün sayıları

en fazla 7 gün, karlı gün sayısı 2 gün kadar gözlemlenmiştir (http://www.meteor.gov.tr, 2007).

İlde kıyılardan iç kesimlere gidildikçe azalan yağışlar, genellikle yağmur biçiminde düşmektedir. Merkez ilçede yılık yağış ortalaması 1.166 mm gibi yüksek bir değer göstermektedir. İldeki yağışların %70'i Ekim-Mart döneminde gerçekleşirken, yağışın en az görüldüğü ay ise Temmuz'dur (http://www.meteor.gov.tr,2007).

Hatay ilinin en tipik iklim özelliklerinden biri güney-batı yönünden esen hâkim rüzgârdır. Her mevsimde baskın olarak hissedilmekte ve hızı 30 m/sn 'ye ulaşmaktadır. En hızlı rüzgâr 102,2 km/saat ile 1976 yılı Aralık ayında gözlemlenmiştir. Denizden esen hâkim rüzgârlar nedeniyle nispi nem ortalama %69 civarında olup; yaz aylarında %68, kış aylarında ise %74 civarındadır (http://www.meteor.gov.tr,2007).

2.4. İlin Sosyal Yapısı

Hatay ilinin sosyal yapısı, Türkiye'nin sosyal yapısı ile benzerlik göstermektedir. İlin gerek bir sınır ili olması, gerekse Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin kesişme noktasında bulunması, ilin sosyal yapısında çeşitliliğin var olmasına neden olmuştur.

Hatay ili 1950–1985 yılları arasında göç alan bir il konumunda iken, son yıllarda göç veren bir il konumuna gelmiştir. Bu göç olgusunun nedenleri olarak; toprak sahibi olamama, tarımda faal nüfus payının genişlemesi, ilin yeterli ekonomik imkândan yoksun oluşu, geçim zorluğu ve işsizlik olarak gösterilmektedir (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı [STB], 2002:5).

Göçler, genellikle kırsal kesimden diğer illere de söz konusu olmakla beraber, genellikle İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlere yönelik olarak gerçekleşmektedir.

İlde, 2000 TUİK verilerine göre ortalama hane halkı büyüklüğü, Türkiye ortalamasının az da olsa üzerindedir. Türkiye' de ortalama hane halkı büyüklüğü 4,5 iken, Hatay'da bu oran 4,98'dir.

2.4.1. İlin Nüfusu

Nüfusun büyüklüğü ve yapısı, kalkınma planlarının üzerine bina edildiği temel yapıyı teşkil etmektedir. Nüfusun büyüklüğü, yapısı, bilgi ve beceri düzeyi üretim sisteminin temel girdisini oluşturur. 1990 kesin sayım sonuçlarına göre Hatay illinin toplam nüfusu 1.109.754'dür. Bu nüfusun 531.707'si şehirde 578.047'si köylerde yaşamaktadır (DİE,2000).

2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, Hatay ilinin toplam nüfusu 1.253.726 olup, Türkiye'nin nüfus bakımından en büyük 13. ilidir. Nüfus artış hızı ise ‰ 12,19'dur. Türkiye'nin nüfus artış hızı ‰ 18,28 iken, Akdeniz Bölgesinde nüfus artış hızı ‰ 21,43'dür. Görüldüğü gibi Hatay ilinin nüfus artış hızı hem Akdeniz Bölgesi hem de Türkiye'nin nüfus artış hızından daha küçüktür. Hatay ilçelerinin nüfus artış hızını, Türkiye ile karşılaştırdığımızda, Kırıkhan ilçesinin nüfus artış hızının Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu, Belen ilçesinin nüfus artış hızının ‰ 21,49 ile Türkiye'nin nüfus artış hızından daha fazla olduğu görülmektedir (TKB, 2003).

Merkez dâhil 12 ilçe, 76 belediye ve 420 köye sahip olan Hatay ilinde, toplam nüfusun % 46,37'si şehirde , % 53,63'ü kırsal alanda yaşamaktadır. Görüldüğü üzere; ilin nüfusunun yarısından fazlası köylerde yaşamaktadır. Bunun sebebi ise ilin ulaşım olanaklarının elverişli olması ve köylerin merkezlere yakın olmasının, nüfusun köylerde yaşamakla birlikte kentte kolaylıkla çalışabilmesine imkân vermesidir (TKİB, 2004:30).

Tablo 2.1. İlçe, Köy ve Şehir Nüfusları

	Şehir Nüfusu		Köy Nüfusu		Toplam		Yıllık Nüfus Artış Hızı ‰	
İlçeler	1990	2000	1990	2000	1990	2000	Hatay	Türkiye
Merkez	123.871	144.910	160.324	200.410	284.195	345.320	19,48	18,28
Altınözü	6.518	5.352	51.770	53.815	58.288	59.167	1,5	18,28
Belen	15.629	18.646	7.264	9.736	22.893	28.382	21,49	18,28
Dörtyol	47.144	53.597	64.224	72.661	111.368	126.258	12,55	18,28
Erzin	22.477	25.879	6.683	8.109	29.160	33.988	15,32	18,28
Hassa	7.714	9.071	39.417	40.923	47.131	49.994	5,9	18,28
İskenderun	154.807	159.149	104.668	128.235	259.475	287.384	10,21	18,28
Kırıkhan	68.601	63.615	34.474	34.915	103.075	98.530	-4,51	18,28
Kumlu	6.142	6.629	8.514	9.441	14.656	16.070	9,21	18,28
Reyhanlı	42.451	52.135	21.688	22.090	64.139	74.225	14,6	18,28
Samandağ	29.857	34.641	59.345	72.113	89.202	106.754	17,96	18,28
Yayladağı	6.496	7.717	19.676	19.937	26.172	27.654	5,51	18,28
Toplam	531.707	581.341	578.047	672.385	1.109.754	1.253.726	12,19	18,28

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:121

2.4.1.1. İlin Nüfus Dağılımı

Hatay ili nüfus dağılımı Türkiye ki nüfus dağılımı ile aşırı derecede benzerlikler göstermektedir. Gerek nüfusun cinsiyete göre dağılımı, gerek nüfusun okuma yazma bilen ve bilmeyene göre dağılımı gerekse kültür seviyesine göre nüfus dağılımı oranları Türkiye'ye ait oranlar ile benzerlikler göstermektedir.

2.4.1.1.1. Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımı

2000 Nüfus Sayımına göre, ildeki 1.253.726 kişinin 621.505'i erkek, 632.221'i ise kadın nüfustur. İl deki erkek nüfus, toplam nüfusun %49,75' ini oluştururken, kadın nüfus ise nüfusun % 50,43'ünü oluşturmaktadır. 0–14 yaş grubunda erkek nüfus oranı %51,45 iken, 15–65 yaş grubunda 48,73, 65+ yaş grubunda ise % 47,19'dur. Buna karşılık; 0–14 yaş grubundaki kadın nüfus oranı %48,55, 15–65 yaş grubunda %51,27, 65+ yaş grubunda ise 52,81'dir. Görüldüğü gibi erkek nüfus 0–14 yaş grubunda kadın nüfusa göre fazla iken, 15–65 ve 65+ yaş grubunda ise daha azdır (www.tuik.gov.tr, 2007).

2.4.1.1.2. Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı

Hatay ilinin nüfusunda görülen yaş grupları dağılımı, Türkiye'nin nüfusunda görülen yaş dağılımı ile benzerlik göstermektedir. İl genelinde 0–14 yaş grubundaki genç nüfusun oranı % 33,6 iken, Türkiye nüfusunda bu oran % 29,82'dir. Buna karşın; 15–65 yaş grubu olan çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı %61,58'dir. Bu oran Türkiye ortalamasının %2,87 üzerindedir. 65+ yaş grubunu oranı ise %4,8'dir.

Tablo 2.2. Yaş Gruplarına Göre Nüfus

Yaş. Gr.	Nüfus	Toplam Nüfus Oranı
0–14	420.689	33,6
15–64	772.430	61,58
65+	60.314	4,8
Bilinmeyen	293	0,02
Toplam	1.253.726	100

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:121

2.4.1.1.3. Kültür Seviyesine Göre Nüfus Dağılımı

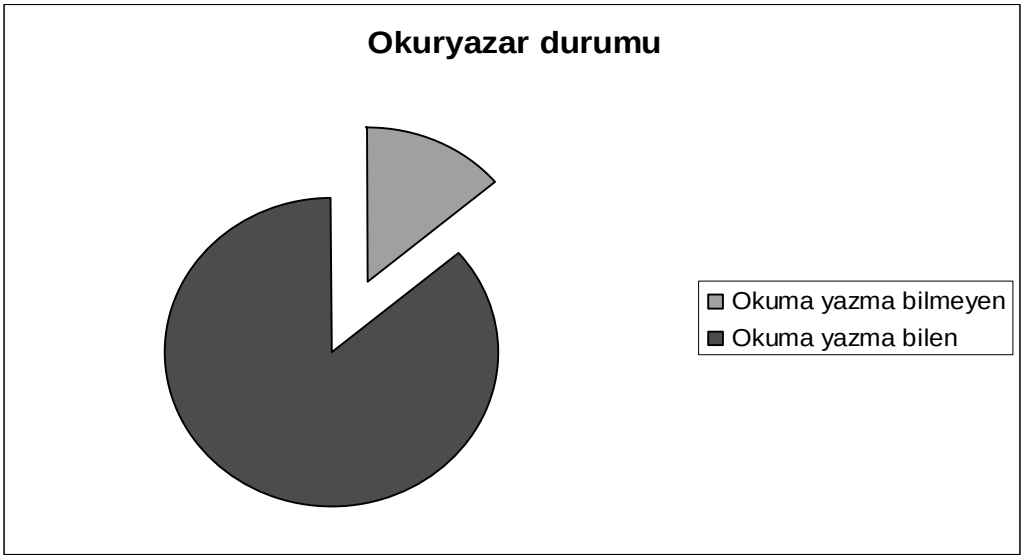
Hatay ilinde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 151.647'dir. Bu rakam il nüfusunun %13,98'ini kapsamaktadır. Türkiye ve Akdeniz Bölgesinde, okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise sırasıyla % 12,68 ve % 11,78'dir. Yani il genelindeki okuma yazma bilmeyenlerin oranı hem ülke hem de bölge ortalamasının üzerindedir.

Okuma yazma bilmeyen nüfusun ilçeler itibariyle yapısı incelendiğinde, okuma yazma bilmeyenlerin en fazla Merkez (Antakya) ilçede bulunduğu görülmektedir. Antakya'da okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 37.500'dür. Antakya'yı ise 27.041 kişi ile İskenderun ilçesi izlemektedir. Ancak okuma yazma bilmeyenlerin ilçe nüfusuna oranı dikkate alındığında, % 22 ile Kumlu ilçesinin, en fazla okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu ilçe olduğu görülmektedir. Kumlu ilçesini ise sırasıyla %20 ile Reyhanlı ilçesi, % 18 ile Kırıkhan ve % 17 ile Hassa ilçesi izlemektedir.

Tablo 2.3. Kültür Seviyesine Göre Nüfus Dağılımı

Okur Yazar Nüfus (6+ Yaş Grubu)			
		Toplam nüfusa oranı	
Okuryazarlık durumu	Nüfus	Hatay %	Türkiye%
Okuma yazma bilmeyen	151.647	13,98	12,68
Okuma yazma bilen	933.172	86	87,3
Bilinmeyen	16	0,02	0,02
Toplam	1.084.835	100	100

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:266

Şekil 2.1. Kültür Seviyesine Göre Nüfus Dağılımı

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:266

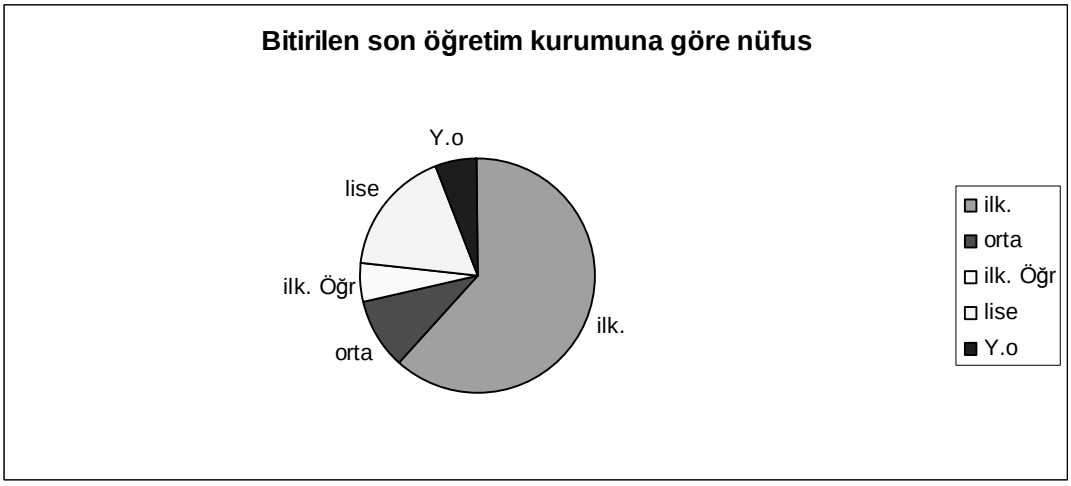
İl genelinde okuma yazma bilenlerin payı ise %86'dır. Bu oran % 87,3 olan Türkiye ortalaması ve % 88,2 olan Akdeniz Bölgesi okuma yazma bilenlerin oranın gerisindedir. İlçeler bazında incelendiğinde, Belen ilçesinde okuma yazma oranının % 90,4 olduğu görülmektedir. Belen ilçesini sırasıyla % 89,3 ile İskenderun ilçesi, % 88,3 ile Dörtyol ilçesi ve %87,5 ile Antakya ilçesi izlemektedir. Bu dört ilçedeki okuma yazma oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Okuma yazma oranın en düşük olduğu ilçe ise % 77,4 ile Altınözü ilçesidir.

Tablo 2.4. Bitirilen Son Öğretim Kurumuna Göre Okur-yazar Nüfus

Bitirilen Son Öğretim Kurumu	Nüfus	Hatay%	*Türkiye%*
İlkokul mezunu	407.420	61,3	47,57
Ortaokul ve dengi meslek okulu mezunu	65.131	9,8	8,23
İlköğretim mezunu	36.717	5,53	23,8
Lise ve dengi okul mezunu	117.255	17,64	12,55
Yüksekokul-fakülte mezunu	38.089	5,72	7,8
Bilinmeyen	75	0,01	0,05
Toplam	664.612	100	100

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:266

İlkokul mezunu olanların %50,9'u erkek, %49,1'i kadın nüfus iken, lise ve dengi okul mezunlarının %60,56'sı erkek, % 39,44'ü kadın nüfustur. Yüksekokul ve fakülte mezunlarının ise %65,27'si erkek, %34,73'ü kadın nüfustur. Tablo 2.4.'te görüldüğü gibi, ilkokul mezunu olanlarının oranı, Türkiye ortalamasının %13,73 üzerinde iken lise ve dengi okul mezunu olanların oranı, Türkiye ortalamasının %5,09 üzerindedir. Buna karşın yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranı Türkiye ortalamasının %2,08 gerisindedir.

Şekil 2.2. Bitirilen Son Öğretim Kurumuna Göre Nüfus

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:26

2.4.1.1.4. İktisadi Faaliyetlerine Göre Dağılımı

Hatay ilinde 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde, işgücüne katılma oranı % 60 olup, bu oran Türkiye ve Akdeniz Bölgesi açısından sırasıyla % 55 ve % 56'dır. Görüldüğü gibi, Hatay ilinde ki 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde işgücüne katılma

oranı, gerek Türkiye gerekse Akdeniz Bölgesi'ndeki işgücüne katılma oranının üzerindedir. Hatay ili işgücüne katılma oranı, cinsiyet açısından ele alındığında, erkek nüfusun işgücüne katılma oranının %72, kadın nüfusun ise işgücüne katılma oranının % 50 olduğu görülmektedir.

Tablo 2.5. İşgücü Durumuna Göre Nüfus(12+ Yaş Grubu)

	Hatay	Akdeniz	Türkiye
İstihdam	518.808	3.318.965	25.997.141
İşsiz	37.246	344.714	2.547.218
İşgücüne dâhil olmayan	364.982	2.927.681	23.173.230
Bilinmeyen	9	3.868	6.605
Toplam	921.045	6.595.228	51.724.194

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2007

12 ve daha yukarı yaştaki erkek ve kadın nüfusun işgücüne katılma oranları, ilçeler itibariyle farklılıklar göstermektedir. Altınözü ilçesindeki erkek nüfusun işgücüne katılma oranı %81, Yayladağı ilçesinde %80, Antakya ve Hassa ilçelerinde % 74, Belen ilçesinde % 62, Erzin ilçesinde ise % 61'dir. Kadın nüfusun ilçeler itibariyle işgücüne katılma oranları incelendiğinde; Altınözü ilçesinde bu oranın %78, Hassa ilçesinde ise %70 olduğu buna karşın; Reyhanlı ilçesinde %31 ve Erzin ilçesinde % 30 gibi düşük oranların varlığı dikkat çekmektedir (www.tuik.gov.tr, 2007)

2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, Hatay ilinde çalışma çağındaki nüfus 556.054 kişidir. İktisadi faaliyet kollarında çalışan nüfus ise 518.800 kişidir. İktisadi faaliyet kollarındaki toplam nüfusun %62'si erkek nüfustur. Çalışma çağındaki nüfusun 364.982'sini emekli, ev kadını, öğrenci ve diğerleri oluşturmaktadır. 9' u ise bilinmemektedir. Hatay ilindeki ziraat, avcılık, ormancılık ve balıkçılık iktisadi faaliyet kolu, Türkiye ortalamasının % 13,22 üzerindedir. Bu iktisadi faaliyet kolundaki nüfusun %62'si kadındır.

Tablo 2.6. İstihdam Edilen Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

		Çalışan Nüfus Oranı %	
Ekonomik Faaliyet kolları	Nüfus	Hatay %	Türkiye %
Ormancılık, Ziraat, Avcılık ve Balıkçılık	319.732	61,6	48,38
Madencilik, Taşocakçılığı	419	0,08	0,37
İmalat Sanayi	42.322	8,16	12,6
Elektrik Gaz ve Su	886	0,17	0,38
İnşaat	18.383	3,54	4,6
Toptan, Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller	34.768	6,7	9,67
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	14.092	2,72	3,28
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz	7.200	1,41	3,11
Mallara Ait İşler, Yard İş. Hiz			
Toplum Hizmetleri, Sağlık ve Kişisel Hizmetleri	80.657	15,55	17,48
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	349	0,07	0,13
Genel Toplam	518.808	100	100

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri:284

Herhangi bir işte çalışan nüfusun iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı, Tablo 2.6.'da gösterilmiştir. Hatay ilinde 518.808 kişinin 319.732'si zirai alanda faaliyet göstermektedir. En düşük oran ise elektrik, gaz ve su alanında görülmektedir. Türkiye açısından da aynı durum söz konusudur. Buna göre toplam nüfusun %55'i zirai alanda çalışırken % 0,15'i elektrik, gaz ve su alanında çalışmaktadır.

2.4.1.2. İlin Nüfus Yoğunluğu

Hatay ilinde kilometrekareye düşen kişi sayısı 215'dir.Türkiye'de kilometrekare başına düşen kişi sayısı 86'dır.

Tablo 2.7. İlçelere Göre Nüfus Yoğunluğu

İlçeler	Nüfus	Yüzölçümü	Yoğunluk
Antakya	345.320	858	402
Altınözü	59.167	468	126
Belen	28.382	130	218
Dörtyol	126.258	600	210
Erzin	33.988	358	95
Hassa	49.994	514	97
İskenderun	287.384	637	451
Kırıkhan	98.530	843	117
Kumlu	16.070	223	72
Reyhanlı	74.225	410	181
Samandağı	106.754	446	239
Yayladağı	27.654	341	81
Toplam	1.253.726	5.828	215

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: 121

İlin diğer ilçelerinde kilometrekareye düşen kişi sayısı farklılıklar göstermektedir. Tablo 2.7.'de görüldüğü gibi, en fazla kilometrekareye düşen nüfus 402 kişi ile Antakya ilçesidir. En düşük nüfus yoğunluğuna sahip olan ilçe ise 72 kişi ile Kumlu ilçesidir. Antakya ilçesinden sonra en fazla yoğunluğun göründüğü ilçeler sırasıyla İskenderun, Samandağ, Belen ve Dörtyol'dur.

2.4.2. İl Nüfusunun Eğitim Durumu

Eğitim; siyasal ve demokratik toplum bilincini geliştirme, karmaşık sorunların anlaşılmasını sağlama, teknolojik ilerlemeye yardımcı olma ve kültürel yetenekleri keşfetme gibi çok yönlü etkilere sahiptir. Bu nedenlerle eğitime yatırım yapma düşüncesi sosyo-ekonomik ve politik gelişmenin sağlanması bakımından önemlidir (Hoşgörür ve Gezgin, 2005:2).

Hatay, eğitim düzeyi gelişmiş illerden biridir. İl genelinde okuma yazma bilen nüfusun oranı ülke geneline paralel olarak artış göstermektedir. Buna karşın; il genelindeki okur-yazarlık oranının ülke ve bölge ortalamasının biraz altında olduğu görülmektedir (TKB, 2004:17).

Hatay ili okullaşma oranlarının Türkiye ve Bölge okullaşma oranlarının üzerinde olduğu görülmektedir. Hatay ili ortaöğretim kurumları okullaşma oranı % 48,3 iken Türkiye ve Akdeniz Bölgesi okullaşma oranları, sırasıyla % 36,9 ve % 42,2'dir.

Hatay ilinin her okul grubunda, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından Türkiye ve Akdeniz Bölgesi ortalamalarına göre dezavantajlı olduğu görülmektedir.

2.4.2.1.Okul Öncesi Eğitim

Hızla gelişen teknolojik yenilikler ve 20. yy.'in sonlarına doğru ihtiyaç duyulan yeni insan modelinin yetiştirilmesinde okul öncesi eğitimin önemi giderek belirginleşmeye başladı. Diğer taraftan köylerden kentlere göçlerle birlikte oluşan çarpıklıkları giderebilmek ve endüstrileşmenin getirdiği yeni tip aile yapısına kadının çalışma hayatına aktif katılımıyla birlikte ortaya çıkan çocuk bakımı problemine çözümler getirebilmek amacıyla okul öncesi eğitime, eğitim sistemi içerisinde belirgin bir önem verilmeye başlanmıştır (Göde ve Susar, 1997:40).

Tablo 2.8. İlçeler İtibariyle Okul Öncesi Eğitim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları, 2006

İlçe Adı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	*Öğrenci Sayısı*
Antakya	107	123	4.100
Altınözü	28	10	871
Belen	9	5	177
Dörtyol	41	30	1.235
Erzin	13	6	481
Hassa	9	10	267
İskenderun	62	75	2.217
Kırıkhan	27	24	717
Kumlu	5	4	81
Reyhanlı	18	15	451
Samandağ	41	25	1.061
Yayladağı	7	9	134
Genel Toplam	367	336	11.792

Kaynak: Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü, 2006

Bireyin gelecekteki yaşam kalitesini her yönüyle etkileyeceği kesin olarak bilinen 0–6 yaş çocuğuna verilen eğitimin Hatay ilinde ki yapısı incelendiğinde ilde okul öncesi eğitim veren 367 okulun bulunduğu görülmektedir. Bu okulların yaklaşık olarak yarısı, merkez ilçe olan Antakya ve İskenderun ilçelerinde yer almaktadır. Antakya ilçesinde okul öncesi eğitim veren 107 okul bulunurken, İskenderun ilçesinde

62 okul bulunmaktadır. En az okul ve öğretmene sahip olan ilçe, Kumlu ilçesidir. İl genelinde, 336 öğretmen, okul öncesi eğitimi verirken 11.792 öğrencide okul yaşamına ilk adımı atmıştır (Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü [MEM] , 2006).

Hatay'da okul öncesi eğitimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 35'dir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en az olduğu ilçe Yayladağı ilçesidir. Yayladağı ilçesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 14'dür. Yayladağı ilçesini sırasıyla Kumlu, Hassa, İskenderun ve Kırıkhan ilçeleri izlemektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu ilçe Altınözü ilçesidir. Altınözü ilçesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 87'dir.

1998–1999 yılında 126 olan okul öncesi eğitim kurumları, 2005–2006 eğitim yılında 367'e çıkmış olup artış oranı ise % 191'dir. Aynı dönem içerisinde 41 olan öğretmen sayısı 336'a, öğrenci sayısı ise 4900'dan 11.792'e yükselmiştir.

Tablo 2.9. Hatay ilindeki okul öncesi eğitim veren okul ve bu okullardaki öğretmen ve öğrenci sayılarının Akdeniz Bölgesi ve Türkiye'deki durumunu göstermektedir.

Tablo 2.9.'da görülebileceği gibi, 2005 yılında Türkiye genelindeki okul öncesi eğitim veren okul sayısı 18.539 iken, Akdeniz Bölgesinde 2.408, Hatay ilinde ise 361'dir. Yani Türkiye genelindeki okul öncesi eğitim veren okulların % 1,95'i, Akdeniz Bölgesinde okul öncesi eğitim veren okulların ise % 15'i Hatay ilinde bulunmaktadır.

2003 yılında, gerek Türkiye gerekse Akdeniz Bölgesi ve Hatay ilinde okul öncesi eğitim veren okul, öğretmen ve öğrenci sayılarında ciddi bir artış gerçekleşmiştir. 2002 yılı itibariyle, Hatay ilinde 149 okul öncesi eğitim veren okul bulunurken, 2003 yılında okul 286'a yükselmiştir. Akdeniz Bölgesi ve Türkiye genelinde ise sırasıyla 1.390 ve 13.285'e yükselmiştir.

2002 yılında, Türkiye genelinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 21 iken, bu sayının Akdeniz Bölgesinde 22, Hatay ilinde ise 28 olduğu görülmektedir. 2005 yılında ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Türkiye'de 26, Akdeniz Bölgesinde 25, Hatay ilinde ise 30'a yükselmiştir. Görüldüğü gibi Hatay ilinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Akdeniz Bölgesi ve Türkiye genelindeki öğretmen başına düşen öğrenci sayısından yüksektir

Tablo 2.9. Yıllar İtibariyle Hatay, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Yıllar	Okul Öncesi Eğitim	Hatay	Akdeniz	Türkiye
2000	Okul Sayısı	141	1.138	8.255
	Öğretmen Sayısı	65	280	2.774
	Öğrenci Sayısı	5.116	32.572	227.464
2001	Okul Sayısı	142	1.337	9.480
	Öğretmen Sayısı	75	347	3.582
	Öğrenci Sayısı	5.179	35.541	253.513
2002	Okul Sayısı	149	928	8.873
	Öğretmen Sayısı	264	1.885	13.356
	Öğrenci Sayısı	7.382	42.079	283.305
2003	Okul Sayısı	286	1.890	13.285
	Öğretmen Sayısı	331	2.667	17.511
	Öğrenci Sayısı	8.609	49.667	344.758
2004	Okul Sayısı	335	2.211	15.978
	Öğretmen Sayısı	383	2.723	22.152
	Öğrenci Sayısı	9.982	57.756	434.771
2005	Okul Sayısı	361	2.408	18.539
	Öğretmen Sayısı	385	2.841	20.910
	Öğrenci Sayısı	11.470	71.174	550.146

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2008

2.4.2.2.İlköğretim

İl genelinde 631 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okulların 4 tanesi yatılı bölge ilköğretim okulu, 2 tanesi özel eğitim ilköğretim okulu, 11 tanesi ise özel ilköğretim okuludur. İl genelinde 127 öğrenciye hizmet veren İşitme Engelliler İlköğretim Okulu ile 54 öğrenciye hizmet veren Zihinsel Engelliler İlköğretim Okulu bulunurken Görme Engelliler Okulu bulunmamaktadır. Bu okullarda 7.399 öğretmen eğitim ve öğretim hizmeti verirken 229.760 öğrencide eğitim hizmeti almaktadır (MEM, 2006).

Tablo 2.10. İlçeler İtibariyle İlköğretim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları, 2006

İlçe Adı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Antakya	151	2.370	68.184
Altınözü	39	339	11.697
Belen	17	135	3.457
Dörtyol	46	787	24.543
Erzin	17	193	6.421
Hassa	46	307	9.566
İskenderun	96	1.539	47.073
Kırıkhan	63	513	17.141
Kumlu	15	88	2.309
Reyhanlı	50	400	16.163
Samandağı	61	590	19.745
Yayladağı	30	138	3.461
Genel Toplam	631	7.399	229.760

Kaynak: Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü, 2006

İlköğretim okullarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 31'dir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ilçeler açısından incelendiğinde, Yayladağı ilçesinde öğretmen başına 25 öğrenci düştüğü görülmektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu ilçe Reyhanlı ilçesidir. Reyhanlı ilçesinde öğretmen başına 40 öğrenci düşmektedir. Antakya ve İskenderun ilçelerinde ise öğretmen başına sırasıyla 29 ve 31 öğrenci düşmektedir.

Tablo 2.11. Yıllar İtibariyle Hatay, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye İlköğretim Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Yıllar	İlköğretim	Hatay	Akdeniz	Türkiye
2000	Okul Sayısı	631	4.066	36.072
	Öğretmen Sayısı	7.320	47.214	345.015
	Öğrenci Sayısı	229.106	1.384.664	10.480.271
2001	Okul Sayısı	620	3925	35.052
	Öğretmen Sayısı	8.225	51.648	372.687
	Öğrenci Sayısı	227.884	1.379.196	10.477.616
2002	Okul Sayısı	626	4.034	35.133
	Öğretmen Sayısı	8.409	51.671	373.303
	Öğrenci Sayısı	222.139	1.343.278	10.331.645
2003	Okul Sayısı	631	4.333	36.114
	Öğretmen Sayısı	8.465	52.394	384.170
	Öğrenci Sayısı	225.517	1.368.814	10.479.538
2004	Okul Sayısı	635	4.144	35.611
	Öğretmen Sayısı	8.506	54.616	401.288
	Öğrenci Sayısı	227.660	1.378.888	10.565.389
2005	Okul Sayısı	634	4.074	34.990
	Öğretmen Sayısı	8.197	53.125	389.859
	Öğrenci Sayısı	229.332	1.389.398	10.673.935

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2008

2005 yılı itibariyle Türkiye genelinde 10.673.935 ilköğretim öğrencisi bulunmaktadır. Söz konusu öğrencilerin %13'ü Akdeniz Bölgesinde, % 2,15'i ise Hatay ilinde bulunmaktadır.

2005 yılı itibariyle Hatay ilinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 28 iken, Akdeniz Bölgesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 26, Türkiye genelinde ise 27'dir. Görüldüğü gibi Hatay ilinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, Türkiye ve Akdeniz Bölgesindeki öğretmen başına düşen öğrenci sayısından fazladır.

2.4.2.3. Liseler

Hatay İlinde 150 lise ve lise dengi eğitimi veren okul bulunmaktadır. İl genelinde 41 Anadolu Lisesi bulunurken, 1 Fen Lisesi, 9 İmam Hatip Lisesi, 28 Meslek

Lisesi, 8 Özel Lise, 22 Süper Lise, 4 Çok Programlı Lise ve 22 Normal Lise bulunmaktadır (MEM, 2006).

2006–2007 eğitim yılında ilde 3.065 öğretmen bulunurken, 59.426 öğrenci de lise eğitimi almaktadır. Liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 19'dur.

Tablo 2.12. İlçeler İtibariyle Ortaöğretim Kurumları Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları,2006

İlçe Adı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Antakya	37	989	20.046
Altınözü	3	31	499
Belen	1	20	337
Dörtyol	24	440	8.475
Erzin	5	78	1.559
Hassa	6	90	1.805
İskenderun	39	814	15.756
Kırıkhan	15	231	4.390
Kumlu	1	9	220
Reyhanlı	11	190	2.908
Samandağı	5	125	2.998
Yayladağı	3	48	433
Genel Toplam	150	3.065	59.426

Kaynak: Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü, 2006

İlçeler itibariyle öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde Kumlu ilçesinde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının diğer ilçelere göre fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise; öğrenci sayısının fazla olması değil öğretmen sayısının oldukça az olmasıdır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en az olduğu ilçe ise Yayladağı ilçesidir. Yayladağı ilçesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık olarak dokuz kişidir.

Tablo 2.13.Yıllar İtibariyle Hatay, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye Lise Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Yıllar	Lise	Hatay	Akdeniz	Türkiye
2000	Okul Sayısı	106	767	6.291
	Öğretmen Sayısı	2.517	18.043	140.969
	Öğrenci Sayısı	50.416	327.703	2.362.653
2001	Okul Sayısı	108	788	6.367
	Öğretmen Sayısı	2.678	19.402	144.884
	Öğrenci Sayısı	53.714	355.536	2.579.747
2002	Okul Sayısı	107	772	6.210
	Öğretmen Sayısı	2.635	18.020	137.956
	Öğrenci Sayısı	61.070	413.525	3.016.127
2003	Okul Sayısı	125	875	6.931
	Öğretmen Sayısı	2.747	19.722	147.776
	Öğrenci Sayısı	59.009	401.388	3.014.392
2004	Okul Sayısı	110	839	6.816
	Öğretmen Sayısı	3.050	22.046	167.614
	Öğrenci Sayısı	58.247	401.234	3.039.449
2005	Okul Sayısı	118	899	7.435
	Öğretmen Sayısı	3.278	23.903	185.317
	Öğrenci Sayısı	61.250	430.558	3.258.254

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2008

Tablo 2.13.'ten görülebileceği gibi 2005 yılı itibariyle Hatay ilinde 3.278 öğretmen liselerde görev yaparken, Akdeniz Bölgesinde 23.903, Türkiye genelinde ise 185.317 öğretmen liselerde görev yapmaktadır. Türkiye genelindeki lise öğrencilerinin 1,88'ini Hatay ilindeki lise öğrencileri oluştururken, Akdeniz Bölgesindeki öğrencilerin % 14,12'sini Hatay ilindeki lise öğrencileri oluşturmaktadır.

Hatay ilinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2005 yılında 19 iken, Türkiye ve Akdeniz Bölgesinde yaklaşık 18'dir.

2.4.2.4. Yüksek Öğrenim

Hatay'da 10.11.1992 tarihinde devlet üniversitesi olarak kurulan Mustafa Kemal Üniversitesi, başlangıçta bir yüksekokul ve iki meslek yüksek okulundan ibaret iken, 14 yılda 30 birimli eğitim, öğretim ve bilim kurumu haline gelmiştir. Üniversite'de Tıp,

Fen ve Sosyal Bilimler ağırlıklı eğitim verilmektedir. Eğitim dili Türkçe'dir (Mustafa Kemal Üniversitesi [MKÜ], 2006).

2006–2007 öğretim yılı itibariyle üniversitede 708 akademik, 575 idari olmak üzere toplam 1283 personel bulunmaktadır (www.mku.edu.tr, 2006).

Üniversitede eğitim ve öğretime açık olan 9 fakülte, 3 enstitü, 4 yüksekokul, 7 meslek yüksek okulu ve 7 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır. Fakülte olarak Fen Edebiyat, Eğitim, Güzel sanatlar, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik ve Mimarlık, Veteriner, Ziraat ve Su Ürünleri Fakülteleri bulunmaktadır. Enstitüler ise Fen, Sosyal ve Sağlık Enstitülerinden oluşmaktadır. Araştırma Merkezleri ise, Arkeoloji ve Sanat Tarihi, Bilgisayar Bilimleri, Fen Bilimleri, Sağlık, Yabancı Diller, Yerel Yönetimler ve Zeytincilik Araştırma ve Uygulama Merkezlerinden oluşmaktadır (www.mku.edu.tr, 2006).

2005–2006 öğretim yılı öğrenci durumunu incelediğimiz de; 4065 öğrencinin üniversiteye yeni kayıt yaptırdığı ve toplam öğrenci sayısının 13435 olduğunu ve 2.170 öğrencinin mezun olduğunu görmekteyiz. Mezun olan öğrencilerin, 856' sı kız 1314'ü ise erkektir.

Tablo 2.14. Mustafa Kemal Üniversitesi Öğrenci Durumu

Yıllar	Yeni Kayıt	Kayıtlı Öğrenci	Mezun Öğrenci
2000–2001	3.040	9.260	1.499
2001–2002	3.267	10.202	1.917
2002–2003	3.802	11.349	2.097
2003–2004	3.265	11.503	2.382
2004–2005	3.635	12.265	2.075
2005–2006	4.065	13.435	2.170

Kaynak: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM),2001- 2006

Yukarıdaki tablo incelendiğinde üniversiteye kayıt yapan öğrenci sayısının yıllar itibariyle bir artış gösterdiği ve buna bağlı olarak üniversitenin mevcut öğrenci sayısının yıllarla birlikte arttığı görülmektedir. 2004–2005 öğretim dönemi hariç diğer öğretim dönemlerinde ki mezun edilen öğrenci sayısı bir önceki döneme göre artış göstermiştir.2003–2004 eğitim yılında mezun olan öğrenci sayısı 2.382 iken bu sayı 2004–2005 eğitim yılında 2075'e düşmüştür.

Tablo 2.15. Mustafa Kemal Üniversitesi Öğretim Elemanı Durumu

Yıllar	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Öğr. Gör.	Okutman	Uzman	Araşt. Gör.
2000–2001	21	11	94	136	12	16	188
2001–2002	23	10	109	127	13	16	182
2002–2003	27	15	187	126	14	15	155
2003–2004	32	11	173	132	17	16	195
2004–2005	29	23	206	136	15	17	163
2005–2006	33	35	210	128	17	16	204

Kaynak: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), 2001-2006

Yıllar itibariyle üniversite deki öğretim elemanlarının varlığına baktığımızda Profesör ve Doçent sayısında bir artışın olduğunu görülmektedir. 2005–2006 öğretim yılında Profesör ve Doçentlerin varlığını fakülteler bazında inceleyecek olursak, en fazla Profesör ve Doçentin Ziraat fakültesinde olduğu görünür. Buna karşın en az Profesör Veterinerlik ve Su Ürünleri fakültesinde bulunmaktadır.

Mustafa Kemal Üniversitesinde aynı zamanda çağdaş kütüphanecilik hizmeti veren Merkez Kütüphanesi bulunmaktadır. Öncelikle rektörlük binasının 3 katında 440 $m^{2'}$lik bir alanda hizmete veren kütüphane, 2004 yılında 2700 $m^{2'}$lik kapalı alan ve aynı anda 294 kişilik oturma kapasitesine sahip binasında hizmet vermeye başlamıştır. Merkez kütüphanesinde 43.000 kitap, abonelik ve bağış yoluyla kütüphaneye ulaşan 550 adet dergi, 320 adet tez bulunmaktadır. 2006 yılında 13 veri tabanına abone olunarak kullanıcıların hizmetine sunulmuştur (MKÜ, 2006)

Üniversiteye bağlı faaliyet gösteren öğrenci yurdu bulunmamaktadır. Öğrencilerin barınma ihtiyacı Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından karşılanmaktadır.

Antakya'da bulunan Fakülte ve Yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler için 544 öğrenci kapasiteli Sabancı Kız Yurdu, 280 öğrenci kapasiteli Merkezdeki B blok kız yurdu, 240 öğrenci kapasiteli Borsa Erkek Yurdu, 504 öğrenci kapasiteli prefabrik öğrenci yurtları bulunmaktadır. İskenderun'da öğrenim gören öğrenciler için ise 400 kapasiteli erkek, 186 kapasiteli kız öğrenci yurdu bulunmaktadır (www.mku.edu.tr, 2006).

2.4.3. İlin Sağlık Yapısı, Trend, İndeks ve Konjonktür Analizleri

Hatay ilinde 9 Devlet Hastanesi, 2 Doğumevi, 2 Halk Sağlığı laboratuarı Müdürlüğü, 2 Verem Savaş Dispanseri, 1 Üniversite Araştırma Merkezi, 4 Özel Hastane, 2 Deri Zührevi Dispanseri, 124 Sağlık Ocağı ve 481 Sağlık Evi bulunmaktadır (Antakya Ticaret ve Sanayi Odası [ATSO], 2006:40).

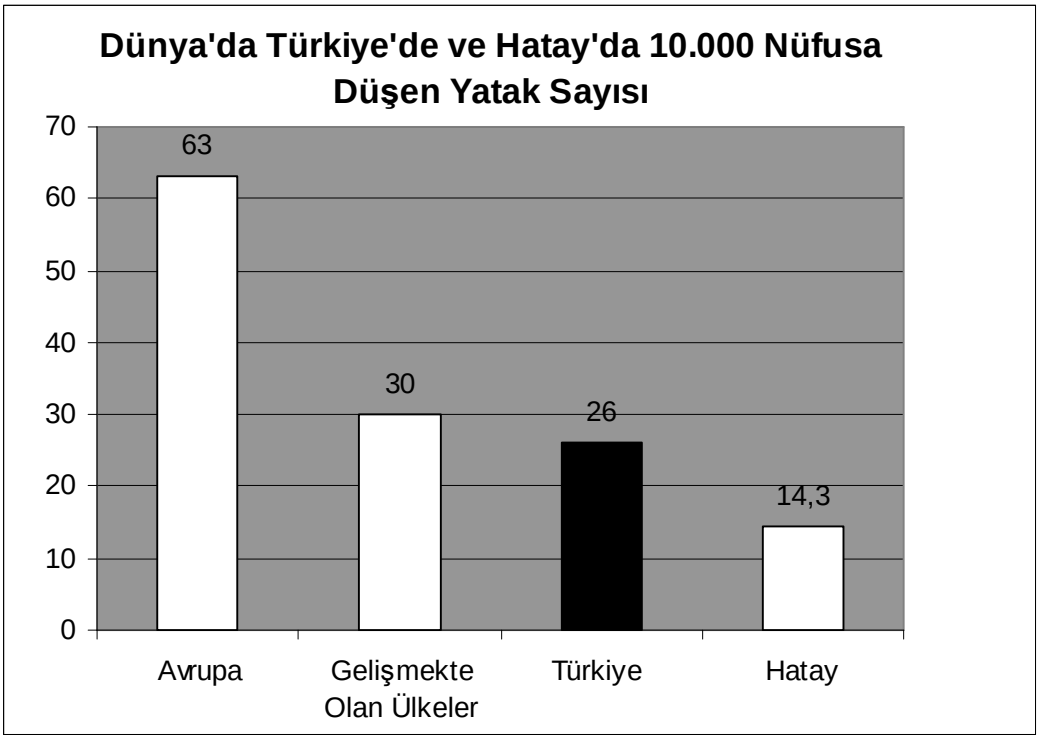
Tablo 2.16. Hatay Sağlık Tesislerinin İlçelere Göre Dağılımı,2005

İlçeler	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Sağlık Ocağı	Sağlık Evi Sayısı
ANTAKYA	7	803	38	121
ALTINÖZÜ	0	0	8	25
BELEN	0	0	3	10
DÖRTYOL	1	100	13	42
ERZİN	0	0	3	16
HASSA	1	0	6	24
İSKENDERUN	4	698	23	110
KIRIKHAN	1	100	7	48
KUMLU	0	0	2	12
REYHANLI	1	50	4	28
SAMANDAĞI	1	50	13	31
YAYLADAĞI	0	0	4	14

Kaynak: Antakya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO):41–42

Hatay yataklı tedavi kurumlarının, yatak kapasitelerinin % 10'u özel hastanelere, % 83'ü ise Sağlık Bakanlığına aittir. Hatay'da 10.000 kişiye düşen yatak sayısı 14,3 iken, Türkiye genelinde bu rakam 26, gelişmekte olan ülkelerde 30, Avrupa ülkelerinde ise 63'tür.

Tablo 2.16. , Hatay'daki sağlık tesislerinin ilçelere göre dağılımını göstermektedir. Görüldüğü gibi, Antakya ve İskenderun ilçelerinde birden fazla hastane mevcut iken, Altınözü, Belen, Erzin, Kumlu ve Yayladağı ilçelerinde hastane bulunmamaktadır. Bu ilçelerde yaşayan nüfus, sağlık hizmetlerini diğer illerdeki hastanelerden karşılamaktadır.

Şekil 2.3. Dünya'da, Türkiye'de ve Hatay'da 10.000 Nüfusa Düşen Yatak Sayısı

Kaynak: Hatay İl Sağlık Müdürlüğü Brifing Notları, 2006

Tablo 2.17. Sağlık Personelinin Unvanına Göre Dağılımı,2004

Görev Unvanı	Hatay	Akdeniz	Türkiye
Uzman	477	5.125	51.749
Pratisyen	574	5.964	49.814
Diş hekimi	245	1.869	17.843
Eczacı	393	2.999	24.198
Sağlık Teknisyeni	534	7.181	54.872
Hemşire	775	9.521	79.406
Ebe	645	6.965	42.483

Kaynak:Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr,2007

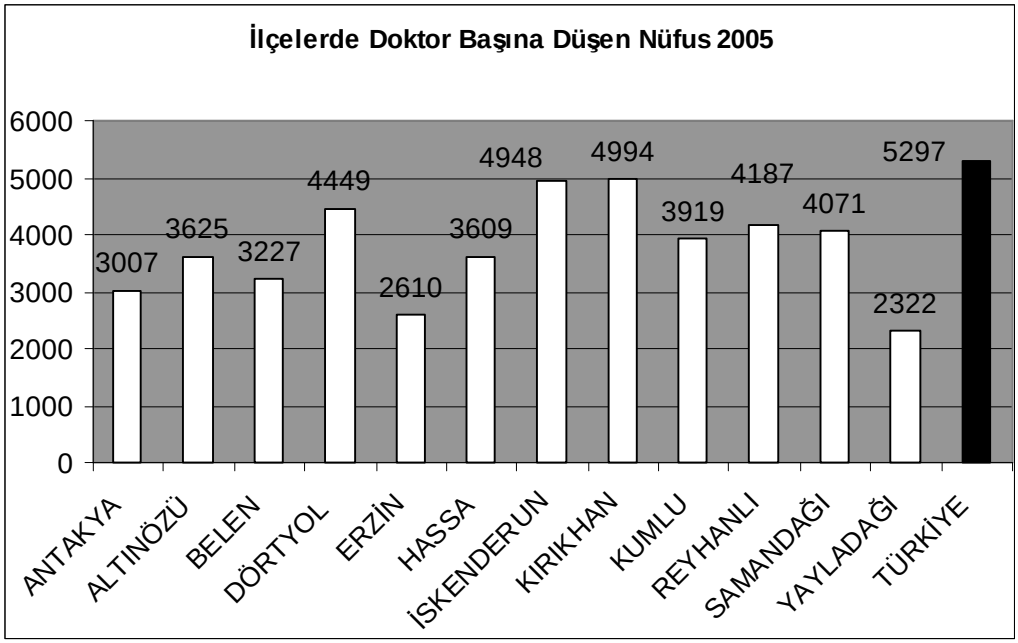
Tablo 2.17. Hatay ilinde görev yapan sağlık personelinin, görev unvanları bakımından dağılımını göstermektedir. İl genelinde, 477 mütehassıs hekim, 574 pratisyen ve 245 diş hekimi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, ilde uzman hekim başına düşen hasta sayısı 2.876, pratisyen hekim başına düşen hasta sayısı 2.401 ve diş hekimi başına düşen nüfus 4.925 kişidir (www.tuik.gov.tr, 2007).

Tablo 2.18. Yüz Bin Kişi Başına Düşen Sağlık Personeli Sayısı

Yıllar		Uzman	Diş Hekimi	Hemşire	Ebe
2000	Hatay	29	18	54	47
	Akdeniz	44	19	92	75
	Türkiye	56	24	106	62
2001	Hatay	30	15	52	45
	Akdeniz	45	17	100	74
	Türkiye	61	23	111	60
2002	Hatay	32	15	54	45
	Akdeniz	47	18	106	74
	Türkiye	63	25	114	60
2003	Hatay	34	20	55	46
	Akdeniz	48	20	108	75
	Türkiye	66	26	117	59
2004	Hatay	37	19	60	50
	Akdeniz	55	20	103	75
	Türkiye	73	25	112	60

Kaynak:Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr,2008

Tablo 2.18'de görülebileceği gibi 2004 yılında, Hatay ilinde yüz bin kişi başına 37 uzman, 19 diş hekimi, 60 hemşire ve 50 ebe düşmektedir. Akdeniz Bölgesi ve Türkiye açısından yüz bin kişiye düşen personel sayısı incelendiğinde personel sayısında bir artışın söz konusu olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde yüz bin kişi başına 73 uzman, 25 diş hekimi, 112 hemşire ve 60 ebe düşerken, Akdeniz Bölgesinde yüz bin kişiye 55 uzman, 20 diş hekimi, 103 hemşire ve 75 ebe hizmet vermektedir.

Şekil 2.4. İlçeler Bazında Doktor Başına Düşen Nüfus

Kaynak: Hatay İl Sağlık Müdürlüğü Brifing Notları, 2005

Şekil 2.4'te görüldüğü gibi, ilçeler bazında doktor başına nüfus, Türkiye genelinde ki doktor başına düşen nüfustan daha azdır. Antakya ilçesinde, doktor başına düşen nüfus 3007 iken, bu rakam İskenderun ilçesinde 4948, Türkiye genelinde ise 5297'dir.

Görüldüğü gibi; sosyal alt yapının önemli bir unsurunu meydana getiren sağlık sektöründe Hatay, Bölge ve Türkiye ortalamalarının altında bir sağlık standardına sahiptir (STB, 2002:14).

Hatay, sağlık imkânlarından yararlanma bakımından yetersiz olmakla birlikte, Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin hizmet vermeye başlaması ile önemli gelişmeler kaydeden bir ildir (STB, 2002:14).

Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi, 17 poliklinik, 81 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. 2004 istatistiklerine göre polikliniklerde 55916 hasta muayene ve tetkik görmüş, 411 hasta yatış yapmış, 655 ameliyat gerçekleştirilmiştir (www.mku.edu.tr, 2006).

Bu analiz içerisinde yer alan hekim sayısı, hemşire sayısı ve ebe sayısı seçilip indeksi, trendi ve konjonktürü bulunmuş ve analiz edilmiştir. Araştırmaya konu olan unsurların, ele alınan zaman periyodu içinde gösterdikleri artış ve azalışın yönünü belirlemek için "Trend Tekniği" uygulanmıştır. Trendin hesaplanmasında "En Küçük Kareler Yöntemi" kullanılmıştır. Bu yöntemde Y=a+bX doğrusal trend denklemindeki a ve b parametrelerinin bulunmasında, $\Sigma Y=na+b\ \Sigma X$ ve $\Sigma XY=a\ \Sigma X+b\ \Sigma X^2$ denklemlerinden faydalanılmıştır. Bu denklemdeki X, bağımsız değişken değeri olarak zamanı, Y ise bağımlı değişken değeri olarak zaman içindeki değişmeleri göstermektedir (Çil, 2000:289).

Belirli bir dönem içerisinde ekonomik hayatın iniş ve çıkışlarını saptayabilmek amacıyla konjonktür hesapları yapılmıştır. Konjonktürler, gerçek değerlerin trende oranı şeklinde hesaplanıp trendin yüzdeleri halinde ifade edilerek ilgili grafikler Microsoft Office Excell programı yardımıyla çizilmiştir.

Trend ve konjonktür hesaplarının yanı sıra istatistiki olaylara ait değerlerin zaman içerisinde gösterdiği nisbi değişmeleri belirleyebilmek amacıyla indeks analizlerine önem verilerek, indeks hesaplamalarında basit indeks ve zincirleme indeks metodu kullanılmıştır. Belirli bir istatistikî olaya ait değerlerin zaman veya yer itibariyle gösterdiği nisbi değişmelerin ölçüsüne indeks adı verilmektedir. Bu çalışmada, belirli bir devre olarak kabul edilen bir devreye ait fiyat, miktar veya değerin temel devre olarak kabul edilen bir devreye ait fiyat, miktar veya değere bölünerek 100 ile çarpılması sonucu basit indeks elde edilmiştir. Burada $I=P_i \div P_0 \times 100$ formülünden faydalanılmıştır.

Bir indeks serisini meydana getiren değerler belirli bir esas devreye göre alındıktan sonra, kendinden bir önceki yılın esas devre sayılması suretiyle hesaplanmış ise zincirleme indeks söz konusudur. Birbirini takip eden yılların mukayesesinde bu şekilde hazırlanmış indeksler kolaylık sağladığı için zincirleme indeksleri de bulunmuştur.

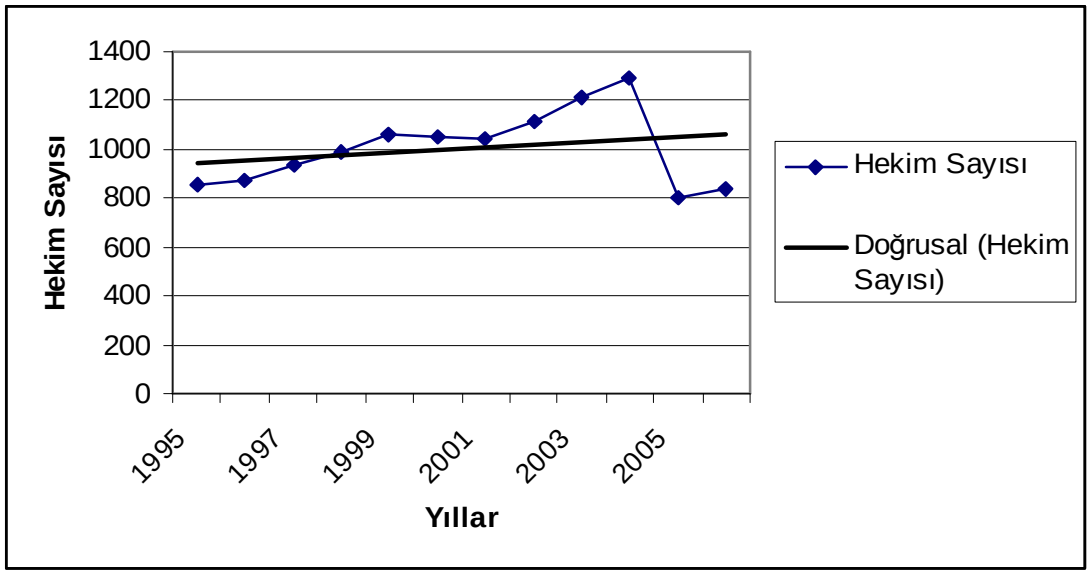
1995 ve 2006 yılları arası hekim sayısının indeksi, trendi ve konjonktürü ile ilgili gelişmeler tablo 2.19.'da verilmiştir.

Tablo 2.19. Hekim Sayısı, İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Yıllar	Hekim Sayısı	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1995	854	949	100		0,90
1996	873	959	102	102	0,91
1997	939	970	110	106	0,97
1998	988	980	116	105	1
1999	1063	991	124	108	1,07
2000	1050	1001	123	99	1,05
2001	1046	1011	122	100	1,03
2002	1111	1022	130	106	1,08
2003	1211	1032	142	109	1,17
2004	1296	1042	152	107	1,24
2005	805	1053	94	62	0,76
2006	836	1063	98	104	0,79
Y= 949+10,37X					

1995 yılında hekim sayısı 854 iken, % 2'lik azalma ile 2006 yılında 836'a gerilemiştir. Hekim sayısının trendi on iki yıllık dönemde artış göstermiş olup, trenddeki yıllık artış 10,37'dir. Araştırma dönemi boyunca hekim sayısı 2000, 2001 ve 2005 yılları dışında artış eğilimi göstermiştir. Şekil 2.6.'dan görülebileceği gibi, hekim sayısı konjonktürü 6 yıl normalin üstünden, 5 yıl ise normalin altından seyretmiştir. Normalin üzerindeki seyir, başlangıç yılına göre hekim sayısının nisbi olarak çok olduğu dönemlere rastlamaktadır.

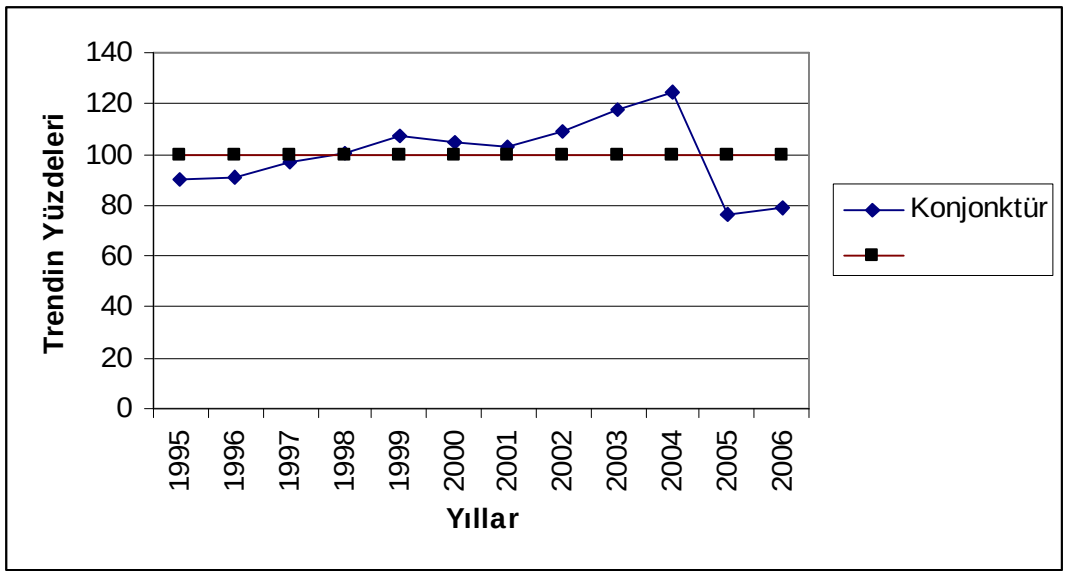
Konjonktür değerleri 0,76 ile 1,17 arasında yer almaktadır. Birbirini takip eden yıllar içerisinde hekim sayısında en fazla artış 2002–2003 ve en fazla azalış ise 2004–2005 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktür ile diğer bilgiler tablo 2.19'da görülmektedir.

Şekil 2.5. Hekim Sayısının Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

*2005 ve 2006 yıllarına ait veriler Hatay Sağlık İl Müdürlüğünden elde edilmiştir.

Şekil 2.6. Hekim Sayısı Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

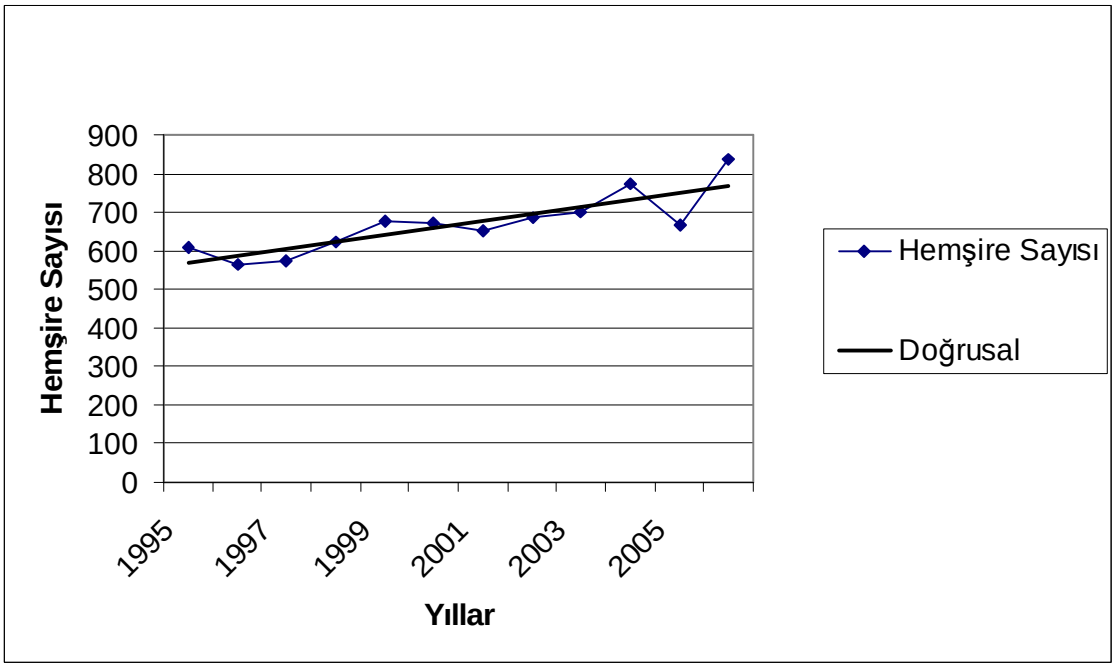
*2005 ve 2006 yıllarına ait veriler Hatay Sağlık İl Müdürlüğünden elde edilmiştir.

Tablo 2.20. Hemşire Sayısı, İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Yıllar	Hemşire Sayısı	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1995	610	570	100		1,07
1996	566	588	93	93	0,96
1997	575	606	94	102	0,95
1998	624	624	102	109	1
1999	677	642	111	108	1,05
2000	670	660	110	99	1,02
2001	652	678	107	97	0,96
2002	684	696	112	105	0,98
2003	699	714	115	102	0,98
2004	775	732	127	111	1,06
2005	668	750	110	86	0,89
2006	838	768	137	125	1,09
Y= 570+18X					

İnceleme döneminin başlangıcında 610 olan hemşire sayısı, çok büyük olmamakla birlikte dalgalanmalar sergileyerek araştırma dönemi sonunda 838'e yükselmiştir. Hemşire sayısının en fazla olduğu yıl 2006 yılı iken, en az olduğu yıl 1996 yılıdır.

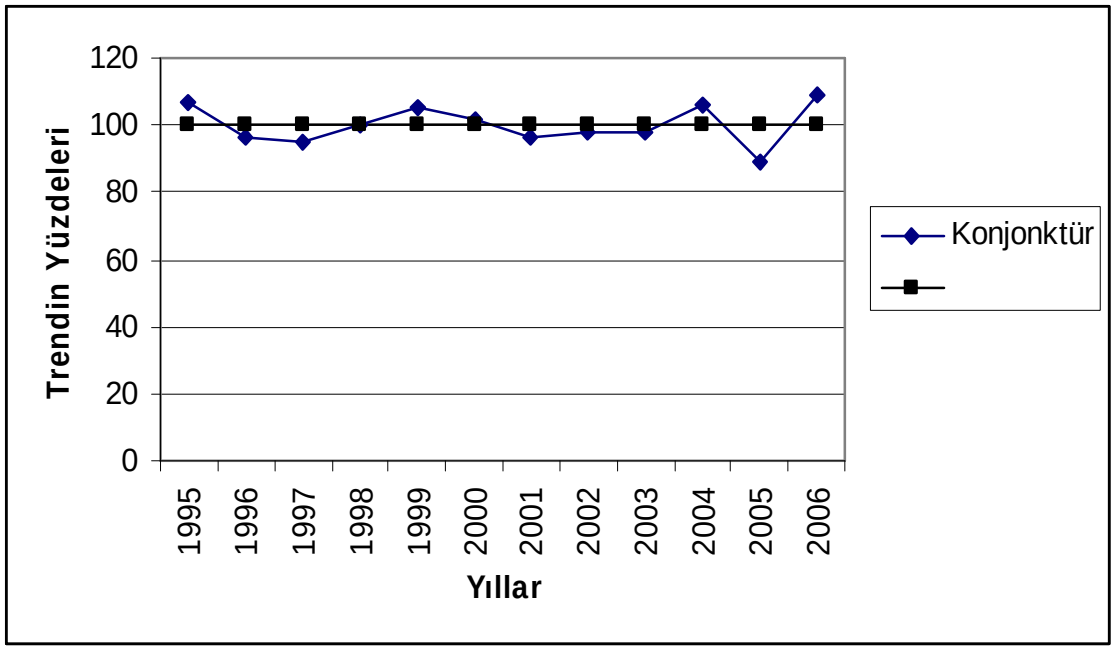
Hemşire sayısının konjonktürü 5 yıl normalin üzerinden, 6 yılda normalin altından seyretmiştir. Normalin üzerindeki seyir, hemşire sayısının çok olduğu yıllara rastlamaktadır. Konjonktür değerleri 0,89 ile 1,09 arasındadır. Hemşire sayısının fazla olduğu yıllarda konjonktür değerleri normalin üzerine çıkmış, az olduğu yıllarda ise normalin altında kalmıştır. Araştırma döneminin başlangıç yılı olan 1995'de 100 olan hemşire sayısı indeksi, 1996 ve 1997 yıllarında sırasıyla %7 ve %6 oranında azalma gösterirken, diğer yıllarda artış sergilemiştir. Birbirini takip eden yıllar içerisinde hemşire sayısındaki en fazla artış 2005–2006 ve en fazla azalış ise 2004–2005 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktürle ilgili diğer bilgiler tablo 2.20.'de görülmektedir.

Şekil 2.7. Hemşire Sayısı Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

*2005 ve 2006 yıllarına ait veriler Hatay Sağlık İl Müdürlüğünden elde edilmiştir

Şekil 2.8. Hemşire Sayısı Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

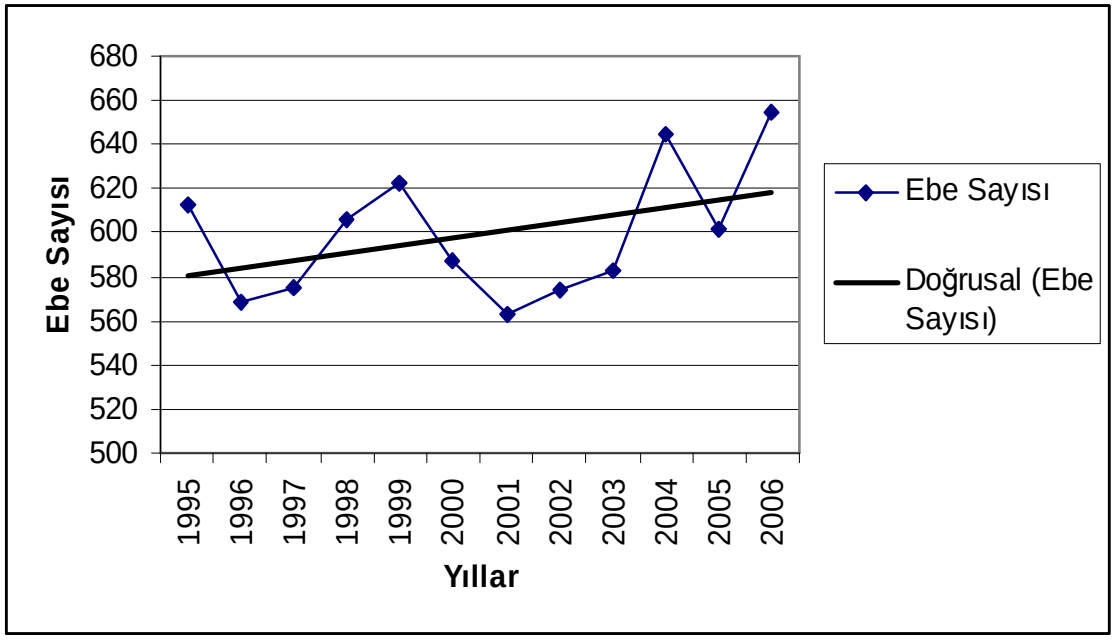
*2005 ve 2006 yıllarına ait veriler Hatay Sağlık İl Müdürlüğünden elde edilmiştir

Tablo 2.21. Ebe Sayısı, İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Yıllar	Ebe Sayısı	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1995	613	581	100		1,05
1996	569	584	93	93	0,97
1997	575	588	94	101	0,98
1998	606	591	99	105	1,02
1999	623	594	102	103	1,05
2000	587	598	96	94	0,98
2001	563	601	92	96	0,94
2002	574	605	94	102	0,95
2003	583	608	95	102	0,96
2004	645	611	105	111	1,06
2005	602	615	98	93	0,98
2006	655	618	107	108	1,06
Y= 581+3,36X					

1995 yılında 613 olan ebe sayısı, araştırma dönemi boyunca çeşitli seyir izlemiş, 2000 yılında % 4 azalış göstererek 587'e düşmüştür. 2006 yılında ebe sayısı 655 ile araştırma döneminin maksimum düzeyine ulaşmış, 2001 yılında ise en düşük düzeyde kalmıştır.

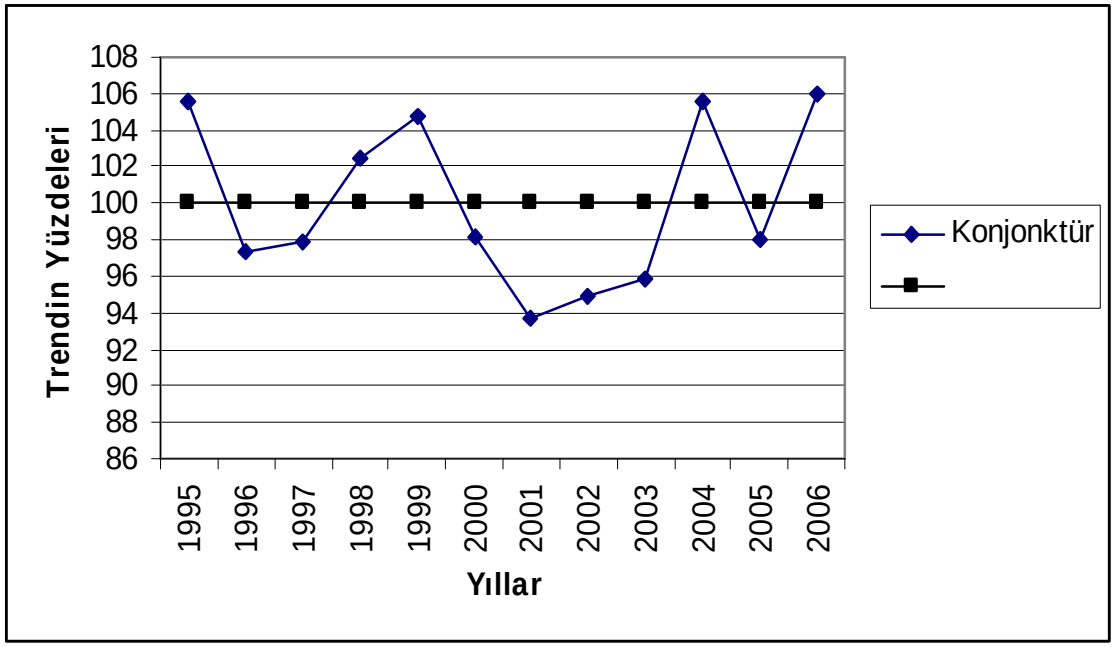
Üretim trendi on iki yıllık dönemde artış göstermiştir. Trendeki yıllık artış miktarı % 3,36'dır. Araştırma döneminde ebe sayısının konjonktürü 5 yıl normalin üzerinden, 7 yıl ise normalin altından seyretmiştir. Bu durum Şekil 2.10'da açıkça görülmektedir. Normalin üzerindeki seyir genellikle ebe sayısının yüksek olduğu yıllara rastlamaktadır. Konjonktür değerleri 0,94 ile 1,06 arasında olup, konjonktür normal dalgalanmalarla seyretmiştir. Birbirini takip eden yıllar içerisinde ebe sayısındaki en fazla artış 2003–2004 ve en fazla azalış ise 1995–1996 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktür ile ilgili diğer bilgiler Tablo 2.21.'de görülmektedir.

Şekil 2.9. Ebe Sayısı Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

*2005 ve 2006 yıllarına ait veriler Hatay Sağlık İl Müdürlüğünden elde edilmiştir

Şekil 2.10. Ebe Sayısı Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

*2005 ve 2006 yıllarına ait veriler Hatay Sağlık İl Müdürlüğünden elde edilmiştir

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HATAY İLİNİN EKONOMİK YAPISI ve SWOT ANALİZİ

Bu bölümde Hatay ilinin ekonomik yapısı incelenmektedir. Ekonomik yapı içerisinde tarımsal yapı, hayvancılık, ormancılık, sanayi, ticaret, ulaşım, dış ticaret, turizm, kamu yatırımları ve özel sektör yatırımlarının durumu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde ilin güçlü ve zayıf yönlerinin yanı sıra, sahip olduğu fırsatlar ve tehlikeleri ortaya koymak amacıyla SWOT analizi yapılmış ve ilin potansiyel yapısına uygun yatırım alanlarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

3.1. Hatay İlinin Ekonomik Değerleri

Bir şehrin yatırımcılar için çekim merkezi olması ülke ve bölgenin gelişmişliği yanında kendi özel konum ve koşullarına bağlıdır. Bazı şehirler kamunun özel desteğine rağmen yeterli bir gelişme potansiyeli gösteremezken, bazı şehirler de kendi iç dinamizmleri ile bu gelişme başarısını gösterebilmektedir. Gelişme dinamiğini oluşturan bu unsurlar genel olarak doğal altyapı, maddi altyapı ve beşeri altyapıdan oluşmaktadır. Söz konusu altyapılar birbirlerini tamamlayarak geliştiği ölçüde sosyo-ekonomik düzeyi artan bir şehirden bahsedilebilir. Bu bölümde ilin GSYİH'daki payı ve sektörler itibariyle ekonomik yapısı ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ayrıca ekonomik unsurların zaman içerisindeki seyirlerini izlemek amacıyla trend, konjonktür ve indeks analizleri yöntemleri kullanılmaktadır.

3.1.1. İlin GSYİH İçindeki Payı

Hatay ili Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) rakamları incelendiğinde; 1987 yılında 1.324.149 YTL olan cari fiyatlarla GSYİH'nın, 1987–2001 döneminde yıllık ortalama % 68,35 oranında artış göstererek, 2001 yılı itibariyle 2.638.048.564 YTL düzeyine ulaştığı görülmektedir. GSYİH'daki artış sabit fiyatlarla değerlendirildiğinde, 1991 yılında 1.356.504 YTL olan GSYİH'nın yaklaşık %28 oranında artış göstererek 2001 yılında 1.731.119 YTL düzeyine ulaştığı görülmektedir (TKB, 2004:91)

Tablo 3.1. Hatay İli GSYİH'sının Yıllar İtibariyle Gelişimi

Yıllar	Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla	
	Değer (YTL)	Gelişme Hızı (%)	Değer (YTL)	Gelişme Hızı (%)
1987	1.324.149	-	1.324.149	-
1988	2.350.704	77,5	1.341.467	1,3
1989	3.793.260	61,4	1.297.989	-3,2
1990	6.512.521	71,7	1.429.209	10,1
1991	9.586.942	47,2	1.356.504	-5,1
1992	16.930.404	76,6	1.455.708	7,3
1993	32.956.386	94,7	1.682.794	15,6
1994	67.262.231	104,1	1.554.540	-7,6
1995	126.093.270	87,5	1.645.576	5,9
1996	241.974.956	91,9	1.727.368	5,0
1997	466.437.127	92,8	1.861.498	7,8
1998	823.237.299	76,4	1.865.064	0,2
1999	1.171.967.524	42,4	1.808.121	-3,1
2000	1.892.091.738	61,4	1.888.771	4,5
2001	2.638.048.564	39,4	1.731.119	-8,3

Kaynak: TUİK, Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr

Cari fiyatlarla GSYİH gelişme hızı 2000 yılında Türkiye'de % 60,9, Akdeniz Bölgesinde % 58, Hatay ilinde % 61, 4 olarak gerçekleşmiştir. Cari fiyatlarla GSYİH gelişme hızı, 1994 yılında %104,1 ile en yüksek değere ulaşırken, sabit fiyatlarla hesaplanan GSYİH'nın, 1993 yılında % 15,6 ile en yüksek değere ulaştığı görülmektedir. Ülke genelinde yaşanan ekonomik krizin etkisiyle 2001, gerek cari fiyatlarla, gerekse sabit fiyatlarla hesaplanan GSYİH'da en düşük gelişme hızının yaşandığı yıl olarak göze çarpmaktadır (TKB, 2004:91).

İl GSYİH'sının 81 il içerisindeki yerine bakıldığında, 2001 yılı itibariyle cari fiyatlarla 2.638.048.564 YTL olan Hatay ili GSYİH'sının, Türkiye genelinde 12., Akdeniz Bölgesi illeri içinde ise 4. sırada yer almaktadır (TKB, 2004:95).

Hatay ili GSYİH'sının Türkiye ve Akdeniz Bölgesi içindeki yeri Tablo 3.2.'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Hatay ili GSYİH' sının Türkiye ve Akdeniz Bölgesi GSYİH' sı İçindeki, Yeri (Cari Fiyatlarla)(Bin YTL)

Yıllar	Türkiye (1)		Akdeniz(2)		Hatay(3)		Pay(%)	
	GSYİH	Gelişme Hızı(%)	GSYİH	Gelişme Hızı(%)	GSYİH	Gelişme Hızı(%)	3/1	3/2
1987	74.722	-	8.937	-	1.324	-	1,77	14,81
1988	129.225	72,9	15.109	69,1	2.351	77,5	1,82	15,56
1989	227.324	75,9	27.302	80,7	3.793	61,4	1,67	13,89
1990	393.060	72,9	47.052	72,3	6.513	71,7	1,66	13,84
1991	630.117	60,3	73.115	55,4	9.587	47,2	1,52	13,11
1992	1.093.368	73,5	128.820	76,2	16.930	76,6	1,55	13,14
1993	1.981.867	81,3	241.257	87,3	32.956	94,7	1,66	13,66
1994	3.868.429	95,2	484.572	100,9	67.262	104,1	1,74	13,88
1995	7.762.456	100,7	964.148	99,0	126.093	87,5	1,62	13,08
1996	14.772.110	90,3	1.817.377	88,5	241.975	91,9	1,64	13,31
1997	28.835.883	95,2	3.591.592	97,6	466.637	92,8	1,62	12,99
1998	52.224.945	81,1	6.471.178	80,2	823.237	76,4	1,58	12,72
1999	77.415.272	48,2	9.509.365	46,9	1.171.968	42,4	1,51	12,32
2000	124.583.458	60,9	15.024.442	58,0	1.892.968	61,4	1,52	12,59
2001	178.412.438	43,2	21.841.724	45,4	2.638.049	39,4	1,48	12,08

Kaynak: TKB, 2004:95

Tablo 3.2.'de görülebileceği gibi, Hatay ili GSYİH' sı 1987 yılında, Türkiye hasılasının % 1,77'sini Akdeniz Bölgesi Hasılasının ise % 14,81'ini oluştururken, 2001 yılında, Türkiye hasılasının % 1,48'ini,Akdeniz Bölgesi Hasılasının ise %12,08'ini oluşturmaktadır. İl GSYİH'sı bölge hâsılası içinde en yüksek paya %15,56 ile 1988 yılında ulaşırken, en düşük paya %12,08 ile 2001 yılında sahip olmuştur. Buna karşın il GSYİH'sı ülke hâsılası içinde en yüksek paya %1,82 ile 1988 yılında sahip olmuştur.

Tablo 3.3. Hatay GSYİH'nın Akdeniz Bölgesi İçersindeki Payı (2001)

İller ve Sıra No	GSYİH Değeri(YTL)	İllerin Payı %
1. Adana	5.312.206.659	24,32
2. İçel	5.040.086.494	23,08
3.Antalya	4.705.303.036	21,54
4. Hatay	2.638.048.564	12,08
5. Kahramanmaraş	1.935.267.176	8,86
6. Isparta	948.756.617	4,34
7. Osmaniye	656.381.408	3,01
8. Burdur	605.674.210	2,77
Akdeniz Bölgesi	21.841.724.164	100

Kaynak: ATSO,2005:9

Hatay ilinin, GSYİH'ya sağladığı katkı bölge illeriyle karşılaştırıldığında; en yüksek değeri üreten dördüncü il olduğu görülmektedir. Tablo 3.3.'de görülebileceği gibi, Adana ili bölge hasılasına 5.312.206.659 YTL'lik değer ile %24,32'lik bir katılım sağlarken, Hatay ili %12,08'lik bir katkı yapmıştır. 2001 yılı itibariyle Hatay ve bölge illeri için bir sıralama yaparsak; Adana ili birinci sırada yer alırken onu sırası ile İçel, Antalya, Hatay, Kahramanmaraş, Isparta, Osmaniye ve Burdur illeri izlemektedir.

Hatay ili GSYİH'sının 1995 ve 1996 yılları itibariyle ilçelere göre dağılımı Tablo 3.4.'de verilmiştir.

Tablo 3.4.'te görülebileceği gibi, ilçeler itibariyle GSYİH içerisindeki en fazla paya sahip ilçe 83.964.422 YTL'lik değer ve %34,7'lik payla İskenderun ilçesi olurken, onu 68.482.164 YTL'lik değer ve %28,30'luk payla Merkez ilçe izlemektedir. İlçeler içerisinde en az paya ise 927.173 YTL'lik değer ve %0,38'lik pay ile Kumlu ilçesi sahiptir. Bu değerlerle İskenderun ilçesi, 910 ilçeyi içine alan Türkiye sıralamasında 40. , Kumlu ilçesi ise 810. sırada yer almaktadır.

Tablo 3.4. İlçeler İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla 1995–1996

İlçeler	1995		1996	
	Alıcı Fiyatlarıyla GSYİH	İl İçerisinde İlçe Payları (%)	Alıcı Fiyatlarıyla GSYİH	İl İçerisinde İlçe Payları (%)
Toplam	126.093.270	100,00	241.974.956	100,00
Merkez	36.367.204	28,84	68.482.164	28,30
Altınözü	2.344.209	1,86	3.644.386	1,51
Belen	1.016.098	0,81	2.351.794	0,97
Dörtyol	11.927.568	9,46	23.262.825	9,61
Erzin	4.608.030	3,65	9.810.930	4,05
Hassa	2.805.220	2,22	3.412.291	1,41
İskenderun	43.994.144	34,89	83.964.422	34,70
Kırıkhan	9.515.839	7,55	19.864.234	8,21
Kumlu	496.110	0,39	927.173	0,38
Reyhanlı	3.481.591	2,76	6.440.618	2,66
Samandağı	8.516.118	6,75	17.524.675	7,24
Yayladağı	1.021.137	0,81	2.289.446	0,95

Kaynak: TUİK Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr

2001 yılı itibariyle iktisadi sektörlerin il GSYİH' sına yaptıkları katkı incelendiğinde, ticaret sektörünün %26,2'lik payla en fazla katkıyı yaptığı görülmektedir. Ticaret sektörünü sırasıyla, %19,6'lık payla tarım sektörü, %19,2 ile

çiftçilik ve hayvancılık, %18,4 ile ulaştırma ve % 14,3 ile sanayi sektörü izlemektedir. İl GSYİH' sına en az katkıyı % 0,1'lik payla ormancılık sektörü yapmaktadır.

1992–2001 yılları arasında sektörlerin il GSYİH' sına yaptığı katkının gelişimi incelendiğinde, ticaret sektörünün payının % 25,8'den, %26,2'e, ulaştırma sektörünün payının ise %12,7'den %18,4'e yükseldiği görülmektedir. Buna karşın tarım sektörünün payı % 21,1'den %19,6'ya, sanayi sektörünün payı ise %16,9'dan % 14,3'e gerilemiştir. Madencilik ve taşocakçılığı sektörünün il GSYİH' sın yaptığı katkıda ise yıllar itibariyle değişim gözlenmemektedir. İl ekonomisinde ağırlıkları artan sektörler; tarım, sanayi, imalat sanayi ve ticaret sektörleridir. Bunun yanı sıra konut gelirleri de artan oranda il ekonomisine katkısını sürdürmektedir. Tablo 3.5.'de Hatay ili GSYİH' sının sektörlere göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 3.5.Üretim Faaliyet Kollarının GSYİH İçindeki Yeri (Cari Fiyatlarla %)

Sektörler	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993	1992
Tarım	19,6	24,1	22,8	26,9	23,8	24,5	23,7	23,1	23,2	21,1
Çiftçilik ve Hayvancılık	19,2	23,7	22,3	26,4	23,1	23,7	22,6	21,7	21,5	19,2
Ormancılık	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4
Balıkçılık	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,9	1,2	1,3	1,5
Sanayi	14,3	13,3	14,3	13,9	16,4	16,6	15,3	17,9	17,1	16,9
Madencilik ve Taşocakçılığı	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0	0	0,1	0,2
İmalat Sanayi	13,4	12,8	13,6	13,4	15,8	16,1	14,9	17,6	16,7	16,3
Elektrik Gaz ve Su	0,7	0,4	0,5	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
İnşaat	3,6	3,4	3,8	4,0	4,6	4,4	3,6	5,4	5,1	3,8
Ticaret	26,2	24,9	23,8	23,9	24,7	25,6	27,8	24,5	24,1	25,8
Ulaştırma	18,4	16,7	16,6	14,9	15,0	13,3	13,6	12,8	11,2	12,7
Mali Müesseseler	1,2	1,3	2	2,4	2,0	1,9	1,8	1,4	1,5	1,7
Konut Gelirleri	2,9	2,4	2,6	2,2	2,4	2,7	3,3	3,6	4,5	5,4
Serbest Meslek Hizmetleri	2,8	2,8	2,7	2,9	2,9	3	3,1	3	2,9	2,9
(Eksi) İzafi Banka Hizmetleri	0,9	0,5	0,9	1,1	1,2	0,8	0,9	1	1	1,4
Devlet Hizmetleri	9,3	8,8	10,2	7,9	6,9	6,4	6,0	6,5	8,1	8,5
İthalat Vergileri	2,5	2,9	2,1	2,0	2,4	2,3	2,6	2,7	3,2	2,6
GSYİH	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TUİK Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr

2001 yılı itibariyle Hatay ili kişi başı GSYİH'sı 2.128 YTL'dir. Bu değer 2.600 YTL olan Türkiye kişi başına GSYİH'sının oldukça altındadır. Hatay, bütün iller

arasında 2001 yılı itibari ile kişi başına düşen GSYİH'da 1.757 $ ile 35. sırada yer almaktadır. Hatay ili kişi başına GSYİH'sının gelişme hızı incelendiğinde; en yüksek gelişme hızının % 97,8 ile 1997 yılında gerçekleştiği görülmektedir. En düşük gelişme hızı ise % 38,5 ile 2001 yılında gerçekleşmiştir. Bunun en önemli nedeninin ise 2001 yılında ülke genelinde yaşanan ekonomik kriz olduğu düşünülmektedir (www.die.gov.tr,2007).

Hatay ili, 2001 yılı itibariyle kişi başına GSYİH değerleri açısından bölge illeri ile karşılaştırıldığında 5. sırada olduğu görülmektedir. Kişi başına GSYİH'nın en fazla olduğu il 2.452 $ ile Mersin (İçel) ilçesidir. Mersin ilçesini sırasıyla Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri izlemektedir

3.1.1.1. GSYİH'nın Sabit ve Cari Fiyatlarla İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

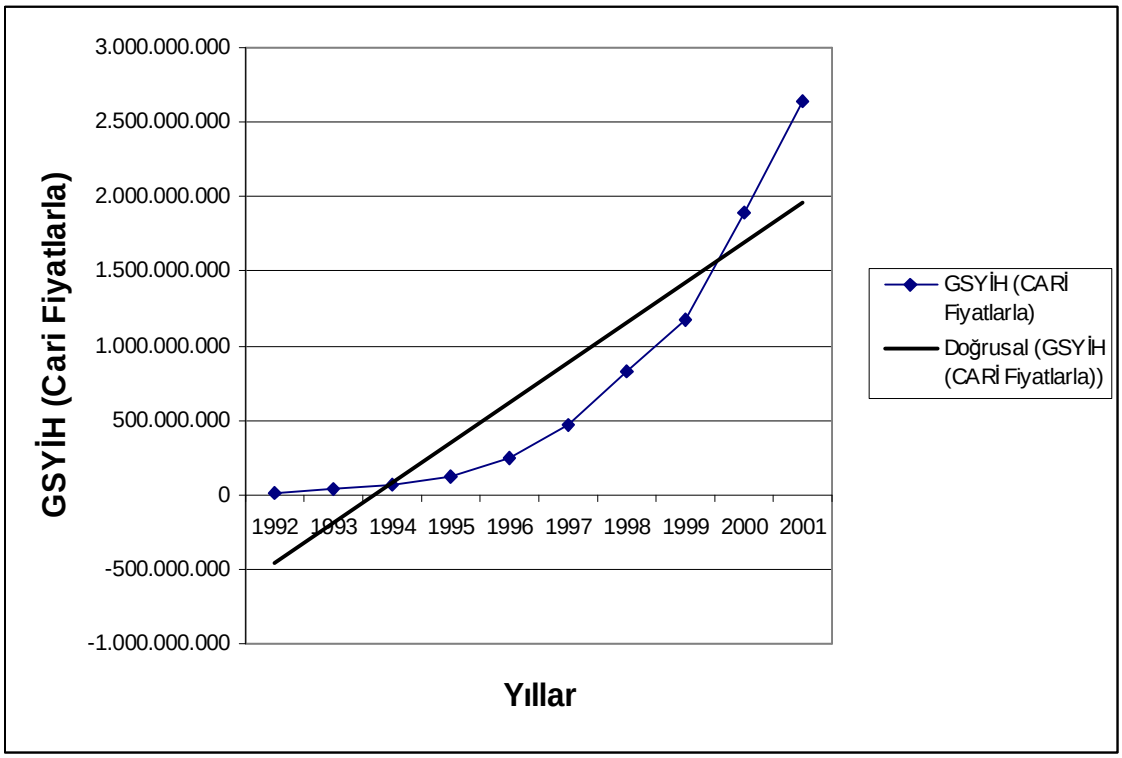
İller itibariyle GSYİH ve KBGSYİH ile ilgili veriler en son olarak 1992 ve 2001 yılları arası bulunmaktadır. Bundan dolayı böyle bir dönem ele alınmış ve analiz edilmiştir. Dönem başında 16.390.404 YTL olan GSYİH dönem boyunca artışlar göstermiş ve 2001 yılında % 15.582'lik bir artışla 2.638.048.564 YTL düzeyine ulaşmıştır.

Tablo 3.6. GSYİH'nın Trendi, İndeksi ve Konjonktürü (Cari Fiyatlarla)

Yıllar	GSYİH	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1992	16.930.404	—464.393.640	100		—0,04
1993	32.956.386	—195.039.509	195	195	—0,17
1994	67.262.231	74.314.622	397	204	0,91
1995	126.093.270	343.668.753	745	187	0,37
1996	241.974.956	613.022.884	1429	192	0,39
1997	466.437.127	882.377.015	2755	193	0,53
1998	823.237.299	1.151.731.146	4862	176	0,71
1999	1.171.967.524	1.421.085.277	6922	142	0,82
2000	1.892.091.738	1.690.439.408	11176	161	1,11
2001	2.638.048.564	1.959.793.539	15582	139	1,35
Y=-464.393.640+269.354.131X					

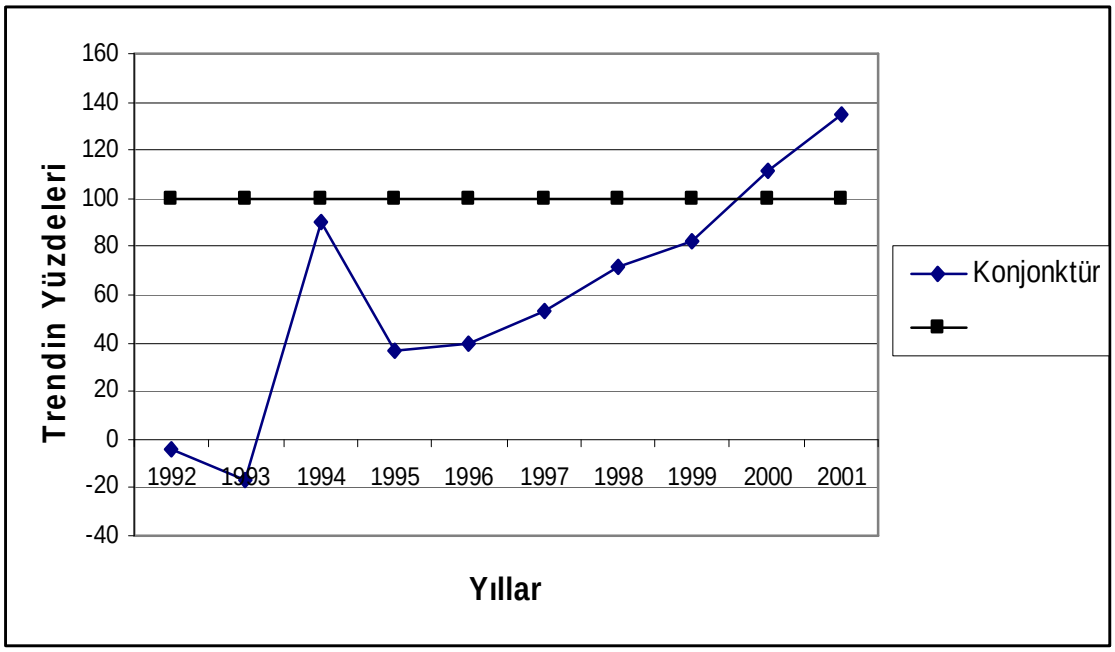
Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

GSYİH trendi 10 yıllık dönemde -464.393.640 ile 1.959.793.539 arasıda değerler almıştır. Trenddeki yıllık artış miktarı 269.354.131 YTL olmuştur. GSYİH konjonktürü ise 2 yıl normalin üzerinde, 8 yıl ise normalin altında seyretmiştir. Normalin üstünde olduğu yıllarda GSYİH'nın nispeten fazla olduğu yıllardır. Konjonktür değerleri ise -0,17 ile 1,35 değerleri arasında seyretmiştir. GSYİH indeksiyse 1992 yılından 2001 yılına kadar sürekli artmıştır. Birbirini takip eden yıllar içerisinde cari fiyatlarla GSYİH'daki en fazla artış 1993–1994 ve en fazla azalış ise 2000–2001 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktür ile ilgili diğer bilgiler tablo 3.6.'da verilmiştir.

Şekil 3.1. Hatay ili GSYİH'sı Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

Şekil 3.2. Hatay ili GSYİH'sı Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

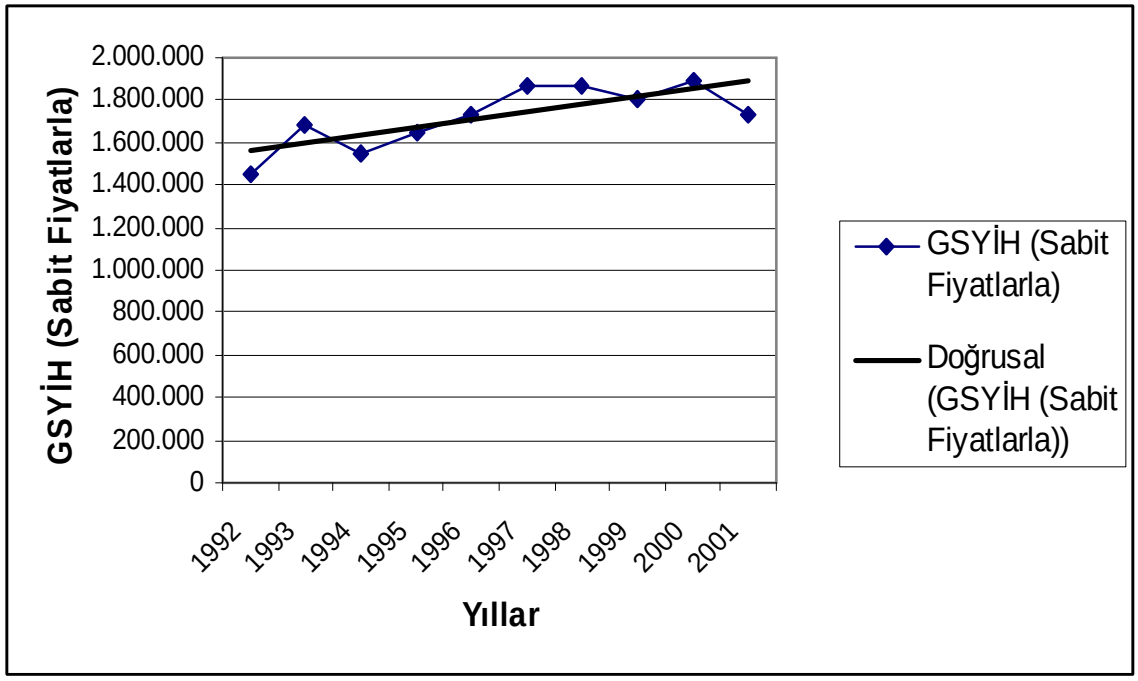
Tablo 3.7. Sabit Fiyatlarla GSYİH'nın Trendi, İndeksi ve Konjonktürü

Yıllar	GSYİH	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1992	1.455.708	1.558.937	100		0,93
1993	1.682.794	1.595.186	116	116	1,05
1994	1.554.540	1.631.435	107	92	0,95
1995	1.645.576	1.667.684	113	106	0,99
1996	1.727.368	1.703.933	119	105	1,01
1997	1.861.498	1.740.182	128	108	1,07
1998	1.865.064	1.776.431	128	100	1,05
1999	1.808.121	1.812.680	124	97	0,99
2000	1.888.771	1.848.929	130	104	1,02
2001	1.731.119	1.885.178	119	92	0,92
Y==1.558.937+36.249X					

Tablo 3.7.'den görüldüğü gibi, 1992 yılında 1.455.708 YTL olan sabit fiyatlarla GSYİH, araştırma dönemi boyunca artış ve azalışlarla seyretmiştir. 1992 yılında 1.455.708 YTL olan GSYİH, 1995 yılında %13'lük bir artışla 1.645.576 YTL'ye yükselirken, 2001 yılında % 19'luk artışla 1.731.119 YTL'ye yükselmiştir. Araştırma

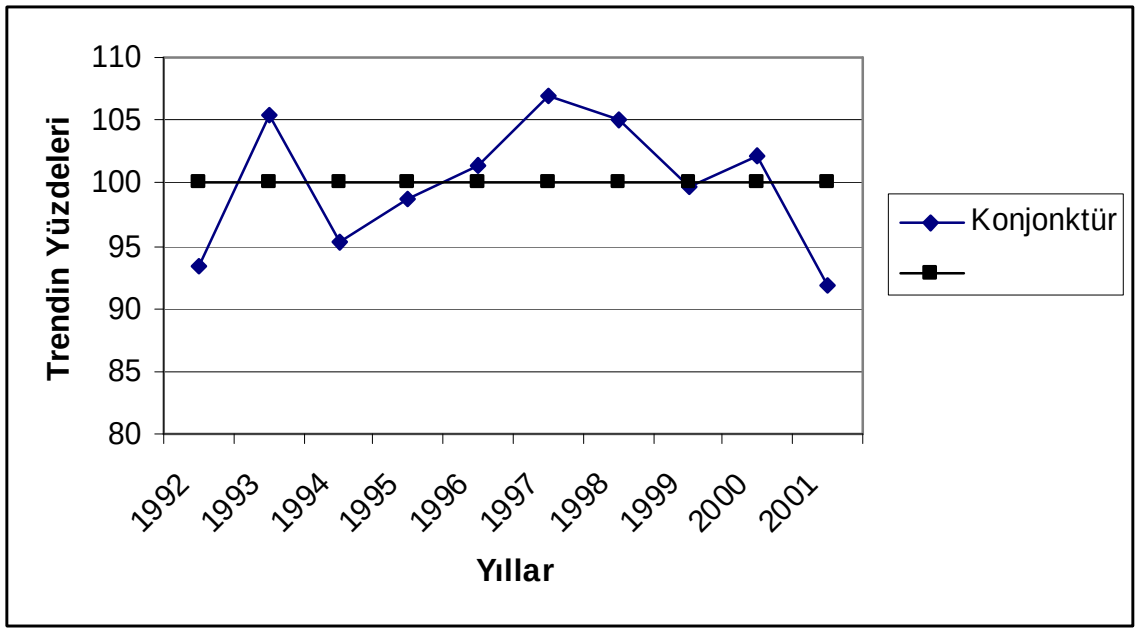
döneminin başlangıç yılı olan 1992'de 100 olan sabit fiyatlarla GSYİH indeksi, yıllar itibariyle çok büyük olmamakla birlikte dalgalanmalar sergileyerek 2000 yılında 130 olan maksimum seviyesine yükselmiş, 2001 yılında ise 119'a gerilemiştir.

Sabit fiyatlarla GSYİH trendi 10 yıllık dönemde artış göstermiş olup, trenddeki yıllık artış 36.249 YTL'dir. Şekil 3.4.'den görülebileceği gibi, konjonktür 5 yıl normalin üzerinden, 5 yıl da normalin altından seyretmiştir. Konjonktür değerleri 0,92 ile 1,07 arasında olup, normal dalgalanmalarla seyretmiştir. Birbirini takip eden yıllar içerisinde en fazla GSYİH artışı 1992-1993 ve en fazla azalış ise 1993-1994 ve 2000-2001 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktürle ilgili diğer bilgiler tablo3.7'de görülmektedir.

Şekil 3.3. Sabit Fiyatlarla GSYİH'nın Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

Şekil 3.4. Sabit Fiyatlarla GSYİH'nın Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

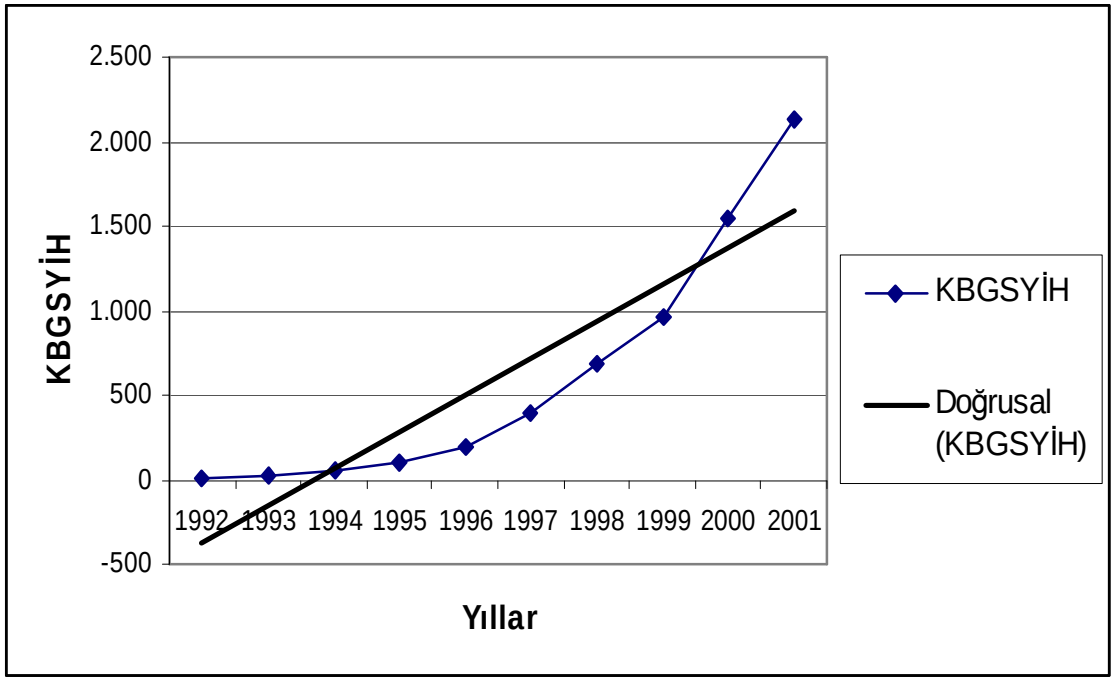
3.1.1.2. KBGSYİH'nın İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Kişi başına GSYİH 1992–2001 döneminde belirli oranlarda atışlarla seyretmiş, 2000 yılından itibaren ise, hızlı yükselme kaydetmiştir. 1992 yılında 15 YTL olan kişi başına GSYİH 1995 yılında % 600 oranında artış göstererek 150 YTL olmuştur.

Kişi başına GSYİH'nın trendi 10 yıllık dönemde yükselme eğilimi göstermiş olup, trenddeki yıllık artış miktarı 219 YTL'dir. Şekil 3.6.'dan görülebileceği gibi, kişi başına GSYİH'nın konjonktürü 2 yıl normalin üstünde, 8 yıl ise normalin altında seyretmiştir. Normalin üzerindeki seyir, başlangıç yılına göre üretimin nisbi olarak çok olduğu dönemlere rastlamaktadır. Konjonktür değerleri ise -0,18 ile 1,33 arasında seyretmiştir. Birbirini takip eden yıllar içerisinde en fazla KBGSYİH artışı 1996–1997 ve en fazla KBGSYİH azalışı ise 2000–2001 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir.

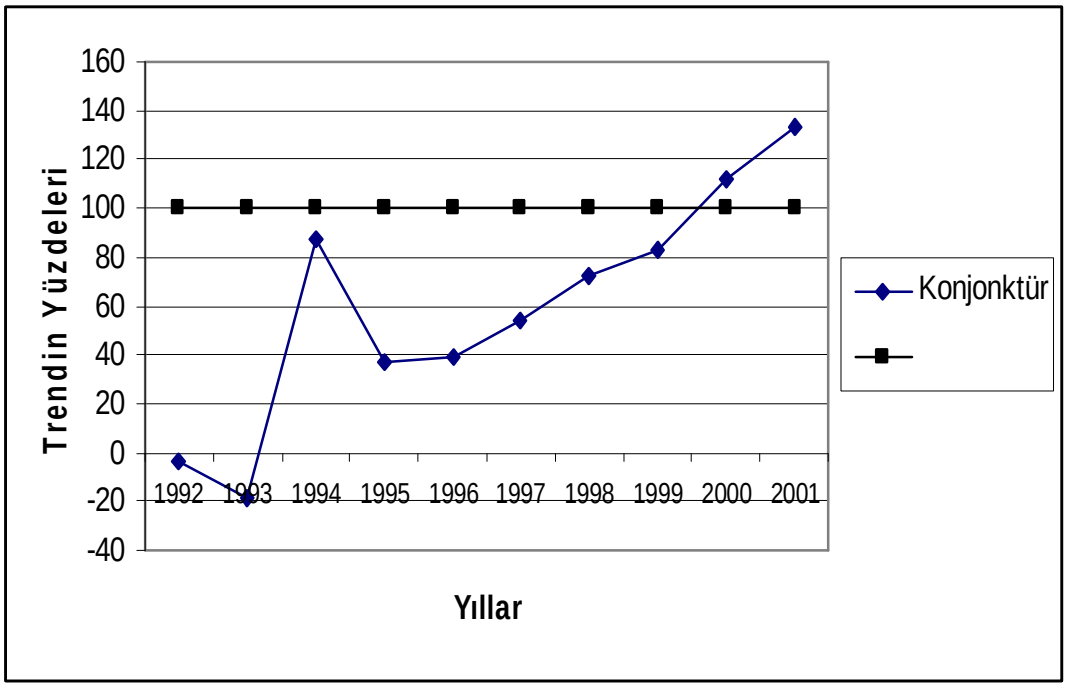
Tablo 3.8. KBGSYİH'nın Trendi, İndeksi ve Konjonktürü

Yıllar	KBGSYİH	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1992	15	—373	100		—0,04
1993	28	—154	187	187	—0,18
1994	57	65	380	204	0,88
1995	105	284	700	184	0,37
1996	198	503	1320	189	0,39
1997	392	722	2613	198	0,54
1998	683	941	4553	174	0,73
1999	964	1160	6427	141	0,83
2000	1.540	1379	10267	160	1,12
2001	2.128	1598	14187	138	1,33
Y =-373+219X					

Şekil 3.5. Kişi Başına Düşen GSYİH'nın Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

Şekil 3.6. Kişi Başına Düşen GSYİH'nın Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

3.2. Tarımsal Yapı

İşgücünün sektörel dağılımına bakıldığında, Hatay ili ekonomisinde tarım sektörünün önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. İl genelinde iktisaden faal olan nüfusun % 61,6 (319.732) gibi önemli bir kısmı, tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Ayrıca bucak ve köylerde istihdam edilenlerin % 77,6'sı tarım sektöründe çalışmaktadır (TKB, 2004:22).

İldeki tarımsal etkinlikler içerisinde bitkisel üretim öne çıkmaktadır. İklimin hemen her çeşit bitkisel ürünün üretimine, elverişli olması ve topraklarının verimli oluşu, Hatay ilinde bitkisel üretim ağırlıklı bir tarımsal yapının oluşmasını beraberinde getirmiştir.

Hatay ili toprak kaynakları potansiyeli incelendiğinde, 540.300 hektar alana sahip olan il topraklarının %50,1'inin tarım alanı, %9,9'unun çayır-mera arazisi, %38,5'inin orman arazisi ve %1,5'ininde tarım dışı araziden oluştuğu görülmektedir.

Hatay ilinin toprak kaynakları potansiyeli Tablo 3.9.'da verilmiştir.

Tablo 3.9. Hatay İlinin Toprak Kaynakları Potansiyeli

Arazinin Cinsi	Kapladığı Alan	İl Alanına Oranı %
Tarım Arazisi	270.766	50,1
Çayır-Mera Arazisi	53.375	9,9
Orman Arazisi	208.165	38,5
Sularla Kaplı Alan	1.693	0,3
Diğer Araziler	6.301	1,2
Toplam	540.300	100

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, Hatay, 2006:6

270.766 hektar olan Hatay ili tarım arazisinin %63,7'si tarla arazisi, %7,91'i sebzelik, %26,5'i meyvelik ve zeytinlik ve % 1,8'i de bağ arazisi olarak kullanılmaktadır.

Tablo 3.10. Tarım Arazisinin Dağılımı

	2003		2004		2005	
Tarla Arazisi	156.952	%57,97	153.477	%56,68	172.683	%63.70
Meyvelik Arazisi	25.923	%9,57	27.550	%10,17	26.051	%9,60
Zeytinlik Arazisi	50.236	%18,56	51.610	%19,06	45.901	%16,90
Sebzecilik Arazisi	32.367	%11,95	32.867	%12,15	20.936	%7,91
Bağ Arazisi	4.988	%1,84	4.962	%1,83	4.945	%1,80
Nadas	300	%0,11	300	%0,11	250	%0,09
Toplam	270.766	%100	270.766	%100	270.766	%100

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, Hatay, 2006:6

270.766 hektar olan ildeki tarıma elverişli arazinin yaklaşık %74'3 ünü oluşturan 201.079 hektarı sulanabilir niteliktedir. Sulanabilir arazinin de % 71,7'si sulanmaktadır. Buna göre, ildeki sulanan tarım arazisi, toplam tarım arazisinin % 52,6'sını oluşturmaktadır.

Hatay ilinin sulama yapılan tarım alanlarının dağılımı Tablo 3.11.'de verilmiştir.

Tablo 3.11. İl Tarım Alanlarının Sulama Biçimleri İtibariyle Dağılımı

	Alan (Hektar)	Pay (%)
Toplam Tarım Arazisi	270.766	-
Sulanabilir Arazi	201.079	Toplam tarım arazisinin %74,3' ü
Sulanan Arazi	144.190	Sulanabilir arazinin %71,7' si

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, Hatay, 2006:6

3.2.1 Bitkisel Üretim

270.766 hektar olan Hatay ili tarım arazisinin % 50,1'ine yakın bir bölümünde, tarla ürünleri üretimi yapılmaktadır. 2006 yılı itibariyle tarla arazisinin 121.164 hektarlık kısmında, başta buğday olmak üzere tahıl ürünleri üretimi, 64.627 hektarlık kısmında endüstriyel bitkiler, 1.031 hektarlık kısmında baklagiller, 4.227 hektarlık kısmında da yumru bitkiler üretimi yapılmaktadır.

Hatay ili tahıl ürünleri üretiminde ilk sırayı ekiliş ve üretim miktarı en fazla olan buğday almakta, buğdayı sırası ile mısır ve arpa üretimi izlemektedir.

Tablo 3.12. Yıllar İtibariyle Tarla Ürünleri Üretimi

Tarla Ürünleri	2002		2003		2004		2005		2006	
	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim
Buğday	90.307	418.104	94.080	357.626	88.784	322.570	92.649	461.891	96.505	477.822
Arpa	2.370	8.048	2.422	7.215	1.552	4.557	1.830	6.020	1.165	4.020
Mısır	7.595	58.109	17.194	58.109	25.354	188770	26.284	980.462	23.160	221.600
Çeltik	66	396	40	240	50	300	30	122	30,5	214
Yulaf	620	1357	396	981	356	751	274	694	304	754

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2002-2006

Tablo 3.12.'den görülebileceği gibi, arpa, çeltik ve yulaf gibi tahıl ürünlerinin üretiminde bir azalma trendi yaşanırken, yıldan yıla dalgalanmalar ortaya çıkmakla birlikte, buğday ve arpa üretiminde belli bir seviye korunmaktadır.

Hatay il sınırları içerisinde kuru soğan; yumru bitkiler üretiminde ilk sırayı almaktadır. Kuru soğanı sırasıyla patates ve kuru sarımsak izlemektedir.

Tablo 3.13. Yıllar İtibariyle Yumru Bitkiler Üretimi

Ürün adı	2002		2003		2004		2005		2006	
	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim
Patates	605	15.535	500	13.320	531	14.640	450	11.625	842	22.230
Soğan(kuru)	3.295	83.110	3.521	104.092	3.527	86.150	3.408	86.880	2.940	83.875
Sarımsak(kuru)	310	3.020	625	4.950	630	5.175	655	5.175	445	1060

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2002-2006

İlde, tarla ürünleri üretiminde tahıl ve yumru bitkilerden sonra en yüksek paya endüstri bitkileri sahiptir. Akdeniz Bölgesi endüstriyel bitkiler üretiminin %9,8'inin, Hatay ilinde gerçekleştiği görülmektedir (TKB, 2004:33).

Tablo 3.14. Yıllar İtibariyle Endüstriyel Bitki Üretimi

Ürün adı	2002		2003		2004		2005		2006	
	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim
Tütün	5.320	4.573	4.975	4.550	4.269	3.714	3.687	3.587	3.197	3.233
Pamuk	63.947	276.613	62.303	271.671	63.485	290.57	55.610	567.310	60.860	301.790
Ayçiçeği	200	500	200	500	110	335	235	588	305	613
Soya	650	787	250	525	106	177	50	75	85	183
Susam	50	12	50	125	53	18	50	125	50	125
Yerfıstığı	337	740	200	450	130	340	320	820	130	90

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2002-2006

Hatay il sınırları içerisinde pamuk; endüstriyel bitkiler üretiminde ilk sırayı almaktadır. Pamuğu sırası ile tütün, yerfıstığı ve ayçiçeği üretimi izlemektedir.

Yıllar itibariyle endüstriyel bitki üretiminin gelişimi incelendiğinde, tütün, soya, yerfıstığı üretiminde bir azalış eğiliminin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, ayçiçeği, susam üretiminde belli bir seviye korunmaktadır.

Hatay ilindeki bakliyat ürünleri üretimi incelendiğinde; en fazla nohut üretiminin gerçekleştiği görülmektedir. Buna karşın Hatay ili nohut üretimi, Türkiye nohut üretiminin ancak % 0,38'ini karşılamaktadır.

Tablo 3.15. Yıllar İtibariyle Bakliyat Üretimi

Ürün Adı	2002		2003		2004		2005		2006	
	Ekilen Alan	Üretim	Ekilen Alan	Üretim	Ekilen Alan	Üretim	Ekilen Alan	Üretim	Ekilen Alan	Üretim
K.Bezelye	92	136	91	219	94	231	114	263	19	36
Nohut	985	762	870	1.037	753	1.019	735	1.259	715	1.376
K.Fasulye	65	165	65	165	60	160	68	81	68	183
Y.Mercimek	505	612	304	388	345	506	345	525	185	282
K.Mercimek	20	12	60	81	20	16	15	12	10	13
Börülce	45	45	50	155	55	160	55	88	20	40
K. Bakla	70	132	49	132	54	142	49	78	14	28

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2002-2006

Bitkisel üretimin ağırlık kazandığı Hatay ilinde hayvancılığın gelişmemiş olması, yem bitkileri üretiminin oldukça sınırlı olmasının en önemli nedenidir. İl de yem bitkileri olarak sadece fiğ, yonca ve silajlık mısır yetiştirilmektedir.

Yıllar itibariyle ilde yetiştirilen yem bitkileri üretiminin ekilen alan ve üretim miktarı itibariyle dağılımı, Tablo 3.16.' de verilmiştir.

Tablo 3.16. Yıllar İtibariyle Yem Bitkileri Üretimi

Ürün adı	2002		2003		2004		2005		2006	
	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim	Ekilen alan	Üretim
Fiğ	180	585	199	623	658	1.110	877	2.355	1.120	8.947
Yonca	75	900	75	900	85	900	-	-	99	1.970
Silajlık Mısır	119	2.250	208	10.900	198	7.210	-	-	700	49.741

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2002-2006

Hatay ilinde meyve ürünleri üretimi, il toplam tarım alanının %20 'üne yakın bir bölümünü oluşturan 66.836 hektar arazi üzerinde yapılmaktadır. Söz konusu oranın, % 10,23 olan Türkiye ortalamasına göre yüksek bir seviyede bulunması, meyve üretiminin il tarımı içerisindeki önemini göstermesi açısından önemlidir (TKB, 2004:37).

Tablo 3.17. 'de Hatay ili meyve potansiyeli ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 3.17. İl Meyve Ürünleri Üretimi 2006

	Ağaç Sayısı	Üretim (Ton)	Ağaç Başına Ortalama Verim(kg/da)
Toplam	12.948.864	860.541	1.129
Yumuşak Çekirdekliler	187.125	6.238	122
Armut	49.621	1.458	29
Ayva	9.950	232	23
Elma	111.032	3.994	36
Yenidünya	16.522	554	34
Taş Çekirdekliler	7.790.056	209.131	217
Erik	753.984	23.245	31
Kayısı	169.738	5.263	31
Zerdali	6100	232	38
Kiraz	18.979	573	30
Şeftali	67.140	2.770	41
Vişne	740	15	20
Zeytin	6.773.375	177.033	26
Turunçgiller	4.147.773	574.213	613
Limon	216.968	22.607	104
Portakal	1.934.550	298.183	154
Mandalina	1.839.500	221.990	121
Turunç	2.190	68	31
Altıntop	154.565	31.365	203
Sert Kabuklular	101.522	3.044	75
Antep Fıstığı	2.100	11	5
Ceviz	60.282	2.211	37
Badem	37.690	805	21
Fındık	1.450	17	12
Üzümsü Meyveler	722.388	67.915	102
Dut	39.800	1.040	26
İncir	220.345	6.034	27
Nar	234.865	5.333	23
Trabzon Hurması	227.375	5.965	26
Üzüm	49.400 da	49.543	-

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2006

Tablodan da görülebileceği gibi 860.541 ton olan 2006 yılı Hatay ili meyve ürünleri üretimi içerisinde en büyük payı turunçgiller (%66,72) almaktadır. Üretim miktarı açısından ikinci sırada taş çekirdekliler, üçüncü sırada üzümsü meyveler, dördüncü sırada yumuşak çekirdekli meyveler ve son sırada da sert kabuklu meyveler bulunmaktadır.

Hatay ili meyve ürünleri üretimi, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye meyve ürünleri üretimi açısından değerlendirildiğinde, ,il meyve üretiminin, Bölge meyve üretiminin %17,05'ini, Türkiye meyve üretiminin ise % 6,12'sini oluşturduğu görülmektedir. Ürün grupları itibariyle bakıldığında, Akdeniz Bölgesi üretimi içindeki payı ile taş çekirdekliler ve turunçgiller öne çıkmaktadır. 2004 yılı itibariyle Hatay ili taş çekirdekliler üretimi Akdeniz Bölgesi taş çekirdekliler üretiminin % 30,4'ünü oluştururken, turunçgiller üretimi, Akdeniz Bölgesi turunçgiller üretiminin % 22,72'sini oluşturmaktadır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise turunçgiller üretimi ön plana çıkmaktadır. Hatay ili turunçgiller üretimi, Türkiye üretiminin % 21,21'ini oluşturmaktadır.

Hatay ili meyve ürünleri üretiminin Akdeniz Bölgesi ve Türkiye içindeki yeri Tablo 3.18'de verilmiştir.

Tablo 3.18. Meyve Ürünleri Üretimi ve Hatay İlinin Ülke ve Bölge İçindeki Yeri 2004

	Türkiye (1)	Akdeniz Bölgesi(2)	Hatay (3)	Üretim(%)	
	Üretim (Ton)	Üretim (Ton)	Üretim (Ton)	(3)/(1)	(3)/(2)
Toplam	14.070.450	5.048.123	860.541	6,12	17,05
Yumuşak Çekirdekliler	2.513.450	976.640	6.238	0,25	0,64
Armut	320.000	60.209	1.458	0,46	2,42
Ayva	80.000	13.085	232	0,29	1,77
Elma	2.100.000	894.003	3.994	0,19	0,45
Yenidünya	9.250	8.961	554	5,99	6,18
Taş Çekirdekliler	2.931.900	687.850	209.131	7,13	30,40
Erik	210.000	61.614	23.245	11,06	37,73
Kayısı	320.000	152.886	5.263	1,65	3,44
Zerdali	30.000	1.725	232	0,77	13,45
Kiraz	245.000	37.596	573	0,24	1,53
Şeftali	372.000	106.331	2.770	0,75	2,61
Vişne	138.000	14.501	15	0,01	0,11
Zeytin	1.600.000	311.072	177.033	11,06	56,92
Turunçgiller	2.707.500	2.527.648	574.2130	21,21	22,72
Limon	600.000	551.767	22.607	3,77	4,1
Portakal	1.300.000	1.276.816	298.183	22,94	23,36
Mandalina	670.000	556.589	221.990	33,14	39,89
Turunç	2.500	2.114	68	2,72	3,22
Altıntop	135.000	140.162	31.365	23,24	22,38
Sert Kabuklular	592.000	37.800	3.044	0,51	8,06
Antep Fıstığı	30.000	4.937	11	0,03	0,22
Ceviz	126.000	20.280	2.211	1,76	10,90
Badem	37.000	12.267	805	2,17	6,56
Fındık	350.000	219	17	0,005	7,76
Üzümsü Meyveler	4.220.600	818.185	67.915	1,61	8,30
Dut	50.000	4.863	1.040	2,08	21,39
İncir	275.000	19.523	6.034	2,20	30,91
Nar	73.000	45.940	5.333	7,30	11,61
Trabzon Hurması	17.000	14.177	5.965	35,1	42,08
Üzüm	3.500.000	489.856	49.543	1,42	10,12

Kaynak: Tarımsal Yapı, TUİK, 2007

Hatay ilinde, enginar ve kereviz dışında hemen her çeşit sebzenin üretimi gerçekleşmektedir (TKB, 2004:34).

Tablo 3.19. Yıllar İtibariyle Hatay İli Sebze Üretimi

	2003		2004		2005		2006	
	Ekilen Alan	Üretim	Ekilen Alan	Üretim	Ekilen Alan	Üretim	Ekilen Alan	Üretim
Toplam	33.474	785.674	35.096	827.336	35.042	834.228	37.009	859.260
Yaprağı yenen sebzeler	5.511	92.612	5.995	99.890	6.228	104.695	6.310	101.966
Lahana	413	12.800	399	12.280	399	12.030	394	8.173
Marul(göbekli)	2.120	38.755	2.160	44.000	2.225	40.770	2.125	42.925
Marul(kıvırcık)	12	180	10	150	-	-	-	-
Ispanak	1.192	12.890	1.267	12.670	1.387	16.800	1.419	18.100
Pırasa	242	7.007	257	7.960	265	8.650	285	9.175
Pazı	200	4.960	200	4.860	180	4.410	180	4.200
Tere	30	170	35	290	35	290	40	295
Dereotu	15	100	15	100	15	90	35	350
Nane	125	990	140	1.120	125	985	135	1.123
Maydanoz	1.150	14.650	1.500	16.350	1.585	20.550	1.685	17.235
Roka	12	110	12	110	12	120	12	120
Baklagil Sebzeleri	4.457	32.241	4.329	39.171	4.043	38.847	4009	37.444
Fasulye	3.237	24.170	3.167	29.471	2.900	27.737	2.971	28.494
Bakla	212	2.730	249	3.085	245	3.525	190	2.400
Bezelye	1.008	5.341	913	6.615	898	7.625	848	6.550
Meyvesi Yenen Sebzeler	21.252	603.092	22.201	618.315	22.308	631.592	24.160	674.831
Bamya	285	3.990	285	3.990	285	4.040	297	4.185
Balkabağı	29	589	28	585	28	567	25	549
Kavun	1.804	43.080	2.045	50.005	1.920	58.175	2.020	57.958
Karpuz	270	8.375	220	6.275	215	6.300	2.110	16.052
Kabak(sakız)	999	32.318	1.002	30.585	1.098	34.085	1.102	37.705
Hıyar	2.265	65.200	2.310	63.860	2.393	65.430	2.363	72.000
Patlıcan	2.734	78.130	2.637	74.535	2.555	71.890	2.856	92.527
Domates	8.030	280.540	7.984	276.900	8.185	280.500	7.937	253.332
Biber	4.836	90.870	5.690	111.580	5.629	110.605	5.450	113.523
Soğansı, yumru ve kök sebzeler	2.254	57.729	2.571	69.960	2.463	59.094	2.530	72.289
Sarımsak (taze)	230	2.977	249	3.293	215	2.729	212	2.574
Soğan(taze)	1.204	25.882	1.193	22.642	1.199	23.090	1.059	18.340
Havuç	535	23.950	850	39.850	760	29.050	980	46.480
Turp	285	4.920	279	4.175	289	4.225	279	4.895

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2003-2006

Tablodan görüldüğü gibi 2006 yılı itibariyle 37.009 hektar alanda yapılan il sebze ürünleri üretimi içerisinde en yüksek pay meyvesi yenen sebze ürünlerine ait olup, 859.260 ton civarında gerçekleşen toplam sebze üretimi içersinde % 76 gibi yüksek bir pay almaktadır. Meyvesi yenen sebze üretimini, % 11,5 ile yaprağı yenen sebzeler, % 8,4 ile soğansı, yumru ve kök sebzeler, % 4,5 ile baklagil sebze üretimi izlemektedir.

2004 yılı itibariyle Hatay ili sebze ürünleri üretiminin Akdeniz Bölgesi ve Türkiye sebze üretimi içindeki payı Tablo 3.20.' de verilmiştir.

Hatay ili sebze ürünleri üretiminin Akdeniz Bölgesi ve Türkiye sebze üretimi içerisindeki yeri incelendiğinde, 2004 yılı itibariyle il toplam sebze üretiminin, Türkiye üretiminin % 3,61'ini, Bölge üretiminin de % 12,41' ini oluşturduğu görülmektedir. Ürün grupları itibariyle bakıldığında, 2004 yılı itibariyle, Akdeniz Bölgesi içerisindeki yaprağı yenen sebzeler üretiminin % 30,94'ü soğansı, yumru ve kök sebzeler üretiminin % 28,17'si, baklagil sebzeler üretiminin ise % 25,32'si Hatay ili sebze üretimine aittir. Türkiye sebze üretimi içindeki yeri ise soğansı, yumru ve kök sebzeler % 8,23, yaprağı yenen sebzeler % 6,10 ve baklagil sebzeler de % 5,68'lik payları ile sıralanmaktadır.

Tablo 3.20. Sebze Ürünleri Üretimi ve Hatay İlinin Ülke ve Bölge İçindeki Yeri 2004

	Türkiye (1)	Akdeniz Bölgesi(2)	Hatay (3)	Üretim(%)	
	Üretim (Ton)	Üretim (Ton)	Üretim (Ton)	(3)/(1)	(3)/(2)
Toplam	22.913.305	6.668.775	827.336	3,61	12,41
Yaprağı yenen sebzeler	1.636.805	322.888	99.890	6,10	30,94
Lahana	700.950	54.591	12.280	1,75	22,50
Marul(göbekli)	200.000	102.676	44.000	22	42,86
Marul(kıvırcık)	162.000	47.444	150	0,10	0,32
Ispanak	213.000	31.023	12.670	5,95	40,85
Pırasa	295.000	56.418	7.960	2,70	14,10
Pazı	7.000	6.103	4.860	69,5	79,64
Tere	1.500	458	290	19,34	63,31
Dereotu	1.500	115	100	6,67	86,95
Nane	6.500	2.874	1.120	17,23	38,97
Maydanoz	46.955	21.038	16.350	34,82	77,71
Roka	2.400	148	110	4,58	74,32
Baklagil Sebzeleri	689.000	154.720	39.171	5,68	25,32
Fasulye	582.000	116.657	29.471	5,06	25,26
Bakla	49.000	23.185	3.085	6,30	13,30
Bezelye	58.000	14.878	6.615	11,41	44,46
Meyvesi Yenen Sebzeler	19.747.000	5.942.892	618.315	3,13	10,40
Bamya	43.000	7.299	3.990	9,28	54,66
Balkabağı	72.000	3.640	585	0,81	16,07
Kavun	1.750.000	246.929	50.005	2,86	20,25
Karpuz	3.825.000	933.208	6.275	0,17	0,67
Kabak(sakız)	292.000	159.207	30.585	10,48	19,21
Hıyar	1.725.000	779.694	63.860	3,70	8,19
Patlıcan	900.000	370.744	74.535	8,28	20,10
Domates	9.440.000	2.954.540	276.900	2,94	9,37
Biber	1.700.000	487.631	111.580	6,56	22,88
Soğansı, yumru ve kök sebzeler	840.500	248.275	69.960	8,23	28,17
Sarımsak (taze)	25.000	8.283	3.293	13,17	39,76
Soğan(taze)	207.000	42.270	22.642	10,94	53,57
Havuç	438.000	64.765	39.850	9,10	61,53
Turp	170.500	132.957	4.175	2,45	3,14

Kaynak: Tarımsal Yapı, TUİK, 2007

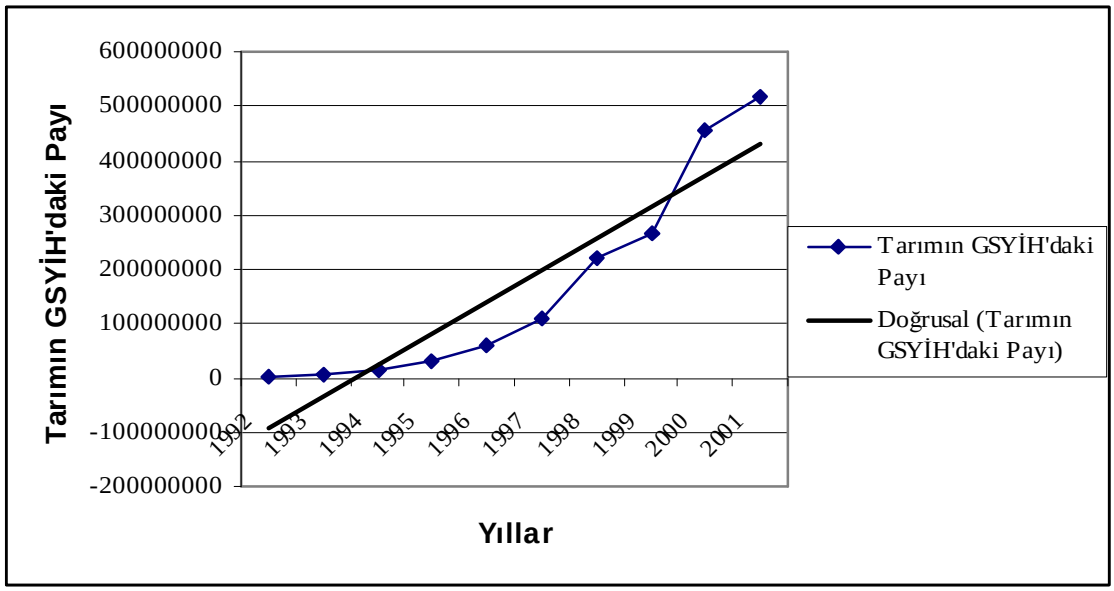
3.2.2. Tarımın Hatay GSYİH'daki Payının İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Araştırma döneminin başı olan 1992 yılında, Hatay ili tarım sektörü il GSYİH'sına 3.565.927 YTL'lik katkı sağlarken, araştırma döneminin sonu olan 2001 yılında, temel yıla kıyasla % 14.375'lik bir artışla 516.164.913 YTL'lik katkı sağladığı görülmektedir.

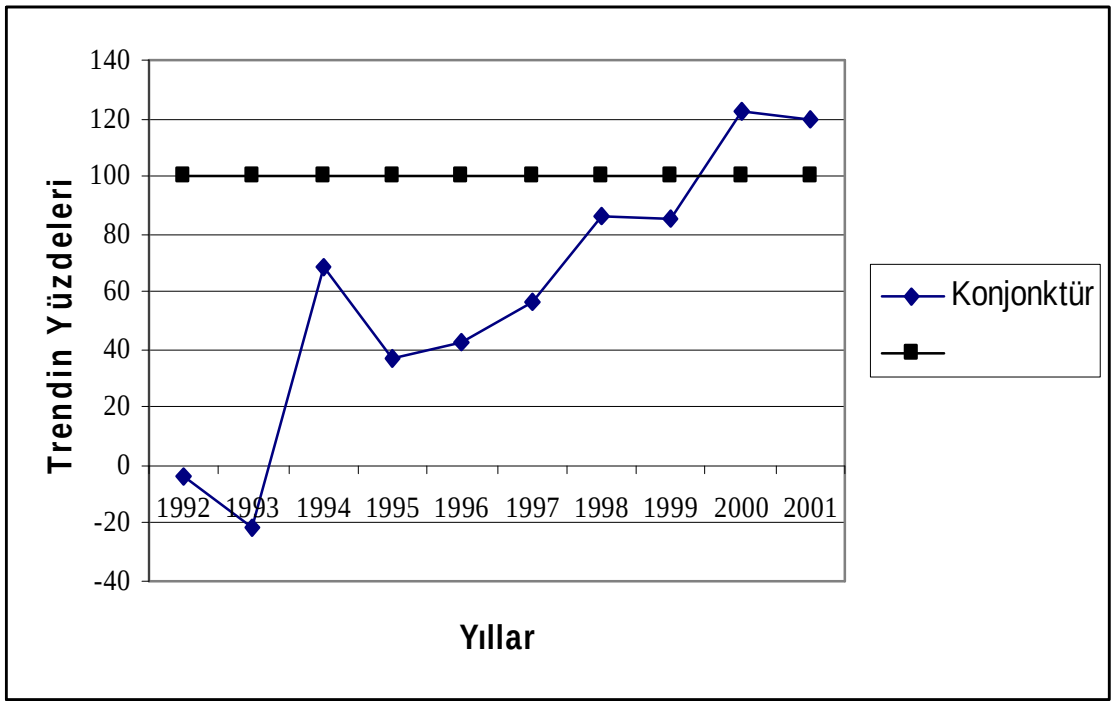
Tablo 3.21. Tarım Faaliyetinin GSYİH'daki Payının Ekonomik Analizi

Yıllar	Tarımın GSYİH Payı	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1992	3.565.927	—94.065.778	100		—0,04
1993	7.629.425	—35.646.140	214	214	—0,21
1994	15.565.164	22.773.498	436	204	0,68
1995	29.864.778	81.193.136	838	192	0,37
1996	59.231.068	139.612.774	1.661	198	0,42
1997	110.991.331	198.032.412	3.113	187	0,56
1998	221.730.728	256.452.050	6.218	200	0,86
1999	267.327.515	314.871.688	7.497	121	0,85
2000	456.155.062	373.291.326	12.792	171	1,22
2001	516.164.913	431.710.964	14.475	113	1,20
Y = -94.065.778+58.419.638X					

Tarımın GSYİH'daki payı yıllar itibariyle hızlı bir artış göstermiştir. Trenddeki yıllık artış oranı 58.419.638 YTL olarak tespit edilmiştir. Trendeki bu artış, tarımın GSYİH'daki payının hızlı artışından kaynaklanmaktadır. İndeksteki artış incelendiğinde, 2001 yılında tarımın GSYİH'daki payı, başlangıç yılına yani 1992 yılına göre % 14.375 oranında artış göstermiştir. 2001 yılında tarım faaliyetlerinin GSYİH'ya sağladığı katkı, 2000 yılına göre % 13 oranında artmıştır. Tarım'ın GSYİH'daki payının konjonktürüne bakıldığında, 2 yıl normalin üzerinde 8 yıl ise normalin altında seyrettiği görülmektedir. Normalin üzerinde olan yıllar tarımın GSYİH'ya olan katkısının yüksek olduğu yıllardır. Konjonktür değerleri -0,21 ile 1,20 arasında gerçekleşmiştir.

Şekil 3.7. Tarımın GSYİH'daki Payının Trendi
Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

Şekil 3.8. Tarımın GSYİH'daki Payının Konjonktürü
Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

3.3. Hayvancılık

Bitkisel üretimin öne çıktığı Hatay ilinde hayvancılık ikinci planda kalmaktadır. İl arazisinin % 9,9 gibi küçük bir alanının çayır ve meralarla kaplı olması, besicilik olanaklarını önemli ölçüde azalmıştır. İlde son dönemlerde yürütülen ıslah çalışmalarının sonucu olarak, kültür melezi çeşitlerinin paylarında bir artış görülmektedir (TKB, 2004:43).

Hatay ili hayvan varlığı, Türkiye genelinde önemli bir yer işgal etmemektedir. İl hayvan varlığı, Türkiye küçükbaş hayvan varlığının ancak % 6'sı kadardır. Yine il büyükbaş hayvan varlığının Türkiye genelindeki payı bindelerle ifade edilmektedir.

İlin 2004 yılı cari fiyatlarla canlı hayvanlar üretim değeri 137.477.317 YTL; hayvansal ürünler üretim değeri 136.862.726 YTL'dir.

Yıllar itibariyle il hayvan varlığının gelişimi Tablo 3.22'de verilmiştir.

Tablo 3.22. Yıllar itibariye Hatay İli Canlı Hayvan Varlığı (Adet)

Hayvanlar	2002	2003	2004	2005	2006
Büyükbaş					
Sığır(Kültür)	9.269	13.925	13.155	15.017	17.160
Sığır(Kültür melezi)	45.576	42.157	45.223	49.243	61.687
Sığır(Yerli)	21.737	20.843	17.991	15.395	16.530
Manda	340	349	337	344	384
Küçükbaş					
Koyun	84.905	85.149	73.505	74.795	82.936
Kıl Keçi	57.568	63.390	62.649	65.628	66.472
Kanatlılar					
Tavuk	1.141.134	1.117.685	1.701.130	1.425.120	1.486.746
Ördek	8.450	6.165	6.490	5.900	6.099
Kaz	9.940	6.860	6.840	5.200	5.305
Hindi	12.500	4.990	5.155	3.150	3.277
Tek Tırnaklılar					
At	2.640	2.543	2.652	2.601	2.553
Katır	523	526	387	375	485
Eşek	5.135	5.177	4.882	4.760	4.265
Arı					
Eski Usul Kovan	1.887	1.324	1079	735	954
Fenni Kovan	35.167	35.554	37.952	39.711	43.269

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2002-2006

Hatay ili büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde, sığırın ağırlıklı bir payı bulunurken, küçükbaşlarda ise koyun öne çıkmaktadır. 2006 yılı itibariyle ilde 95.377 sığır, 82.936 koyun, 66.472 kıl keçisi, 384 manda, 1.486.746 tavuk ve 44.223 arı kovanı bulunmaktadır. Hayvan varlığının yıllar itibariyle gelişimine bakıldığında, tüm hayvan cinslerinde değişik oranlarda dalgalamalar görülmekle birlikte, ördek ve kaz sayısında ciddi düşüşler meydana geldiği görülmektedir. 2002 yılında 8.450 olan Hatay ili ördek sayısının 2006 yılına gelindiğinde % 39'luk payla 6.099'a gerilemiştir.

Hatay ili hayvan varlığının Türkiye hayvan varlığı içindeki yeri incelendiğinde, tüm türlerde, ancak binlerle ifade edilen oranlarda pay aldığı görülmektedir. İl hayvan varlığının, Akdeniz Bölgesi içerisindeki yerine bakıldığında ise manda ve ördek türünün öne çıktığı görülmektedir.

Hatay ili hayvan varlığının Akdeniz Bölgesi ve Türkiye hayvan varlığı içindeki yeri 3.23'de verilmiştir.

Tablo 3.23. Hatay İli Hayvan Varlığının Ülke ve Bölge İçindeki yeri (2004)

	Miktar (Adet)			(%)	
	Türkiye (1)	Akdeniz Bölgesi (2)	Hatay (3)	(3)/(1)	(3)/(2)
Küçükbaş Hayvan					
Koyun	25.201.155	1.533.208	73.505	0,29	4,79
Kıl Keçisi	6.379.900	1.730.624	62.649	0,98	3,62
Büyükbaş Hayvan					
Sığır	10.069.346	762.600	76.706	0,76	10,05
Manda	103.900	719	377	0,36	52,43
Kümes Hayvanları					
Tavuk	296.876.067	33.195.309	1.701.130	0,57	5,12
Hindi	3.902.346	177.167	5.155	0,13	2,91
Ördek	770.436	46.917	6.490	0,84	13,83
Kaz	1.250.634	31.923	6.840	0,55	2,43
Arı Kovanı	4.399.725	642.813	39.031	0,89	6,07

Kaynak: Tarımsal Yapı, TUİK, 2007

Hatay ili hayvansal ürünler üretimi incelendiğinde, ilde yıllık ortalama olarak 100 bin ton süt, 5400 ton kırmızı et, 640 ton bal ve 62 ton yapağı üretildiği görülmektedir. Özellikle 2003 yılında kırmızı et, bal, yapağı ve keçi kılı üretiminde düşüş yaşanırken, yıllar itibariyle Hatay ili süt üretiminde belli bir seviyenin korunduğu

göze çarpmaktadır. Bununla beraber 2006 yılında süt üretiminde bir artışın varlığı göze çarpmaktadır. Yıllar itibariyle Hatay ili hayvansal ürünler üretiminin gelişimi Tablo 3.24.'de verilmiştir.

Tablo 3.24. Yıllar İtibariyle Hatay İli Hayvansal Ürünler Üretimi

Hayvansal Ürünler	2002	2003	2004	2005	2006
Yumurta (adet)	61.349.400	54.690.000	63.453.700	63.500.000	63.179.000
Kırmızı Et	5.442	4.164	5.803	5.800	5.875
Beyaz Et	1.167	1.200	2.080	2.080	2.286
Süt	95.650	101.027	101.081	101.080	131.548
Bal	684	606	532	532	862
Su Ürünleri	3.166	2.603	2.507	2.500	2.508
Yapağı	72	47	63	62	70
Keçi Kılı	30	16	28	28	30

Kaynak: Hatay İl Tarım Müdürlüğü, Brifing Notları, 2002–2006

3.4. Ormancılık ve Ormancılık Faaliyetinin Hatay GSYİH'daki Payının İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Hatay, orman varlığı bakımından zengin sayılabilecek bir ildir. Toplam ormanlık saha 210.927,9 hektardır. Orman varlığı, il yüzölçümünün yaklaşık olarak % 38,5'ine, Türkiye orman varlığının da % 1'ine karşılık gelmektedir (STB, 2002:23).

Tablo 3.25. Hatay İli Ormanlık Alan Durumu, 2006

ORMANLIK ALAN						Toplam (Ha)	Açık Saha (Ha)	Genel Saha (Ha)
İlçesi	Şefliği	Koru Ormanı		Baltalık Orman				
		Normal (Ha)	Bozuk (Ha)	Normal (Ha)	Bozuk (Ha)			
Antakya	Antakya	10.739	8.258			18.997	81.137	100.134
Belen	Belen	8.199	4.463			12.662	6.454	19.116
Hassa	Hassa	7.600	2.559		15.411	25.570	22.348	47.918
İskenderun	İskenderun	24.693	9.953			34.646	19.929	54.574
	Uluçınar	18.502	9.670			28.172	11.361	39.533
Kırıkhan	Kırıkhan	4.290	1.190	169	5.009	10.657	130.785	141.442
Samandağ	Samandağ	17.931	6.795			24.726	19.469	44.195
Yayladağı	Yayladağı	5.622	10.942			16.564	20.305	36.869
Toplam		97.576	53.830	169	20.420	171.994	311.788	483.781

Kaynak: Hatay Orman Bölge Müdürlüğü Brifing Notları, 2006

İlde önemli orman alanları sırası ile İskenderun, Hassa, Samandağ, Antakya ve Yayladağı ilçelerinin sınırları içerisinde bulunup, kaliteli orman alanı 97.745 hektardır. Bu orman alanının büyük bir kısmı İskenderun ilçesinde yer almaktadır. İskenderun

ilçesindeki verimli orman alanı 43.195 hektar iken, Kırıkhan ilçesindeki verimli orman alanı 5.290 hektardır.

Hatay ili ormancılık hâsılası incelendiğinde, il ormancılık hâsılasının tarım sektörü içinde çiftçilik-hayvancılık ve balıkçılık gelirlerinden sonra üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. 2006 yılı itibariyle ilde 2.536.528,25 YTL ormancılık hâsılası elde edilmiştir.

Orman Bakanlığı çalışmaları ilde Antakya ve Dörtyol Orman İşletme Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Antakya Orman İşletme Müdürlüğü genel sahası 483.778,9 hektardır. Bu alan içerisinde 97.743,4 hektar verimli, 74.249 hektar bozuk yapıda orman olmak üzere toplam 171.992,4 hektar alanı mevcuttur. Dörtyol Orman İşletme Müdürlüğü'nün genel sahası ise 63.837 hektardır (Hatay Orman Bölge Müdürlüğü Brifing Notları, 2006)

Söz konusu iki Orman İşletme Müdürlüğü'nün 2006 ve 2007 yılları itibariyle ağaçlandırma faaliyetleri ile ilgili rakamlar Tablo 3.26.'da verilmiştir.

Tablo 3.26. Hatay İli Orman İşletme Müdürlüklerinin Ağaçlandırma Faaliyetleri

Faaliyetin Adı	2006		2007	
	Alan (Hektar)	Harcama (YTL)	Alan (Hektar)	Harcama (YTL)
Suni Tensil	162	59.897	14	9.371
Tabii Tensil	91	25.448	92	26.904
Kültür Bakımı	702	69.805	120	10.977
Sıklık Bakımı	1.353	18.496	750	10.488

Kaynak: Hatay Orman Bölge Müdürlüğü Brifing Notları, 2006

Tablo 3.26.'da görüldüğü gibi 2006 yılında suni tensil (yapay gençleştirme) faaliyetlerine ağırlık verilirken, 2007 yılına gelindiğinde doğal gençleştirme (Tabii Tensil) faaliyetleri önem kazanmıştır. 2006 yılında yapay gençleştirme faaliyetlerini gerçekleştirmek için 59.897 YTL harcama yapılırken, bu miktar 2007 yılının ilk yarısında 9.371 YTL' ye gerilemiştir. Doğal gençleştirme faaliyetlerine ise 2006 yılında 25.448 YTL harcama yapılırken, 2007 yılında 26.904 YTL harcama yapılmıştır.

1992 ve 2001 yılları arası ormancılığın GSYİH'daki payının indeksi, trendi ve konjonktürü ile ilgili gelişmeler tablo 3.27.'de verilmiştir.

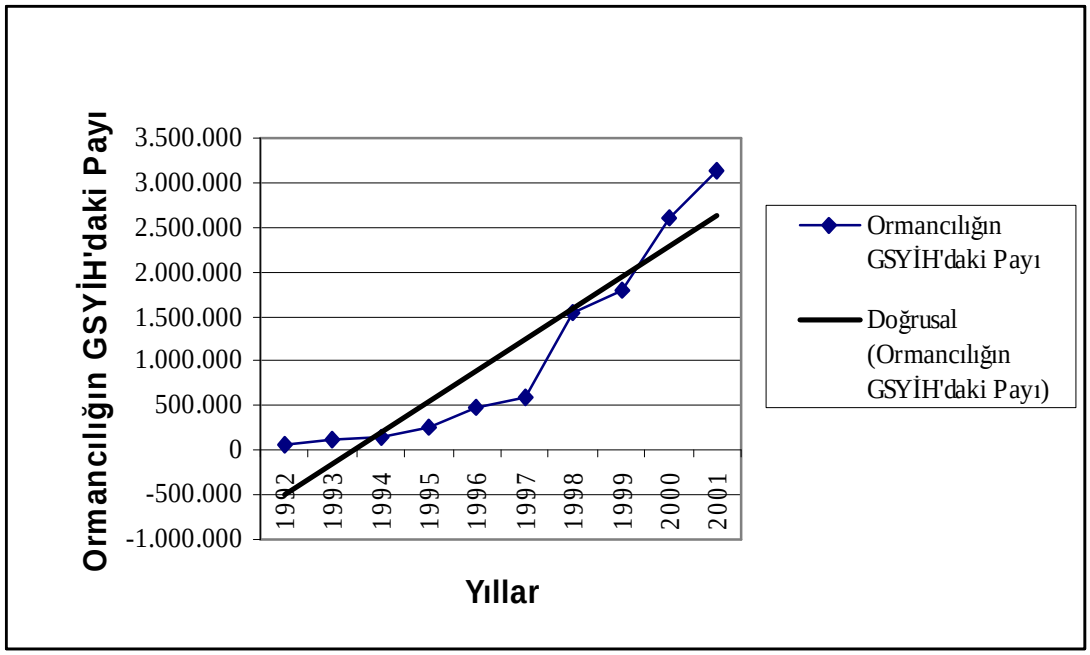
Tablo 3.27. Ormancılığın GSYİH'daki Payının İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Yıllar	Ormancılığın GSYİH Payı	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1992	69.480	—490.611	100		—0,14
1993	104.596	—143.470	151	151	—0,72
1994	149.968	203.671	216	143	0,74
1995	254.397	550.812	366	170	0,46
1996	474.506	897.953	683	187	0,53
1997	584.952	1.245.094	842	123	0,47
1998	1.551.919	1.592.235	2234	265	0,97
1999	1.787.906	1.939.376	2573	115	0,92
2000	2.596.267	2.286.517	3738	145	1,14
2001	3.140.240	2.633.658	4520	121	1,19
Y = -490611+347141X					

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

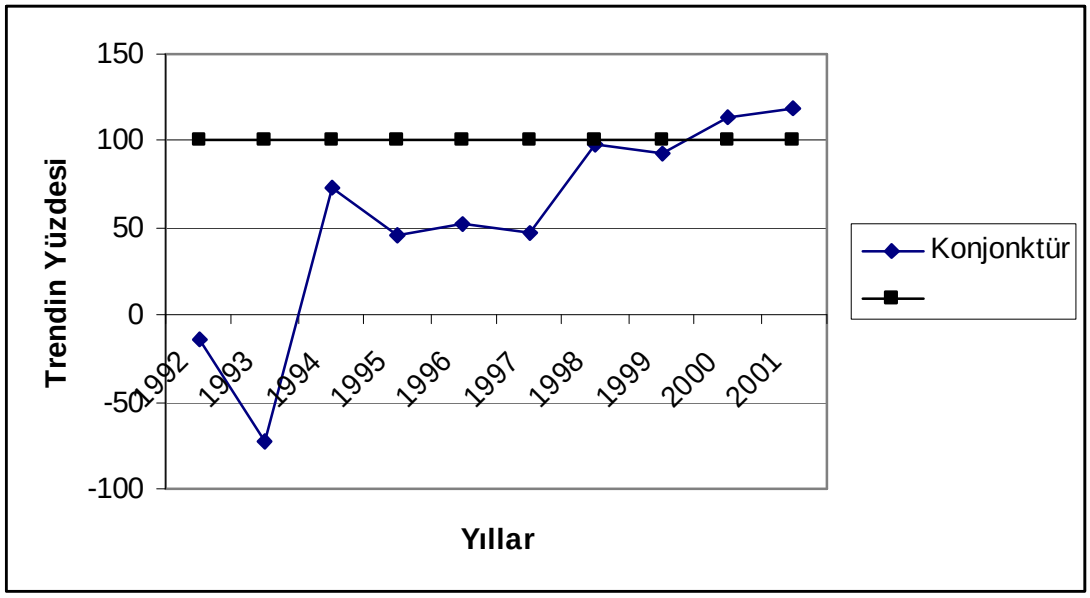
Ormancılığın GSYİH'daki payının 1992 yılında 69.480 YTL iken, 2001yılında % 4.420'lik bir artışla 3.140.240 YTL düzeyine ulaştığı görülmektedir. İncelenen dönemin başlangıç yılı olan 1992'de 100 olan ormancılığın GSYİH'daki payının indeksi yıllar itibariyle çok büyük dalgalanmalar göstererek araştırma döneminin sonunda 4.520'e yükselmiştir. Ormancılığın GSYİH'daki payının indeksinde yaşanan ilk önemli sıçrayış 1998'de gerçekleşmiştir.

Ormancılığın GSYİH'daki payının trendi on yıllık dönemde artış göstermiş olup, trenddeki yıllık artış miktarı 347.141 YTL'dir. Şekil 3.10'dan görülebileceği gibi, ormancılığın GSYİH'daki payının konjonktürü 2 yıl normalin üstünden, 8 yıl ise normalin altından seyretmiştir. Normalin üzerindeki seyir ormancılığın GSYİH'daki payının çok olduğu dönemlere rastlamaktadır. Nitekim 2000 yılında ormancılın GSYİH'daki payı 2.596.267 YTL iken 2001 yılında 3.140.240 YTL'dir. Birbirini takip eden yıllar içerisinde ormancılığın GSYİH'daki payında yaşanan en fazla artış 1997-1998 ve en fazla azalış ise 1998-1999 yılları arasında gerçekleşmiştir.

Şekil 3.9. Ormancılığın GSYİH'daki Payının Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

Şekil 3.10. Ormancılığın GSYİH'daki Payının Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

3.5. Sanayi

Hatay ili sanayi hâsılası 2001 yılı itibariyle 377.412 Bin YTL olarak gerçekleşmiştir. 2001 yılı itibariyle il sanayi hâsılasının % 93,9'unu imalat sanayi, %

4,7'sini elektrik, gaz,su ve %1,4'ünü de madencilik ve taşocakçılığı sektörü oluşturmaktadır (www.tuik.gov.tr, 2007).

Hatay ili sanayi sektörü hâsılasının Akdeniz Bölgesi ve Türkiye sanayi hâsılası içindeki payı incelendiğinde, 2001 yılı il sanayi hâsılasının Akdeniz Bölgesi sanayi hâsılası içindeki payının %8,78, Türkiye sanayi hâsılası içindeki payının da % 8,2 olduğu görülmektedir.

Akdeniz Bölgesi sanayi hâsılasının iller itibariyle dağılımına bakıldığında en fazla katkının Adana ili tarafından yapıldığı dikkat çekmektedir. Bölge sanayi hasılasına Adana ilinden sonra en fazla katkıyı sırasıyla İçel, Kahramanmaraş ve Hatay illeri yapmaktadırlar (TKB, 2003:38).

Hatay'ın sanayi yapısı incelendiğinde, yatırımların il genelinde daha çok pamuk çırçır ve prese, gıda, demir-çelik ve makine sanayi alanlarında olduğu görülmektedir. Mevcut sanayi işletmelerinin büyük bir çoğunluğu Antakya, İskenderun ve Dörtyol ilçelerinde bulunmaktadır (STB, 2002;28)

3.5.1. Enerji Sektörü

Toroslar Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi, il sınırları içerisinde elektrik enerjisinin, şehir merkezinde 1.171, köylerde ise 1.092 trafo olmak üzere 2.263 adet trafo ile il geneline dağıtımını gerçekleştirmektedir. Hatay ili sınırları içerisinde elektriklenmemiş köy ve mezra bulunmamaktadır (Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. [TEDAŞ], 2004).

İl elektrik tüketimi incelendiğinde, 2005 yılı itibariyle Hatay ili toplam elektrik tüketimi 3.229.439 MWh olup, kişi başına düşen elektrik tüketimi ise 1.554 KWh'dır. Aynı yıl kişi başına elektrik tüketimi Akdeniz Bölgesi için 805 KWh ve Türkiye için 864 KWh olarak gerçekleşmiştir. Hatay ili net elektrik tüketiminin Akdeniz Bölgesi elektrik tüketimi içindeki payı %19,43, Türkiye elektrik tüketimi içindeki payı ise %2,48 olmuştur. 2006 yılına gelindiğinde, Hatay ili elektrik tüketiminin gerek Akdeniz Bölgesi gerekse Türkiye elektrik tüketimi içindeki payında bir azalma olduğu gözlemlenmektedir. 2006 yılında Hatay ili elektrik tüketiminin Akdeniz Bölgesi içindeki payı 17,58, Türkiye içindeki payı 2,38'e gerilemiştir.

Tablo 3.28. Hatay Elektrik Enerjisi Tüketiminin Abone Gruplarına Göre Dağılımı ile Türkiye ve Akdeniz Bölgesi İçindeki Yeri (MWh)

Abone Cinsi	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**
Meskenler	350.569	459.771	450.608	497.050	603.125
Ticarethaneler	91.572	108.116	112.782	130.106	140.726
Resmi Daireler	79.911	67.458	79.440	101.707	123.311
Sanayi İşletmeleri	1.413.511	1.553.559	1.783.590	2.009.690	1.087.630
Tarımsal Sulama	134.669	127.700	172.610	185.612	223.517
Aydınlatma	112.267	107.710	141.486	135.550	52.389
Diğer	51.034	90.524	43.161	169.725	325.478
Hatay Toplamı (1)	2.233.533	2.514.838	2.783.677	3.229.439	2.556.175
Akdeniz Bölgesi(2)	13.552.465	13.522.054	15.042.971	16.623.523	14.552.859
Türkiye(3)	102.947.861	111.766.067	121.141.852	130.262.759	107.317.781
(1) / (3) %	2,17	2,25	2,30	2,48	2,38
(1) / (2) %	16,48	18,60	18,50	19,43	17,56

Kaynak: TEDAŞ, Elektrik Tüketim ve Dağıtım İstatistikleri, 2002-2006

Hatay ili net elektrik tüketiminin abone gruplarına göre dağılımı Tablo 3.28.'de verilmiştir.

2006 yılı Hatay ili elektrik tüketiminin sektörlere göre dağılımına bakıldığında, % 42,5'inin sanayi işletmelerinde, % 23,6'sının meskenlerde, %8,7'sinin tarımsal sulamada, % 5,5'inin ticarethanelerde, %4,8'inin resmi dairelerde, %2'sinin tarımsal aydınlatmada ve % 12,7'sininde diğer alanlarda tüketildiği görülmektedir. Hatay ili toplam net elektik üretiminin 2002–2006 döneminde %13,70 oranında bir artış gösterdiği görülmektedir. 2006 yılı itibariyle, sanayi sektörünün elektrik tüketiminde, % 45,88, aydınlatmada ise % 37,65 gibi yüksek oranlarda gerçekleşen azalma dikkat çekici boyuttadır. Diğer abone gruplarının net elektrik tüketiminde ise artış gerçekleşmiştir.

Tablo 3.29. Yıllar İtibariyle Hatay ili Elektrik Abone Sayısı

Abone Cinsi	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**
Meskenler	378.925	427.958	446.767	450.254	406.011
Ticarethaneler	42.515	55.016	60.632	61.628	48.349
Resmi Daireler	2.214	1.683	2.152	2.344	1.917
Sanayi İşletmeleri	9.115	6.671	6.698	6.420	6.297
Tarımsal Sulama	7.812	11.821	13.259	13.304	13.035
Diğer	2.681	9.083	4.335	3.157	4.529
Toplam	443.262	512.232	533.843	537.107	480.138

Kaynak: TEDAŞ, Elektrik Tüketim ve Dağıtım İstatistikleri

Yıllar itibariyle Hatay ili elektrik abone sayısının sektörel gelişimine bakıldığında, mesken, tarımsal sulama ve ticarethane abone sayılarında artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Buna karşın resmi daireler, Sanayi işletmeleri ve diğer abone sayılarında belli bir seviye korunmaktadır. 2006 yılı itibariyle Hatay ili elektrik abone sayısının sektörel dağılımına bakıldığında, 480.138 olan toplam abone sayısının 406.011'inin meskenlere, 48.349'unun ticarethanelere, 13.035'inin tarımsal sulama, 6.297'sinin sanayi işletmeleri, 1.917'sinin resmi dairelere ve 5.529'unun diğer abonelere ait olduğu görülmektedir.

3.5.2. Madencilik Sektörü

Madencilik, genellikle yeraltında bulunan ve sınırsız insan ihtiyaçlarının mevcut kaynaklarla giderilmesine yardım eden maddelerin elde edilmesini sağlayan ve pazara sunulabilir seviyeye getiren çabaların bütünüdür (Çiftçi, 1995:222).

Hatay, madencilik açısından oldukça zengin maden yataklarına sahip, zengin bir ildir. İlde ekonomik değeri çok yüksek olan maden yatakları bulunmaktadır. İl genelinde maden çalışmaları, Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis ve Gaziantep illerini de içine alan Maden Teknik Araştırma Enstitüsü Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmeliktedir.

Tablo 3.30. Hatay İli Seçilmiş Maden Varlığının Dağılımı ve Niteliği

Maden Cinsi	Bulunduğu Yer	Tenör	Rezerv-Üretim
Altın	Akıllıçay	% 0,1 gr/m3 Au	50.000 m3 mümkün
Altın	Kisecik Köy	% 4 gr/ton Au	450.000 ton mümkün
Alüminyum	Dörtyol	%15–25 Al2O3, % 30–40 Fe2O3	70.000.000 ton Görünür+ muhtemel
Cıva	Süveydiye-Düden-Karasuyu Köyü Zuhuru	Saf cıva kalıntıları	Romalılar devrinde Stok alanı olduğu düşünülmektedir.
Çimento Maddeleri	İskenderun	-	4.000.000.000 ton kireçtaşı, 1.200.000.000 ton marn, 480.000.000 ton kil
Demir	İskenderun	% 35 Fe2O3	6.000.000 ton görünür + 62.000.000 ton muhtemel
Demir	Kırıkhan Katsal Yatağı	% 33,76 Fe2O3	2.0000.000 ton görünür + 4.000.000 ton muhtemel
Dolomit	İskenderun	%32–33 CaO, %18–19 MgO	80.000.000 ton muhtemel
Fosfat	Yayladağı-Bezge	%7,87–13 P2O5	1.821.535 ton görünür+ muhtemel
Krom	Uluçınar Aşağı Zorkum	% 34	28.490 ton görünür muhtemel
Krom	Uluçınar Yukarı Zorkum	%40–47	6.500
Krom	Uluçınar Sarıgöl	% 37–44	82.500
Traverten	Erzin	-	-
Jips	Uluçınar	-	-

Kaynak: Doğu Akdeniz MTA Bölge Müdürlüğü, Adana, 2006

Maden Teknik Araştırma tarafından yapılan incelemelerde ilde, altın, alüminyum, asbest, bakır, kurşun, çinko, cıva, çimento maddeleri, demir, dolomit, fosfat, kireçtaşı, krom, manganez, manyezit, mermer, traverten, jips, barit ve yapı taşı rezervleri olduğu tespit edilmiştir.

İldeki önemli maden varlığının dağılımı ve niteliği Tablo 3.30.'da verilmiştir.

Hatay madencilik sektörü, gerekli destek sağlandığında gelecek vaat eden sektörlerin başında gelmektedir.

İskenderun ilçesi Payas sahasında 6.000.000 ton görünür, 62.000.000 ton da muhtemel ve mümkün olmak üzere toplam 68.000.000 ton potansiyel demir cevheri rezervi tespit edilmiştir. Bu sahadaki demir cevherinin tenörü % 35 olup, zenginleştirme süreci gerektirdiği ifade edilmektedir (TKB, 2004:57).

İskenderun ilçesinde görülen bir başka cevher çimento maddeleridir. 4.000.000.000 ton kireçtaşı, 1.200.000.000 ton marn ve 480.000.000 ton kil rezerv tespiti yapılmıştır.

Yayladağı ilçesi Yeditepe yöresindeki fosfat yatakları için 8.400.000 ton muhtemel ve mümkün rezerv tespiti yapılmıştır. Ancak 7,87–13 P_2O_5 (düşük) tenörlü bu fosfatlar, sadece doğrudan gübre olarak kullanılabilen, günümüz teknolojisinde zenginleştirilemeyen yataklardan oluşmaktadır (TKB, 2004:57).

İlde, İskenderun Siyahı olarak bilinen mermer üretimi blok veriminin düşük olması nedeni ile terk edilmiştir.

İlde çeşitli maden cevherlerine ilişkin rezervler bulunmakla birlikte bunun önemli bir bölümünün, ekonomik olarak işletilebilir olmaktan uzak olduğu görülmektedir (TKB, 2004:58).

Türkiye, Akdeniz Bölgesi ve Hatay ilinin madencilik sektöründeki işgücüne katılım paylarını incelersek;

Akdeniz Bölgesinin madencilik sektöründeki işgücüne katılım payı 2000 yılında %5,49 iken, 2001 yılında bu oran % 5,95'e yükselmiştir.

Hatay ili madencilik sektörü işgücüne katılım payı ise 2000 yılında % 0,21 iken; 2001 yılında bu oran % 0,31'e yükselmiştir.2000 yılında Hatay ili madencilik sektöründe 159 kişi istihdam edilirken, 2001 yılında istihdam edilen kişi sayısı 232 olmuştur.

Tablo 3.31. Akdeniz Bölgesi ve Hatay İli'nin Türkiye Madencilik Sektörü İşgücüne Katılım Payları (%)

	2000	2001
Türkiye	100	100
Akdeniz	5,49	5,95
Hatay	0,21	0,31

Kaynak: TUİK, Erişim Adresi:www.tuik.gov.tr , 2007

Akdeniz Bölgesi'nde 2000 yılında madencilik sektöründe 174 işyerinde 4120 kişi istihdam edilirken, 2001 yılında işyeri sayında bir değişiklik olmazken istihdam edilen kişi sayısı 4396'ya yükselmiştir.

Hatay ilinin Akdeniz Bölgesi madencilik sektörü işgücüne katılım payı incelendiğinde;

Hatay ili 2000 yılında Akdeniz Bölgesi madencilik sektörü işgücüne katılım payı % 5,49 iken; bu oran 2001 yılında % 5,95'e yükselmiştir.

Tablo 3.32. Hatay İli Akdeniz Bölgesi Madencilik Sektörü İşgücüne Katılım Payları (%)

	2000	2001
Akdeniz	100	100
Hatay	3,86	5,28

Kaynak: TUİK, Erişim Adresi:www.tuik.gov.tr ,2007

Hatay ve bazı bölge illerinin Türkiye madencilik sektöründeki işgücüne katılım payları incelendiğinde;

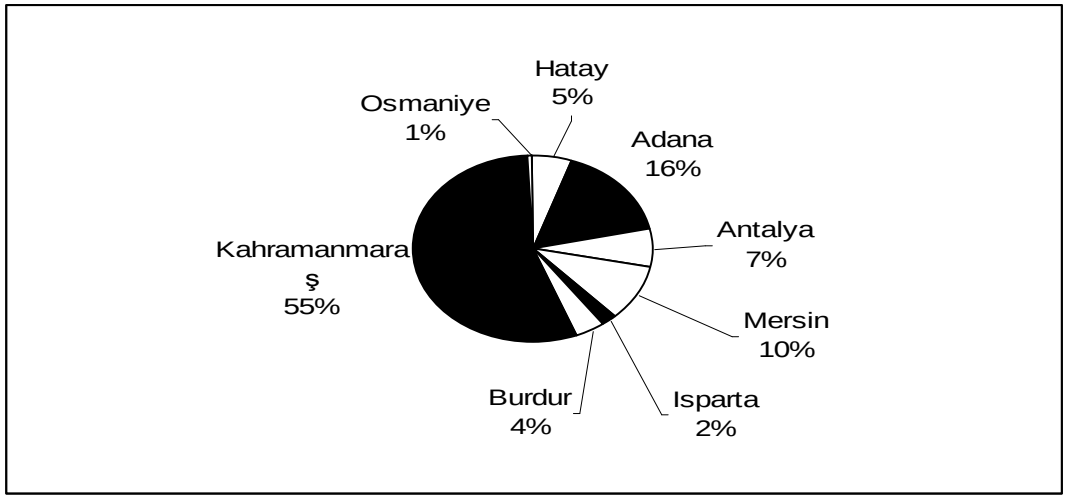
Bölge illeri içinde Kahramanmaraş'ın Türkiye maden sektöründeki işgücüne katılım payı % 3,3'dür ve bu değerle bölge illeri arasında birinci sırada yer almaktadır. Adana ilinin sektördeki katılım payı % 0,98 iken, Mersin ili 0,58'lik bir katılım sağlamaktadır. Hatay ili ise % 0,31'lik payla bölge içinde 5. sırada yer almaktadır.

Bu illerin ardından Türkiye maden sektöründeki işgücüne; Burdur % 0,23, Isparta % 0,12 ve Osmaniye ili % 0,03'lük bir katılım sağlamaktadır.

Tablo 3.33. Hatay İli ve Bazı Bölge İllerinin Maden Sektöründeki İşgücü Değerleri

İller	2000	2001
Hatay	159	232
Adana	600	727
Antalya	277	291
Mersin	322	400
Isparta	92	86
Burdur	181	168
Kahramanmaraş	2450	2437
Osmaniye	39	25
Türkiye	75.058	73828

Kaynak: TUİK, Erişim Adresi:www.tuik.gov.tr

Şekil 3.11. Hatay ve Bazı Bölge İllerinin Türkiye Maden Sektörüne Katılım Payları

Kaynak: TUİK, Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr

3.5.3 İmalat Sanayi

Bir ülkenin veya bir şehrin sanayi yapısı denildiğinde, ilk hatıra gelen şey imalat sanayidir. İmalat sanayi, gelişmenin lokomotif unsurudur. İdeal olan durum tüm ekonomik faaliyetlerin entegre bir biçimde birbirini besleyebilmesidir. Fakat yine de üretim olmaksızın sağlıklı bir ekonomik yapıyı kurmak mümkün değildir (İktisadi Araştırmalar Vakfı [İKV], 1994:58).

Hatay sanayisi, 1975'li yıllara kadar tarım ve tarıma dayalı sanayi dallarında bir gelişim göstermiştir. Tarıma dayalı sanayi içinde çırçır, un, irmik, çiğit yağı, bakliyat tasnifleme ve zeytinyağı gibi üretim konuları ağırlık kazanmaktadır (STB, 2002:28).

İskenderun Demir Çelik fabrikasının 1975 yılından itibaren kademeli olarak üretime geçmesinden sonra yörede demir çelik sanayi önem kazanmaya başlamış ve bu ürünün değerlendirilmesine yönelik orta ve küçük çaplı sanayi kuruluşları, İskenderun ve Payas civarlarında kurulmaya başlamıştır. Gerek istihdam hacmi, gerekse de yarattığı katma değer açısından demir çelik sektörü, Hatay'da imalat sanayinin itici gücü olmuştur (STB, 2002:28).

İskenderun Demir Çelik fabrikası Avrupa'nın en büyük 10 çelik üreticisinden biridir. Yaklaşık 2,2 milyon ton ham çelik üretim kapasitesine sahip olan İskenderun Demir Çelik fabrikası, Türkiye'nin üretim ve kapasite olarak ikinci en büyük tesisidir (www.hatay.gov.tr, 2007).

Hatay ili imalat sanayinde faaliyet gösteren tesislerin sektörlere göre dağılımı Tablo 3.34.'da verilmiştir.

Tablo 3.34.'de görüldüğü gibi imalat sanayinde faaliyet gösteren 415 tesis 2006 yılı itibariyle 19.390 kişiye istihdam sağlamaktadır. İldeki mevcut sinai tesislerinin sektörlere göre dağılımına bakıldığında gıda sanayinde faaliyet gösteren firmaların % 31,56'lık pay ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sektörler itibariyle il istihdamına en fazla katkıyı ise 9.199 kişi ile metal ana sanayi gerçekleştirmektedir. Metal ana sanayinin, imalat sanayi toplam istihdam hacmi içindeki payı % 47,44 düzeyinde bulunmaktadır. Bu sektördeki firmalar içinde de ağırlıklı paya sahip olan İSDEMİR demir çelik fabrikasında 6.127 kişi istihdam edilmektedir (www.isdemir.com.tr).

2006 yılı itibariyle, metal ana sanayi sektöründe 8.602.055.423 ton/yıl üretim gerçekleştirilmiştir. Söz konusu üretim 37 işletmede toplam 9.149 kişi tarafından gerçekleştirilmiştir. 370.859.829 ton/yıl üretim ile Metal Eşya Makine ve Teçhizat Sanayi sektörü en fazla üretimin gerçekleştiği ikinci sektördür. İl genelinde gerçekleştirilen toplam üretim 9.004.465.737 ton/yıl'dır.

Tablo 3.34. Hatay İli İmalat Sanayisinin Sektörel Yapısı ve İstihdam Durumu 2006

Sektör	Firma Sayısı	Toplam Üretim	Çalışan İşçi Sayısı
Gıda İçki ve Tütün Sanayi	131	2.367.537 ton/yıl 202.205.858 adet/yıl	3.092
Dokuma Giyim Eşyası ve Deri Sanayi	76	2.226.479 ton/yıl 87.384.103 adet/yıl	2.602
Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	28	210 ton/yıl 24.670.327 adet/yıl	318
Kâğıt, Kâğıt Ürünleri ve Basım Sanayi	4	111.495.583 m2/yıl 200 paket/yıl	97
Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik Sanayi	53	23.209.734 ton/yıl 48.595.094 adet/yıl	1.709
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	35	3.747.230 ton/yıl 13.583.392 adet/yıl	807
Metal Ana Sanayi	37	8.602.055.423 ton/yıl	9.199
Metal Eşya Makine ve Teçhizat Ulaşım Aracı, İlmi ve Mesleki Ölçme Aletleri Sanayi	51	370.859.829 ton/yıl 64.963.021 adet/yıl	1.566
Toplam	415	9.004.465.737 ton/yıl 401.408.485 adet/yıl	19.390

Kaynak: Hatay Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2006

Hatay ili imalat sanayinin yaratmış olduğu katma değer incelendiğinde; 2001 yılı itibariyle katma değerin 162.558.089 YTL olduğu ve bunun % 27'sinin devlet sektörünce, % 73'ününde özel sektör tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

İlde katma değer yaratan sektörler; ana metal sanayi, kimyasal madde imalatı, gıda ve içki sanayi, tekstil sanayi, metal eşya, makine ve teçhizat sanayidir.

Hatay ili imalat sanayisinin yaratmış olduğu katma değer Tablo 3.35'da gösterilmektedir.

Tablo 3.35. Sanayi Gruplarına Göre Sabit Sermayeye Yıl İçinde Yapılan Gayrisafi İlaveler Girdi, Çıktı ve Katma Değer (YTL)

Sektörler		Sabit Sermayeye Yıl İçinde Yapılan Gayri Safi İlaveler	Girdi	Çıktı	Katma Değer
İmalat Sanayi	A	1.916.224	904.484.306	1.067.042.395	162.558.089
	B	552.357	352.603.728	396.664.935	44.061.207
	C	1.363.867	551.880.578	670.377.460	118.496.882
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	A	309.298	33.153.245	36.797.100	3.643.855
	B	-	-	-	-
	C	309.298	33.153.245	36.797.100	3.643.855
Tekstil Ürünleri İmalatı	A	7.474	27.952.978	39.027.056	11.074.078
	B	-	-	-	-
	C	7.474	27.952.978	39.027.056	11.074.078
Kimyasal Madde ve Ürünlerinin İmalatı	A	0	43.807.497	51.180.316	7.372.819
	B	0	43.807.497	51.180.316	7.372.819
	C	-	-	-	-
Plastik ve Kauçuk Ürünlerinin İmalatı	A	113.315	4.762.648	6.516.041	1.753.393
	B	-	-	-	-
	C	113.315	4.762.648	6.516.041	1.753.393
Metalik Olmayan Diğer Ürünlerin İmalatı	A	641.205	17.078.608	25.818.837	8.740.229
	B	-	-	-	-
	C	641.205	17.078.608	25.818.837	8.740.229
Ana Metal Sanayi	A	3.976	754.277.465	875.088.543	120.811.078
	B	552.357	308.796.231	345.484.619	36.688.388
	C	—548.381	445.481.234	529.603.924	84.122.690
Metal Eşya Sanayi	A	32.729	6.664.807	6.861.550	196.743
	B	-	-	-	-
	C	32.729	6.664.807	6.861.550	196.743
Makine ve Teçhizat İmalatı	A	798.136	15.774.655	24.589.749	8.815.094
	B	-	-	-	-
	C	798.136	15.774.655	24.589.749	8.815.094

Kaynak: TUİK, 2001

İl imalat sanayi katma değeri içinde en yüksek pay % 74 ile ana metal sanayisine aittir. 2001 yılında 120.811.078 YTL olarak gerçekleşen ana metal sanayi

kayma değerinin %30'u devlet sektörünce gerçekleştirilirken, % 70'i özel sektör tarafından gerçekleşmektedir.

İmalat sanayi içinde katma değer açısından ikinci önemli payı tekstil sektörü oluşturmaktadır. Diğer önemli sektörler sırasıyla; makine ve teçhizat sanayi, kimyasal madde sanayi, gıda ve içki sanayi, plastik sanayi ve metal eşya sanayidir.

Ölçek aralıkları itibariyle incelendiğinde; Hatay ilinde 1 ila 9 işçi çalıştıran işletmelerin sayısının 4.043 olduğu ve bu işletmelerde 6.665 kişinin istihdam edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra 10–49 işçi çalıştıran işletmelerin sayısı 89, 50 ila 150 arasında işçi çalıştıran işletme sayısı 10, 151–250 işçi çalıştıran işletmelerin sayısının 6 ve 251 ve üstünde işçi çalıştıran işletmelerin sayısının 5 olduğu görülmektedir. Söz konusu işletmelerde istihdam edilen işçilerin sayısı sırasıyla 415, 279, 757 ve 8.458'dir. Görüldüğü gibi, Hatay ilinde istihdam edilenlerin % 42,72'si küçük ölçekli sanayi işletmelerinde(1–49 işçi çalıştıran işletmeler) istihdam edilmektedir. Bunun yanı sıra çalışanların % 51'i 251 ve üstünde işçi çalıştırılan işletmelerde istihdam edilmektedir.

Akdeniz Bölgesi ve Türkiye açısından değerlendirildiğinde; Bölge içerisinde çalışanların % 40'ının, ülke genelinde çalışanların ise % 27.11'inin, 1 ila 9 işçi çalıştırılan işletmelerde istihdam edildiği görülmektedir. Akdeniz Bölgesinde çalışanların %31,3'ü 251 ve üstünde işçi çalıştıran işletmelerde istidam edilirken, bu oran Türkiye açısından bakıldığında % 31,07 düzeyine gerilemektedir.

Tablo 3.36. Ölçek Aralıkları İtibariyle İşyeri Sayısı ve İstihdam Durumu

Ölçek	Türkiye			Akdeniz Bölgesi			Hatay		
	İşyeri	İstihdam	(%)	İşyeri	İstihdam	(%)	İşyeri	İstihdam	(%)
1–9	245.710	588.088	27,11	28 905	58 940	40	4043	6665	40,21
10–49	21.204	443.911	20,46	1 174	22 713	15,4	89	415	2,51
50–150	3.490	296.832	13,68	169	10 802	7,33	10	279	1,68
151–250	866	166.265	7,68	53	8 665	5,88	6	757	4,57
251+	1.067	670.930	31,07	67	46 126	31,3	5	8458	51,03
Toplam	272.337	2.169.359	100	30 368	147 246	100	4.153	16574	100

Kaynak: Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, TUİK, 2002

Hatay ilindeki işletmelerin yoğun olarak faaliyet gösterdiği sektörler; sırasıyla metal eşya sanayi, gıda ve içki sanayi, giyim eşyası ve deri sanayi, mobilya sanayi ve ağaç ürünleri sanayidir. İlde istihdama en fazla katkısı olan sektör ise % 46,83 ile ana

metal sanayidir. Ana metal sanayiyi ise sırasıyla gıda ve içki sanayi, ağaç ürünleri sanayi ve metal eşya sanayi izlemektedir.

Tablo 3.37. Hatay İlindeki Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Sektörler	İşyeri Sayısı	Pay (%)
Metal Eşya Sanayi	635	15,29
Gıda ve İçki Sanayi	863	20,78
Giyim eşyası ve Deri Sanayi	567	13,65
Mobilya Sanayi	422	10,16
Ağaç Ürünleri Sanayi	743	17,89
Diğer Sektörler	923	22,23
Toplam	4153	100

Kaynak: Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, TUİK, 2002

İlde küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinde istihdam edilenlerin Sektörel dağılımı Tablo 3.38.'de verilmiştir.

Tablo 3.38. Hatay İlinde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde İstihdamın Sektörel Dağılımı

Sektörler	İstihdam	Pay (%)
Gıda ve İçki Sanayi	2.321	11.02
Ağaç Ürünleri Sanayi	1.790	8,51
Ana Metal Sanayi	9.856	46,83
Metal Eşya Sanayi	1.302	6,19
Mobilya Sanayi	837	3,98
Diğer Sektörler	4.940	23,47
Toplam	21.046	100

Kaynak: Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, TUİK, 2002

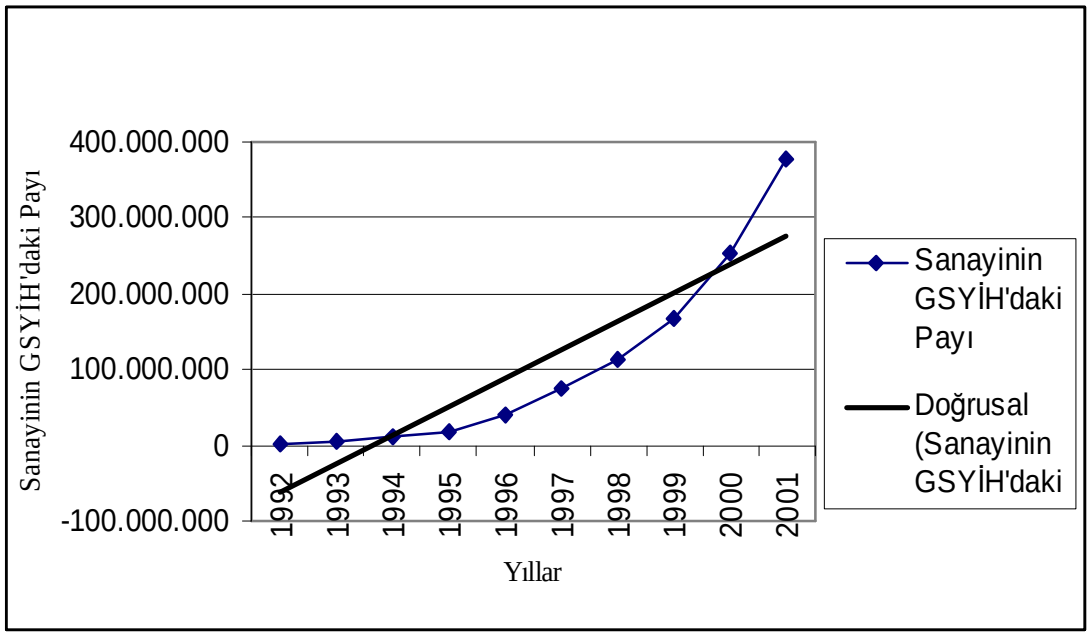
3.5.4.Sanayinin GSYİH'daki Payının İndeksi, Trendi ve Konjonktürü

Sanayinin GSYİH'daki payı, 1992–2001 yılları arasında belirli oranlarda artışlarla seyretmiştir. 1992 yılında 2.856.432 YTL olan sanayinin GSYİH'daki payı, 1993 yılında % 97'lik artışla 5.627.523 YTL' ye, 1994 yılında % 322'lik artışla 12.049.171 YTL'ye, 1995 ve 1996 yıllarında sırasıyla 19.258.706 ve 40.284.727 YTL'ye yükselmiştir. Dönem başına göre, dönem sonunda sanayi sektörünün gayri safi yurtiçi hâsıladaki payının indeks artışı % 13.113 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.39. Sanayi Faaliyetinin GSYİH'daki Payı

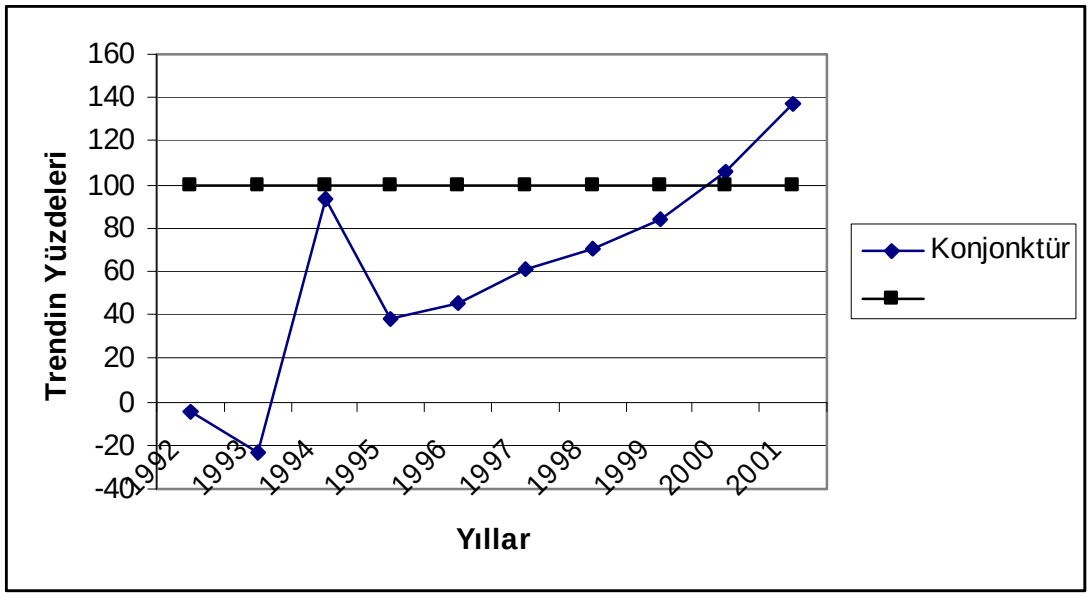
Yıllar	Sanayinin GSYİH'daki Payı	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1992	2.856.432	—62.195.124	100		—0,05
1993	5.627.523	—24.631.928	197	197	—0,23
1994	12.049.171	12.931.268	422	214	0,93
1995	19.258.706	50.494.464	674	160	0,38
1996	40.284.727	88.057.660	1.410	209	0,46
1997	76.667.365	125.620.856	2.684	190	0,61
1998	114.105.804	163.184.052	3.995	149	0,70
1999	167.637.120	200.747.248	5.869	147	0,84
2000	252.493.669	238.310.444	8.839	151	1,06
2001	377.412.055	275.873.640	13.213	149	1,37
Y =-62.195.124+37.563.196X					

Sanayi faaliyetinin, GSYİH'daki payının trendi artış eğilimi göstermekte olup, trenddeki yıllık artış miktarı 37.563.196 YTL'dir. Sanayinin GSYİH'daki payının konjonktürü 2 yıl normalin üstünden, 8 yıl normalin altından seyretmiştir. Normalin üstünde seyrettiği yıllar nispeten sanayi faaliyetinin GSYİH'daki payının yüksek olduğu yıllardır. Birbirini takip eden yıllar içerisinde sanayinin GSYİH'daki payındaki en fazla artış 1993-1994 ve en fazla azalış ise 1998-1999 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktürle ilgili diğer bilgiler tablo 3.39.'da görülmektedir.

Şekil 3.12. Sanayinin GSYİH'daki Payının Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

Şekil 3.13. Sanayinin GSYİH'daki Payının Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

3.6. Ticaret

Ticaret sektörü, üretim sektörleri ile hizmet sektörleri tarafından üretilen mal ve hizmetlerin, tüketicilere arz edildiği bir sektör olmakla birlikte, oluşturduğu katma değer ve sermaye birikimi yoluyla yeni yatırımlar için de kaynak oluşturan bir sektördür. Bu

sebeple canlı bir ticari hayat ve oluşturulan katma değer, ilin sanayileşmesinin de bir göstergesi olmaktadır (STB, 2002:39).

Bir sınır ili olan Hatay'da ticaret, il ekonomisi içinde en önemli iktisadi faaliyet kolu durumundadır. İl ticaret sektörü, 2001 yılı itibariyle il GSYİH içindeki % 26,2'lik pay ile sektörler arasında ilk sırada yer almaktadır.

3.6.1. Banka Hizmetleri

Hatay ilinde 2006 yılı itibariyle 9 özel sermeyeli, 3 kamusal sermayeli ve 4 yabancı bankalara ait olmak üzere toplam 16 banka ve bu bankalara ait 77 şube bulunmaktadır (Türkiye Bankalar Birliği-TBB, 2007a)

İlde en fazla şubeye sahip banka Ziraat bankası olup, her ilçede faaliyet göstermektedir. Ziraat Bankasını Türkiye İş Bankası izlemekte olup, Altınözü, Hassa ve Yayladağı ilçeleri hariç diğer tüm illerde şubeleri mevcuttur.

Hatay ili, şube sayısı bakımından Akdeniz Bölgesinin yaklaşık olarak % 11'ini oluştururken, Türkiye genelinin % 1,13'ünü oluşturmaktadır. Hatay ili, sırasıyla Antalya, Adana ve Mersin illerinden sonra en fazla şubeye sahip 4. ildir.

3.6.1.1. Mevduat Durumu

Hatay ilinin toplam banka mevduatı, 2006 yılı itibariyle 2.773.890 Bin YTL olarak gerçekleşmiştir. Toplam banka mevduatı özel ve kamu sermayeli banka mevduatlarını kapsamaktadır. Söz konusu mevduat, Akdeniz Bölgesi mevduatının % 13,38'ini, Türkiye toplam mevduatının ise % 0,89'unu oluşturmaktadır.

Mevduat itibariyle 2006 yılında Hatay ili, Türkiye genelinde 12. sırada yer alırken, Akdeniz Bölgesinde 4. sırada yer almaktadır. Sıralama mevduat büyüklüğüne göre yapılmaktadır.

Banka mevduat hacminin yıllar itibariyle gelişimine bakıldığında, 2001 yılı itibariyle 1.034.639 Bin YTL olan il mevduatının, yıllar itibariyle artış eğilimi göstererek 2006 yılında 2.773.890 Bin YTL düzeyine ulaştığı görülmektedir. 2002 yılında Hatay ili mevduatının Akdeniz Bölgesi mevduatı içindeki payı %13,29, Türkiye

mevduatı içindeki payı % 0,88 iken, 2006 yılında bu oranlar sırasıyla % 13,38 ve % 0,89'a yükselmiştir.

Tablo 3.40.Yıllar İtibariyle Hatay İli Toplam Banka Mevduatının Gelişimi (Bin YTL)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hatay (1)	1.034.639	1.253.161	1.456.617	2.168.572	2.272.516	2.773.890
Akdeniz(2)	7.110.006	9.426.829	10.633.829	13.962.889	16.698.355	20.729.845
Türkiye(3)	116.646.946	142.387.988	160.812.250	197.393.862	253.578.919	311.548.674
(1)/(2) (%)	14,55	13,29	13,70	15,53	13,61	13,38
(1)/(3) (%)	0,89	0,88	0,91	1,09	0,90	0,89

Kaynak: (TBB, 2007b)

3.6.1.2. Banka Kredileri

2006 yılı itibariyle Hatay iline verilmiş olan banka kredileri 1.606.393 Bin YTL'dir. Söz konusu yıl içerisinde verilmiş olan kredi tutarı, Akdeniz Bölgesi banka kredisi toplamının % 10,44'ünü, Türkiye genelinde verilen banka kredilerinin ise % 0,74'ünü oluşturmaktadır.

Hatay iline verilen banka kredilerinin yıllar itibariyle gelişimine bakıldığında, bölge içerisindeki payının, 2004 yılına kadar bir artış eğilimi içerisindeyken 2004 yılından sonra azalma trendine girdiği görülmekte, buna karşın ülke içindeki payında son 4 yılda gerçekleşen bir artış göze çarpmaktadır. 2001 yılı itibariyle Hatay'a verilen banka kredilerinin Akdeniz Bölgesi içindeki payı % 7,88, Türkiye içindeki payı ise % 0,41 iken 2006 yılı itibariyle bu oranlar sırasıyla % 10,44 ve % 0,74'e yükselmiştir.

Hatay iline verilen kredilerin yıllar itibariyle gelişimi Tablo 3.41.' de verilmiştir.

Tablo 3.41. Yıllar İtibariyle Hatay İli Toplam Banka Kredilerinin Gelişimi (Bin YTL)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hatay (1)	150.212	203.689	359.883	816.118	1.074.433	1.606.393
Akdeniz(2)	1.905.363	2.375.273	4.021.021	6.739.333	10.672.754	15.393.593
Türkiye(3)	37.085.766	52.631.490	69.002.124	102.481.789	152.294.560	217.308.644
(1)/(2) (%)	7,88	8,58	8,95	12,11	10,06	10,44
(1)/(3) (%)	0,41	0,39	0,52	0,79	0,71	0,74

Kaynak: (TBB, 2007b)

2006 yılı itibariyle Hatay iline kullandırılan banka kredilerinin % 88,2'si ihtisas dışı kredilerinden oluşurken, % 11,8'i ihtisas kredilerinden oluşmaktadır. Buna karşın; Akdeniz Bölgesinde kullanılan kredilerin % 87,1'i, ülke genelinde kullanılan kredilerin ise % 93,2'si ihtisas dışı kredilerden oluşmaktadır. Hatay ilinde kullandırılan ihtisas kredilerinde, tarım kredisi en fazla paya sahip iken, Akdeniz Bölgesi ve ülke geneli içinde aynı durum söz konusudur.

Hatay ili toplam banka kredilerinin türlerine göre dağılımı Tablo 3.42.'de verilmektedir.

Tablo 3.42. Hatay İli Toplam Banka Kredilerinin Türlerine Göre Dağılımı 2006 (%)

	Hatay	Akdeniz	Türkiye
İhtisas Kredileri	11,8	12,9	6,8
Tarım	7,0	7,9	2,8
Gayrimenkul	0,2	0,1	0,1
Mesleki	2,6	2,2	1,1
Denizcilik	0	0	0
Turizm	0	0,2	0
Diğer	2,0	2,4	2,9
İhtisas Dışı Krediler	88,2	87,1	93,2
Toplam	100	100	100

Kaynak: (TBB, 2007b)

3.6.2. Vergi Gelirleri ve Vergi Dışı Gelirler

Hatay ilinde, 1997 yılında 47.025 Bin YTL vergi geliri tahakkuk edilmiş iken, 2006 yılında bu tutar 1.340.295 Bin YTL düzeyine yükselmiştir. Aynı dönem içerisindeki tahsilât durumuna bakıldığında, 1997 yılında 42.916 Bin YTL olan tahsil edilmiş vergi gelirleri miktarının, 2006 yılında 1.179.687 Bin YTL düzeyine yükseldiği

görülmektedir. 2006 yılında tahakkuk eden vergi gelirleriyle tahsil edilen vergi gelirleri arasında yaklaşık 160.608 Bin YTL'lik bir fark vardır. Bu fark tahakkuk edipte tahsil edilmeyen vergi gelirlerinin farkıdır.

Tablo 3.43. Hatay İli ve Türkiye Vergi Gelirleri (Bin YTL)

Yıllar	Hatay		Türkiye		(1)/(3) %	(2)/(4) %
	Tahakkuk (1)	Tahsilât (2)	Tahakkuk (3)	Tahsilât (4)		
1997	47.025	42.916	5.284.671	4.745.484	0,89	0,9
1998	76.681	72.221	10.308.202	9.228.596	0,74	0,78
1999	123.565	103.447	17.058.659	14.802.280	0,72	0,7
2000	256.806	226.448	29.273.625	26.503.698	0,88	0,85
2001	391.110	352.320	43.990.362	39.735.928	0,89	0,89
2002	560.456	521.643	65.245.173	59.631.868	0,86	0,87
2003	687.617	640.381	91.117.632	84.316.169	0,75	0,76
2004	836.924	755.784	97.729.805	90.076.861	0,86	0,84
2005	1.014.487	904.579	117.242.478	106.929.227	0,87	0,85
2006	1.340.295	1.179.687	150.304.839	137.474.325	0,89	0,86

Kaynak: Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, 1997–2006, Erişim Adresi: http://www.muhasebat.gov.tr/mbulten/iller.php

Tablo 3.43.'den görülebileceği gibi, Hatay ilinin 2006 yılı itibariyle Türkiye vergi gelirleri içindeki tahakkuk payı % 0,89 iken, vergi gelirleri içindeki tahsilât payı % 0,86'dır. Bu oran, belli dalgalanmalarla birlikte 1997–2006 yılları arasında korunmuştur.

Hatay ili vergi dışı gelirlerde ise, 2004 yılında 231.602 Bin YTL tahakkuk etmiş olup, 46.576 Bin YTL tahsil edilmiştir. 2006 yılında ise 294.421 Bin YTL tahakkuk edilmiş iken, 115.530 Bin YTL tahsil edilmiştir.

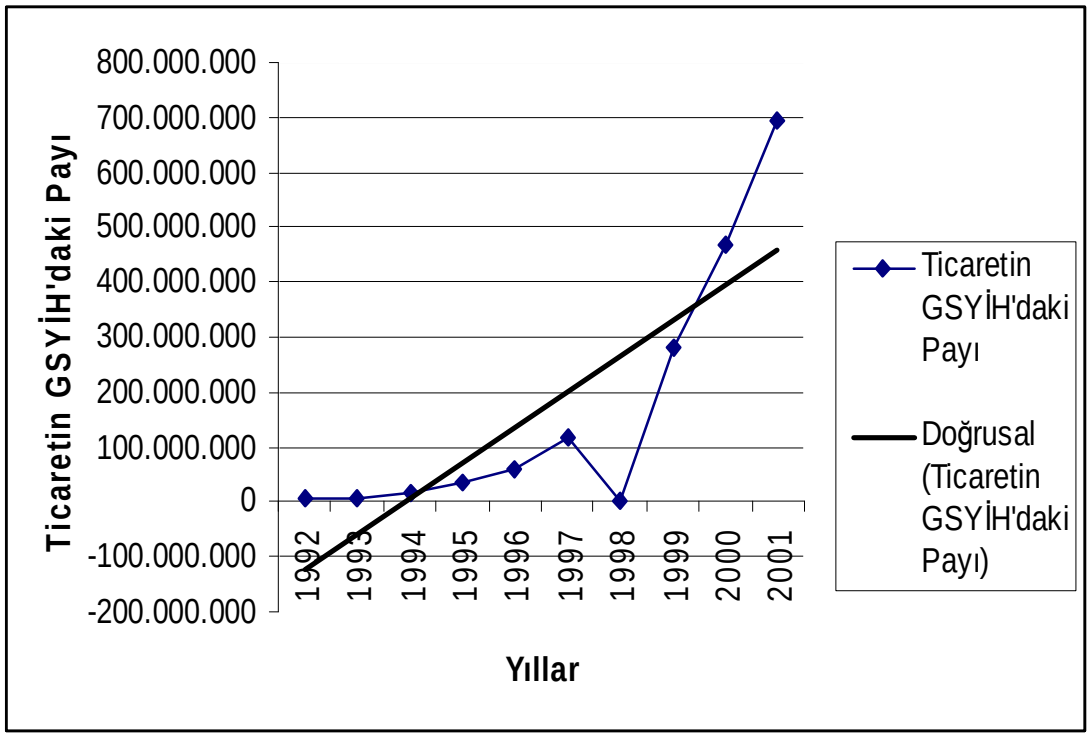
3.6.3. Ticaret'in GSYİH'daki Payının Ekonomik Analizi

Araştırma döneminin başlangıç yılı olan 1992 yılında, 4.362.917 YTL olan ticaret faaliyetinin GSYİH'daki payı, yıllar itibariyle bir artış eğilimi içinde olduğu görülmektedir. Özellikle 1994–1997 yıllarında hızlı bir artış kaydedilmiştir. 1994 yılında 16.477.352 YTL olan ticaret faaliyetinin GSYİH'daki payı 1997 yılında 115.103.656 YTL' ye çıkmış olduğu görülmektedir. Araştırma döneminin sonuyla, araştırma döneminin başı arasında ki indeks artış oranı % 15.772 olarak gerçekleşmiştir.

Ticaretin GSYİH'daki payının trendi on yıllık dönemde artış göstermiş olup, trenddeki yıllık artış miktarı 68.391.005 YTL'dir. Şekil 3.15'den görülebileceği gibi ticaretin GSYİH'daki payının konjonktürü 2 yıl normalin üstünden, 8 yıl ise normalin altından seyretmiştir. Normalin üzerindeki seyir ticaretin GSYİH'daki payının çok olduğu dönemlere rastlamaktadır. Nitekim, 2000 yılında ticaretin GSYİH'daki payı 470.628.260 YTL, 2001 yılında ise 692.474.804 YTL olmuştur. Konjonktür değerleri -0,155 ile 1,40 arasında olup, konjonktür normal dalgalanmalarla seyretmiştir.

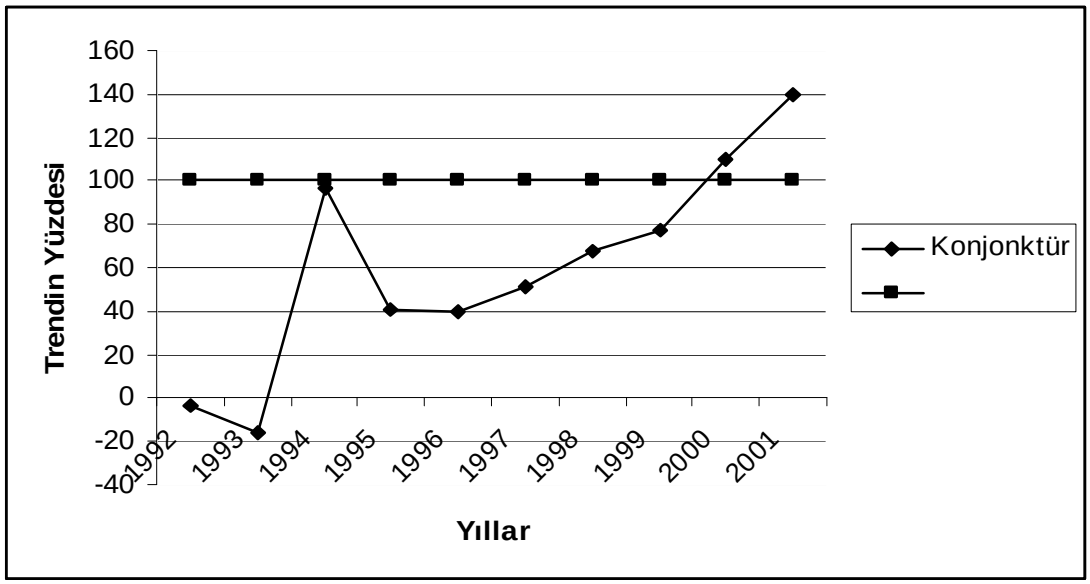
Tablo 3.44. Ticaret Faaliyetinin GSYİH'daki Payı

Yıllar	Ticaretin GSYİH'daki Payı	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
1992	4.362.917	—119.729.550	100		—0,04
1993	7.957.223	—51.338.545	182	182	—0,155
1994	16.477.352	17.052.460	378	207	0,97
1995	35.068.315	85.443.465	804	213	0,41
1996	61.936.990	153.834.470	1420	177	0,40
1997	115.103.656	222.225.475	2638	186	0,52
1998	197.107.207	290.616.480	4518	171	0,68
1999	279.183.007	359.007.485	6399	142	0,78
2000	470.628.260	427.398.490	10787	169	1,10
2001	692.474.804	495.789.495	15872	147	1,40
Y = 119.729.550+68.391.005X					

Şekil 3.14. Ticaretin GSYİH'daki Payının Trendi

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

Şekil 3.15. Ticaretin GSYİH'daki Payının Konjonktürü

Kaynak: TUİK, www.tuik.gov.tr, 2007

3.7. Ulaşım

İlin ulusal karayolu açısından herhangi bir sorunu olmazken, devletlerarası ulaşım yolunun üzerinde bulunması dolasıyla önemli bir konuma sahip bulunmaktadır.

Ulaştırma sektörü, sosyal, kültürel, politik ve özellikle ekonomik bakımdan büyük bir önem arz etmektedir. Ekonomik kaynakların iyi bir şekilde işletilmesi, verimli kullanımı ve iç ve dış ticaretin geliştirilmesi ancak muntazam bir ulaştırma ağı ile mümkün olmaktadır (Çiftçi, 1995:262).

Hatay ilinde, asıl olarak karayolu ve demiryolu, bir ölçüde denizyolu ve havayolu etkin bir ulaşım şebekesini oluşturur.

3.7.1. Karayolu Ulaşımı

Hatay ilinde karayolu, Cilvegözü ve Yayladağı sınır kapılarının bulunması sebebiyle gerek iç, gerekse şehirlerarası ve ülkeler arası trafik hacmine sahiptir.

İl üzerinden, Antakya-Reyhanlı asfalt yolu ile Suriye'nin Halep şehrine, Kahramanmaraş-Antakya E–391 karayolu ile de Güneydoğu Anadolu'ya ulaşılır. Avrupa, Anadolu, Ortadoğu ve Güney Asya'yı birbirine bağlayan E–91 karayolu Hatay'dan geçer. E–5 karayolu ise, Hatay'ın ülke karayolu sistemine bağlantısını sağlamaktadır (ATSO, 2006:99).

2007 yılı içerisinde, Hatay ili ağında bulunan karayollarına ait 617 km yolun 613 km' si asfaltlanmış durumdadır.

Tablo 3.45. Hatay İline Bağlı Karayolu Satıh Durumu

Yol Tipi	Asfalt	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam
Devlet Yolu km	352	0	0	4	356
İl Yolu km	261	0	0	0	261
Toplam	613	0	0	4	617

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü [KGM], 2007
Erişim Adresi: http://www.kgm.gov.tr/

Tablo 3.45.'den görüldüğü gibi, ilde bulunan 617 km' lik yolun 356 km' si devlet yolu, 261 km' si de il yoludur. Devlet yolunun % 47,16'sı beton asfalt, % 52,84'ü de sathi kaplamadır. İl yollarının ise % 100'ü sathi kaplamadır.

3.7.2. Demiryolu Ulaşımı

Hatay ilinde demiryolu taşımacılığı, kentler arasında mevcut olup, il içi taşımacılığı yoktur. İlde demiryolu ulaşımı sadece İskenderun'a kadar gelen tek hatlı bir demiryolu ile sağlanmaktadır. Bu hat sanayi kuruluşları için yük taşımacılığında kullanılmakta olup, ayrıca İskenderun Demir-çelik Tesisleri'nde vardiyalara göre az da olsa yolcu taşımacılığı yapmaktadır. Demiryolu uzunluğu 72 km' dir (TKİB, 2004:41).

3.7.3. Denizyolu Ulaşımı

Akdeniz'e kıyısı bulunan Hatay ilinde denizyolu, özellikle yük taşımacığında karayolunun önemli bir alternatifi olarak işlev görmekte ve büyük ölçüde ticari amaçlı kullanılmaktadır (TKB, 2004:6).

Denizyoluyla taşımacılık İskenderun Limanı'nda yoğunlaşmaktadır. İskenderun Liman başkanlığının görev ve sorumluluk alanında 3 adet liman bulunmaktadır. Bunlar; TCDD Limanı, İskenderun Demir-Çelik Limanı ve BOTAŞ dolum iskelesidir. Bunların dışında 5 kuruluşa ait özel iskele ve petrol dolum tesislerine ait 5 adet şamandıra bulunmaktadır (STB, 2002:9)

İskenderun Körfezinde bulunan İskele ve limanları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (ÇOM, 2003;188).

- **İskenderun TCDD Limanı:** İşletmeciliği Ulaştırma Bakanlığı TCDD Genel Müdürlüğü, İskenderun TCDD Liman İşletme Müdürlüğünce yapılan ve yolcu trafiğine açık bulunan ve altyapısı büyük yatırımlarla gerçekleştirilen İskenderun Limanı 1990 körfez krizinden sonra menfi yönde etkilenmiş olup, atıl kapasiteyle çalışmaktadır. Limanda toplam 1700 metre uzunluğunda 9 adet dok bulunmaktadır.

- **SASA Tesisleri:** İşletmeciliğini SASA SUN' i ve Sentetik Elyaf Sanayi A.Ş.'nin yaptığı tesis ve bağlama şamandıraları, aynı şirkete ait

Adana'da bulunan fabrikaların hammadde ihtiyacını karşılamak üzere gelen gemilere hizmet vermektedir.

- **ÇEKİSAN Tesisleri:** İşletmeciliğini ÇEKİSAN Depolama Hizmetleri Limited Şirketinin yaptığı tesis ve şamandıralara, ana şirketleri olan Shell, BP, Mobil İskelesi için benzin türleri ve motorin gibi beyaz yakıtların gemilerden tahliyesi, depolanması ve dağıtım vb. işlere hizmet vermektedir.

- **Petrol Ofisi Tesisleri:** İşletmeciliğini Petrol Ofisinin yaptığı tesis ve şamandıralarda 3. şahıslara hizmet verilmeyip, kendi ihtiyaçları olan beyaz ve siyah akaryakıtın gemilerde tahmil tahliyesi, depolanması ve dağıtım hizmetleri verilmektedir.

- **Yazıcı İskelesi:** 1994 yılında işletmeye açılan ve akabinde yolcu ve dökme sıvı yükleri dışında her türlü yük cinsleri için genel limancılık faaliyetlerinde bulunma izni olan iskelenin işletmeciliği Yazıcı Demir ve Çelik A.Ş tarafından yapılmaktadır. 700 metre uzunluğundaki iskeleye gemilerin tonajlarına göre 5-8 gemi yanaşabilmektedir.

- **NATO Askeri İskele:** Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlı iskeleye harp ve yardımcı harp gemileri yanaşmakta olup, 3. şahıslara hizmet verilmemektedir.

Coğrafi konumu ve modern altyapısı ile öne çıkmasına rağmen İskenderun Limanı'nın konteynır terminali ve iskelesinin bulunmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Deniz taşımacılığında, konteynır taşımacılığın öneminin artması ile birlikte Mersin Limanı karşısında İskenderun Limanı ikinci planda kalmıştır (TKB, 2004:6).

3.7.4. Havayolu Ulaşımı

Hatay'da 1935 yılında kurulan İskenderun Hava alanı, 1963 yılına kadar sivil taşımacılık alanında faaliyet göstermiştir. Ancak daha sonra yolcu taşımacığına kapatılmış olup, sadece askeri amaçla kullanılmaktadır (TKİB, 2004:41).

İlin havayolu ulaşım ihtiyacının karşılanması amacıyla Hatay- İskenderun Karayolunun doğusunda, il merkezine 19 km. uzaklıktaki Arpahan köyünün 2 km kuzeydoğusunda bulunan Karasu Kanalı ve Muratpaşa Kanalı arasındaki 1.575.470 $m^{2'}$lik bir alanda, 07.01.2002 tarihinde inşaatına başlanılmıştır (TKB, 2004:6). Havaalanı, 2007 Aralık ayında faaliyete geçmiştir.

3.8. Dış Ticaret

"Bir ülkenin dış dünya ile yaptığı ve yalnızca mal alım ve satımlarını kapsayan işlemlere dış ticaret adı verilmektedir" (Seyidoğlu, 2001:3). Bir ülkeyi dış ticaret yapmaya zorlayan etkenler arasında; yerli üretimin yokluğu veya yetersizliği, uluslar arası fiyat farklılıkları ve mal farklılaştırması gibi unsurlar sıralanabilir.

Hatay ilinin dış ticaret rakamları incelendiğinde; 2006 yılı itibariyle Türkiye ihracatının % 1,09'unun, Akdeniz Bölgesi ihracatının ise % 26,41'inin Hatay ili tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Türkiye ve Akdeniz Bölgesi ithalatının ise sırasıyla %1,23 ve % 10,78'ini Hatay ili ithalatı oluşturmaktadır.

Avrupa ülkeleri ve Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ile bağlantısını sağlayan E–5 karayolunun Hatay'dan geçmesinin yanı sıra ülkenin en önemli limanlarından İskenderun Limanı'nın da etkisiyle özellikle dış ticaret gelişmiş durumdadır (STB, 2002:39).

2004 yılı itibariyle ilde dış ticaret açısından ilk sırayı demir-çelik ihracatı almaktadır. Demir çelik ihracatını ise, yenilen meyve ve sebze, demir veya çelikten eşya, nükleer reaktörler, hayvansal ve bitkisel yağlar, motorlu kara taşıtları ve sabun ihracatı izlemektedir (ATSO, 2006:94).

Tablo 3.46. Yıllar itibariyle Türkiye, Akdeniz Bölgesi ve Hatay iline ait ihracat rakamlarını göstermektedir.

Tablo 3.46. Yıllar İtibariyle İhracat Değerleri (Milyon **$)**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hatay (1)	354	350	463	656	747	934
Akdeniz (2)	1.477	1.486	2.086	2.740	3.037	3.537
Türkiye (3)	31.334	36.059	47.253	63.167	73.476	85.535
(1)/(2)*100	23,97	23,55	22,20	23,94	24,60	26,41
(1)/(3)*100	1,13	0,97	0,98	1,04	1,02	1,09

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı [DTM], www.dtm.gov.tr,2007

Hatay iline ait ihracat rakamları incelendiğinde, yapılan ihracat miktarında yıllar itibariyle bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir. 2001 yılında, Hatay ilinden dış ülkelere 354 milyon $ tutarında ihracat yapılmış iken, 2006 yılında bu rakam % 164'lük bir artışla 934 milyon $ seviyelerine ulaşmıştır. Bunun yanı sıra 2001 yılı itibariyle Akdeniz Bölgesi ihracatının % 23,97'sini, Türkiye ihracatının ise % 1,13'ünü Hatay ili ihracatı oluşturmaktadır. 2006 yılında ise Türkiye ihracatının % 1,09'u, Akdeniz Bölgesi ihracatının ise % 26,41'ini Hatay ili ihracatı oluşturmaktadır.

Tablo 3.47. Yıllar İtibariyle İhracatçı Firma Sayısı

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hatay (1)	421	490	488	519	570	597
Akdeniz (2)	1.882	2.082	2.327	2.531	2.847	2.989
Türkiye (3)	28.909	31.719	35.587	39.432	42.138	44.159
(1)/(2)*100	22,37	23,54	20,97	20,51	20,02	19,97
(1)/(3)*100	1,46	1,54	1,37	1,32	1,35	1,35

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı [DTM], www.dtm.gov.tr,2007

Yıllar itibariyle Hatay İlinde faaliyet gösteren ihracatçı firmaların sayısı incelendiğinde 2001 yılında 421 olan ihracatçı firma sayısının yıllar itibariyle artış göstererek 2006 yılında 597'e yükseldiği görülmektedir. Tablo 3.47 incelendiğinde 2006 yılı itibariyle Akdeniz Bölgesindeki ihracatçı firmaların % 19,97'sinin, Türkiye'deki ihracatçı firmaların ise % 1,35'inin Hatay ilinde bulunan ihracatçı firmalardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.48. Ülkeler İtibariyle Hatay İlinin İhracat Değerleri,2004

Ülke Adı	İhracat Değeri ($)
Suudi Arabistan	98.681.806
Rusya Federasyonu	52.261.151
Romanya	48.891.019
Irak	42.679.930
Belçika	39.868.675
İspanya	36.562.354
A.B.D	34.665.723
K.K.T.C	34.159.575
İngiltere	32.008.174
Ürdün	19.400.603
Diğer	231.082.186
Toplam	670.261.196

Kaynak: ATSO, 2006;92

Hatay ilinden yapılan ihracat ağırlıklı olarak Suudi Arabistan, Rusya Federasyonu, Romanya, Irak ve Belçika gibi ülkelere yapılmaktadır 2004 yılı itibariyle Suudi Arabistan'a 98.681.806 $ değerinde ihracat yapılırken, Ürdün'e 19.400.603 $ değerinde ihracat yapılmıştır.

Tablo 3.49. Yıllar itibariyle Türkiye, Akdeniz Bölgesi ve Hatay iline ait ithalat rakamlarını göstermektedir.

Tablo 3.49. Yıllar İtibariyle İthalat Değerleri (Milyon $)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hatay (1)	200	435	486	656	1.091	1.714
Akdeniz (2)	1.138	1.563	2.027	2.867	3.573	4.546
Türkiye (3)	41.399	51.554	69.340	97.540	116.774	139.576
(1)/(2)*100	17,57	27,83	23,98	22,88	30,53	37,70
(1)/(3)*100	0,48	0,84	0,71	0,67	0,93	1,23

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı [DTM], www.dtm.gov.tr,2007

2006 yılı itibariyle Hatay'a yapılan ithalatın toplamı 1.714 milyon $ olup; bir önceki yıla göre ithalatta % 57,1'lik bir artış yaşanmıştır. 2006 yılı itibariyle Türkiye'ye yapılan ithalatın %1,23'ünü Hatay iline yapılan ithalat oluştururken, bu oran 2001 yılında % 0,48 olarak gerçekleşmiştir. Akdeniz Bölgesi'ne yapılan ithalatın ise 2006 yılı itibariyle % 37,7'sini Hatay iline yapılan ithalat oluşturmaktadır.

3.50. Yıllar İtibariyle İthalatçı Firma Sayısı

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hatay (1)	207	232	242	346	419	302
Akdeniz (2)	1.653	1.857	2.051	2.463	2.805	2.801
Türkiye (3)	37.071	39.042	43.330	48.059	51.287	53.765
(1)/(2)*100	12,52	12,49	11,80	14,05	14,94	10,79
(1)/(3)*100	0,56	0,59	0,56	0,72	0,82	0,56

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı [DTM], www.dtm.gov.tr,2007

Tablo 3.50.'de görüldüğü gibi 2001 yılında 207 olan Hatay ili ithalatçı firma sayısı, 2005 yılına kadar artış eğilimi göstererek 2005 yılında 419'a yükselmiştir. Ancak 2006 yılı itibariyle ithalatçı firma sayısında bir azalma meydana gelmiş ve 302'e gerilemiştir. 2006 yılı itibariyle Akdeniz Bölgesindeki ithalatçı firmaların % 10,79'unu, Türkiye'deki ithalatçı firmaların ise % 0,56'sını Hatay ilinde faaliyet gösteren ithalatçı firmalar oluşturmaktadır.

Tablo 3.51. Ülkeler İtibariyle Hatay İlinin İthalat Değerleri, 2004

Ülke Adı	İthalat Değeri ($)
Rusya Federasyonu	125.152.804
Ukrayna	113.449.623
A.B.D	67.384.808
İsveç	37.539.241
Avustralya	31.727.132
Romanya	29.704.239
Kanada	28.538.982
Güney Afrika Cumhuriyeti	25.544.139
Almanya	23.263.400
İtalya	16.354.256
Diğer	177.111.376
Toplam	675.770.000

Kaynak: ATSO, 2006;92

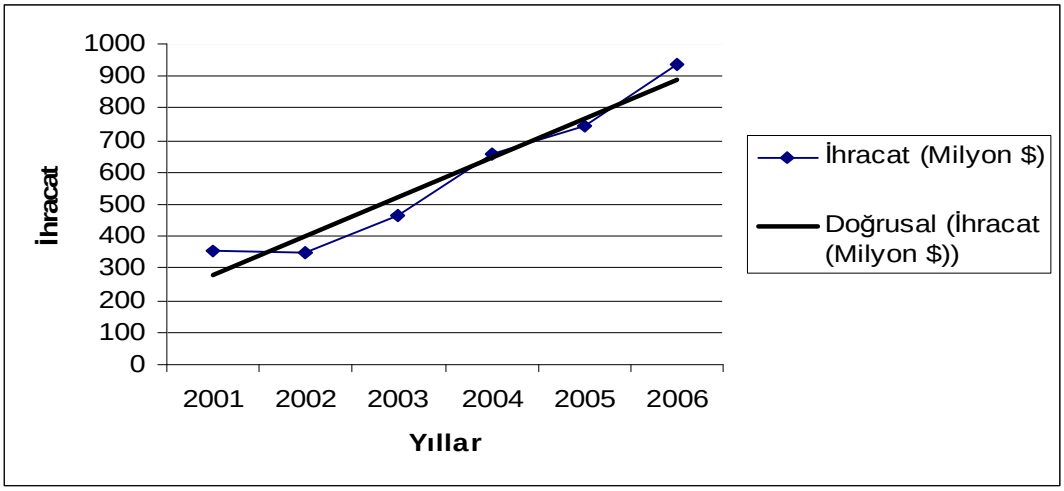
Hatay'a ithalat yapan ülkelerin başında Rusya Federasyonu gelmektedir. Rusya Federasyonunu sırasıyla Ukrayna, A.B.D, İsveç, Avustralya, Romanya ve Kanada gibi ülkeler izlemektedir. 2004 yılı itibariyle Rusya Federasyonundan 125.152.804 $ değerinde ithalat yapılırken, Ukrayna'dan 113.449.623 $ ve A.B.D' den 67.384.808$ değerinde ithalat yapılmıştır.

Tablo 3.52. Yıllar İtibariyle Hatay İli İhracatı

Yıllar	İhracat	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
2001	354	278	100		1,27
2002	350	400	99	99	0,87
2003	463	523	131	132	0,89
2004	656	645	185	142	1,02
2005	747	768	211	114	0,97
2006	934	890	264	125	1,05
Y=278+122,4X					

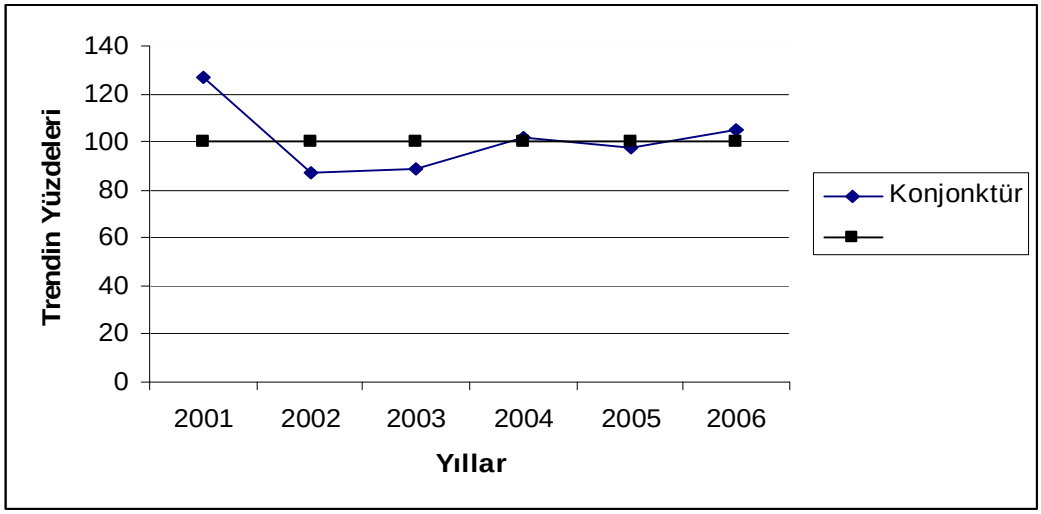
İnceleme döneminin başında 354 Milyon $ olan Hatay ili ihracatı dönem sonunda 934 Milyon $'a yükselmiştir. İhracatın en fazla olduğu yıl 2006 iken, en az olduğu yıl 2001 yıldır.

Hatay ili ihracatının konjonktürü 3 yıl normalin üzerinden, 3 yıl da normalin altından seyretmiştir. Konjonktür değerleri 0,87 ile 1,27 arasındadır. Hatay ili ihracatının trendi 6 yıllık dönemde artış göstermiş olup, trenddeki yıllık artış 122,4'dür. Araştırma döneminin başlangıç yılı olan 2001'de 100 olan Hatay ili ihracatı indeksi, 2002 yılında % 1'lik azalma gösterirken diğer yıllarda artış sergilemiştir. 2006 yılı ihracat indeksi 2001 yılına göre % 164 artmıştır. Birbirini takip eden yıllar içerisinde ihracat miktarındaki en fazla artış 2003-2004 ve en fazla azalış ise 2001-2002 yıllarının mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktürle ilgili diğer bilgiler tablo 3.52.'de görülmektedir.

Şekil 3.16. Hatay İli İhracatının Trendi

Kaynak: DTM, www.dtm.gov.tr, 2007

Şekil 3.17. Hatay İli İhracatının Konjonktürü

Kaynak: DTM, www.dtm.gov.tr, 2007

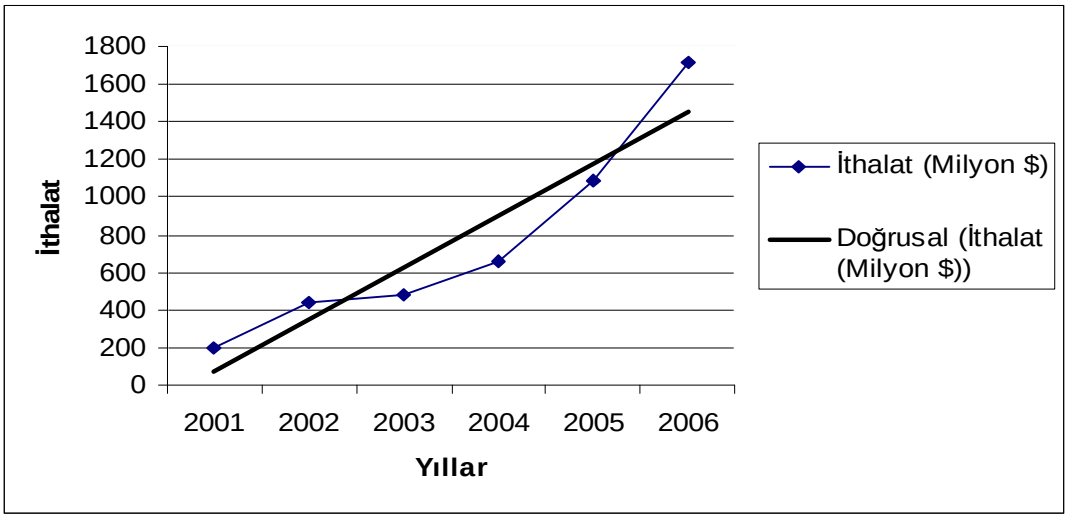
Tablo 3.53. Yıllar İtibariyle Hatay İli İthalatı

Yıllar	İthalat	Trend	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Konjonktür
2001	200	-207	100		-0,97
2002	435	70	218	218	6,19
2003	486	348	243	112	1,40
2004	656	625	328	135	1,05
2005	1.091	902	546	166	1,21
2006	1.714	1180	857	157	1,45
Y=-207+277X					

2001 yılında 200 milyon $ olan Hatay ili ithalat miktarı, araştırma dönemi boyunca çeşitli seyir izlemiş, 2002 yılında % 118 artış göstererek 435'e yükselmiştir. 2006 yılında ithalat miktarı 1.714 milyon $ ile araştırma döneminin maksimum düzeyine ulaşmış, 2001 yılında ise en düşük düzeyde kalmıştır.

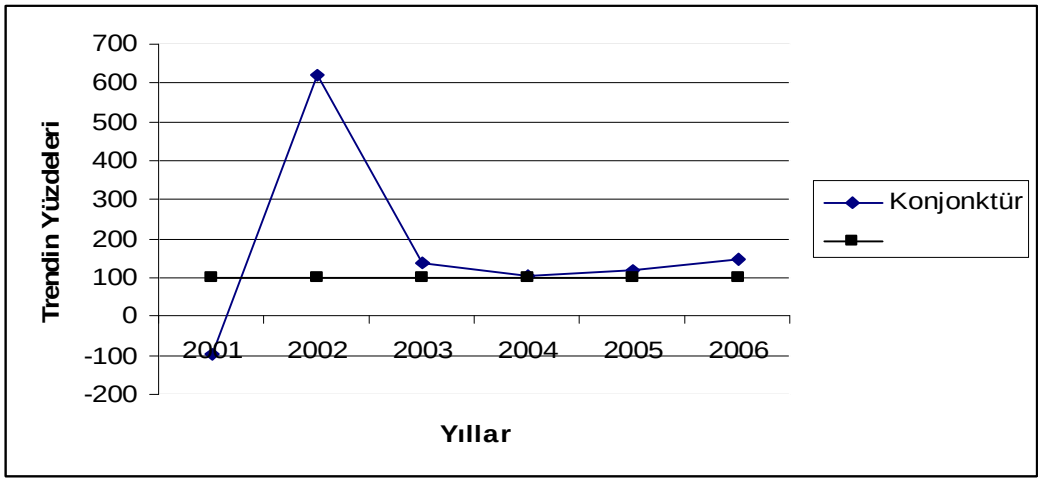
Üretim trendi altı yıllık dönemde artış göstermiştir. Trendeki yıllık artış miktarı 277 milyon $'dır.. Araştırma döneminde ithalat miktarının konjonktürü 5 yıl normalin üzerinden, 1 yıl ise normalin altından seyretmiştir. Bu durum Şekil 3.18'de açıkça görülmektedir. Normalin üzerindeki seyir genellikle ithalat miktarının yüksek olduğu yıllara rastlamaktadır. Konjonktür değerleri -0,97 ile 1,45 arasında olup, konjonktür normal dalgalanmalarla seyretmiştir. Birbirini takip eden yıllar içerisinde ithalat miktarındaki en fazla artış 2001–2002 mukayesesiyle gerçekleşmiştir. Birbirini takip

eden diğer yıllarla ilgili mukayese ve konjonktür ile ilgili diğer bilgiler tablo 3.53.'da görülmektedir.

Şekil 3.18. Hatay İli İthalatının Trendi

Kaynak: DTM, www.dtm.gov.tr, 2007

Şekil 3.19. Hatay İli İthalatının Konjonktürü

Kaynak: DTM, www.dtm.gov.tr, 2007

3.9. Turizm

"Turizm; insanların geçici veya devamlı, asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek şartıyla konaklamaları, tatil, dinlenme, sağlık, kültür, spor, avlanma, diğer toplumları tanıma ve benzeri amaçlarla yurtiçi ve yurtdışı bölgelere gitmelerinden doğan ekonomik, sosyal, kültürel iletişimlerin doğal ve yapay çevre

ortamında paylaşılmasıdır" diye tanımlanabilir (Çevre ve Orman Bakanlığı [ÇOB], 2004:142).

Turizm, milyonlarca insanı üretici ve tüketici olarak ilgilendirir aynı zamanda döviz girdisini artırıcı ve istihdam sağlayıcı özellikleriyle ulusal ekonomiye katkıda bulunan, uluslararası kültürel ve toplumsal iletişimi sağlayıcı ve bütünleştirici etkisi ile dünya barışının korunmasında etkili bir sektördür (Çımat ve Bahar, 2003:2).

Hatay ili, 6.500 yıl öncesine dayanan tarihi, yaz turizmine elverişli iklimi ve Akdeniz kıyılarında uzanan kumsalları ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak ilin Akdeniz'in doğu ucunda yer alması nedeniyle Türkiye'deki turizm merkezlerine uzak oluşu, ildeki yaz turizmi potansiyelinin yeterince değerlendirilmesini engellemektedir (TKB, 2004:68).

Hatay, sahip olduğu tarihi eserlerle bir açık hava müzesi gibidir. Bölgenin eski çağlardan beri yerleşim merkezi konumunda bulunması ve çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olması ilde çeşitli tarihi dönemlere ait tarihi eserlere sıkça rastlanılmasını sağlamaktadır. Belli başlı tarihi eserler, Antakya Kalesi ve Surları, St. Pierre Kilisesi, Haron Kabartması, Demirkapı, Ulu Cami, Şeyh Ahmet Kuseyri Camii ve Türbesi, Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, Kanuni Süleyman Hanı, Su Kanalları, Çeşmeleri Hanlar ve Hamamlar, Antakya Lahiti, Barlam Manastırı, St. Simeon Stilit Manastırı, Kızlar Sarayı, Titus Tüneli, Kaya Mezarı ve Beşikli Mağara, Dor Mabedi, İssos Harabeleri, Danaahmetli Köprüsü, Demir köprü, Koz Kalesi, Bakras Kalesi, Payas Kalesi, Cin Kulesi, Sarıseki Kalesi, Şalan Kalesi ve Hatay Arkeoloji Müzesi'dir(TKB, 2004:70-77)

Hatay, doğal güzellikler açısından da oldukça zengin bir ildir. Uygun topografya, mesire yerleri, doğal kumsalları ve plajları doğal güzellikleri arasında bulunmaktadır. İlin doğal yapısı birçok yörenin mesire yeri olarak kullanılmasına imkân vermektedir. Hatay'daki mesire yerleri arasında Şehir parkı, Harbiye, Tekpınar Yaylası, Yayladağı, Güzelyayla, Belen, Sarımazı, Nergizlik, Atik, Erzin, Esentepe, Yarıkkaya, Gülcihan, Arsuz ve Çevlik gösterilebilir (İKV, 1994:118).

Hatay, şifa değeri ve kalitesi yüksek birkaç kaplıca ve içmeyi de bünyesinde barındırmaktadır. Bu kaplıcaların en önemli özelliği, Türk vatandaşların yanı sıra,

Suriye vatandaşları tarafından da yoğun ilgiyle karşılanmasıdır. Bunlar; Reyhanlı kaplıcası, Erzin Ilıcası, Erzin Maden Suyu, Başlamış Kaplıcası ve Başlamış Maden Suyu dur (Tekin, 2004:381-384).

Hatay ilinin batısında, uzunca bir kıyı şeridinin bulunması dolayısıyla ilde birçok doğal plaj bulunmaktadır. Bu plajlar, İskenderun Plajı, Sarıseki Plajı, Payas Plajı, Arsuz Plajı, Gülcihan Plajı, Deniz ve Çevlik Plajlarıdır.

Hatay ilinin sahip olduğu bu doğal güzelliklerin tanıtımına daha fazla pay ayrılır ve kent merkezi ve ilçelerindeki sivil mimari ve antik değer taşıyan eser ve kalıntıların restorasyonu ve korunması sağlanabilirse hem gelen turist sayısı arttırılabilir hem de turizm geliri ikiye katlanabilir.

Turizm Bakanlığı'ndan belgeli konaklama tesislerinin tür ve sınıflara göre dağılımı Tablo 3.54'de verilmektedir.

Tablodan görülebileceği gibi, 2006 yılı sonu itibariyle turizm yatırımı belgeli tesis sayısı 4, oda sayısı 496, yatak sayısı ise 1094'dür. Yine aynı tarih itibariyle turizm işletmesi belgeli tesis sayısı 22, oda sayısı 926, yatak sayısı ise 1919 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.54. Hatay İli Turizm Bakanlığı'ndan Belgeli Konaklama Tesislerinin Tür ve Sınıflara Göre Dağılımı, 2006

Türü	Sınıfı	Turizm Yatırım Belgeli			Turizm İşletme Belgeli		
		Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Oteller	5 *	1	282	596			
	4 *	1	103	216	2	167	336
	3 *	2	111	282	6	343	718
	2 *				8	240	490
	1 *				3	89	186
Pansiyon					1	19	46
Özel Belgeli					2	68	143

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Belgeli Tesis İstatistikleri, 2006

2003 yılı itibariyle il genelinde 34 adet belediye belgeli turizm tesisi de bulunmaktadır. Bu tesislerin 30'u otel olup, 4'ü pansiyondur. 2001 yılı itibariyle, belediye belgeli tesis sayısı 63 iken, 2002 yılında bu rakam 34'e inmiştir.

Tablo 3.55. Yıllar İtibariyle Hatay İli Belediye İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin Türlerine Göre Dağılımı

Yıllar	Toplam			Otel			Pansiyon		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
2003	34	705	1.446	30	662	1.328	4	43	118
2002	35	723	1.475	31	680	1.357	4	43	118
2001	63	1.108	2.384	41	858	1.680	22	250	704

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Hatay'da 4 adet turizm işletme belgeli yeme-içme tesisi bulunmaktadır. Bunlardan ikisi, birinci ve ikinci sınıf lokanta olmakla beraber İskenderun ilçesinde yer almaktadır. Diğer iki yeme-içme tesisi ise özel belgeli tesis olup Antakya ilçesinde bulunmaktadır (www.kultur.gov.tr).

Hatay ili konaklama ve geceleme istatistikleri incelendiğinde, 2006 yılı itibariyle 122.910 kişinin il genelinde konakladığı görülmektedir. Bu kişilerin 15.430'u yabancı iken 170.480'u yerli turisttir. Bu kişilere ait toplam geceleme sayısı ise 204.179'dur.

Tablo 3.56.'da Hatay ilinde konaklayan kişi sayısı ve toplam geceleme sayıları gösterilmektedir.

Tablo 3.56. Hatay ili Konaklama ve Geceleme İstatistikleri, 2006

	Yabancı	Yerli	Toplam
Konaklama	15.430	107.480	122.910
Geceleme	34.667	169.512	204.179
Ortalama Kalış Süresi	2,2	1,6	1,7

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

İlde konaklayan kişilerin yaklaşık olarak % 12,55'i yabancı, % 87,45'inide yerli turistler oluşturmaktadır. Yabancıların ortalama kalış süresi 2,2 iken, yerli turistlerin ortalama kalış süresi 1,6 gündür.

Hatay ili, sahip olduğu doğal ve tarihi değerleri ile, bölgedeki yeri ve ulaşım olanaklarının elverişliliği ile yeterli tanıtımı yapıldığında, turizmdeki yerini sağlamlaştırarak önemini artıracaktır.

3.10. Kamu Yatırımları

Hatay ilinde 1990–2001 yılları arasında yapılan kamu harcamaları tutarı cari fiyatlarla yaklaşık olarak 40.670 bin YTL' yi bulmaktadır. 1990–2001 döneminde, Hatay ili kamu harcamalarının % 50 oranında artış gösterdiği görülmektedir.

Hatay ilinde yapılan kamu yatırım harcamalarının Türkiye ve Akdeniz Bölgesi kamu yatırım harcamaları içindeki payı oldukça düşük seviyelerdedir. 1991 yılı itibariyle Hatay ili kamu yatırım harcamaları, Türkiye kamu yatırım harcamalarının % 0,33'ü, Akdeniz Bölgesi kamu yatırım harcamalarının ise % 11,75'ini oluşturmaktadır. Aynı oranlar, yıllar itibariyle azalış trendi göstererek 2001 yılında sırasıyla % 0,23 ve % 3,52 seviyelerine gerilemiştir.

Tablo 3.57. Kamu Yatırım Harcamalarının Gelişimi (Cari Fiyatlarla, Bin YTL)

Yıllar	Türkiye	Akdeniz	Hatay
1991	41.984	1.174	138
1992	68.564	3.217	218
1993	115.357	2.709	300
1994	168.132	5.120	443
1995	240.027	7.119	577
1996	545.396	20.176	1.508
1997	1.283.310	47.409	3.264
1998	2.172.847	76.845	3.584
1999	2.992.156	101.633	6.019
2000	5.154.456	311.906	9.276
2001	6.569.160	431.264	15.169
1991–2001	19.376.327	1.009.522	40.670

Kaynak: DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü

Hatay ili 2001 yılı kamu yatırım harcaması tutarı 15.169 bin YTL'dir. İl, Türkiye genelinde 1990–2001 toplam kamu yatırım harcamaları sıralamasında 81 il içerisinde 34. sırada yer almaktadır (TKB, 2004:115). Hatay ilinin bazı bölge illeri ile karşılaştırıldığında kamu yatırım harcamaları açısından 4. sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3.58. Hatay ve Bazı Bölge İllerinin 2001 Yılı Kamu Yatırım Harcamaları

İller	Kamu Yatırım Harcaması (Bin YTL)	Bölge İçi Kamu Yatırım Harcaması Sıralaması
ADANA	11.271	7
ANTALYA	82.170	2
BURDUR	2.150	8
HATAY	15.169	5
ISPARTA	12.767	6
MERSİN	35.137	3
K.MARAŞ	251.452	1
OSMANİYE	21.148	4

Kaynak: DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü

Yatırım harcamalarının sektörler itibariyle dağılımına bakıldığında, 2006 yılı itibariyle en fazla kamu yatırım harcamasının % 31,55'lik bir oran ile eğitim sektörüne yapıldığı görülmektedir. Eğitim sektörüne yapılan kamu harcamalarını, % 24,03'lük bir oran ile sağlık, % 11,72 ile ulaştırma ve haberleşme, % 7,63 ile madencilik ve % 6,71 ile tarım sektörüne yapılan kamu yatırım harcamaları izlemektedir. 2006 yılı itibariyle Hatay ilinde imalat ve enerji sektörlerinde kamu yatırım harcaması yapılmadığı görülmektedir. Bunun yanında aynı yıl içerisinde turizm sektörüne sadece 31 Bin YTL, konut sektörüne ise 133 Bin YTL tutarında kamu yatırım harcaması yapılmıştır. Turizm sektörüne yapılan kamu yatırım harcamaları il genelinde yapılan kamu harcamalarının % 0,05'ini oluştururken, konut sektöründe yapılan kamu yatırım harcamaları il genelinde yapılan kamu harcamalarının % 0,21'ini oluşturmaktadır.

2006 yılı itibariyle Hatay ili kamu yatırım harcamalarının sektörlere göre dağılımı Tablo 3.59.'de verilmiştir.

Tablo 3.59. Kamu Yatırım Harcamalarının Sektörel Dağılımı,2006

Sektörler	Türkiye (1)		Hatay (2)		Pay %
	Bin YTL	%	Bin YTL	%	(2)/(1)
Tarım	1.475.146	6,83	4.227	6,71	0,29
Madencilik	641.350	2,97	4.805	7,63	0,75
İmalat	448.641	2,08	0	0	0
Enerji	2.489.125	11,52	0	0	0
Ulaştırma-Haberleşme	6.736.902	31,18	7.385	11,72	0,11
Turizm	121.554	0,56	31	0,05	0,03
Konut	657.010	3,04	133	0,21	0,02
Eğitim	2.625.776	12,15	19.876	31,55	0,76
Sağlık	1.636.757	7,57	15.141	24,03	0,93
Diğer Kamu Hizmetleri	4.775.965	22,10	11.400	18,10	0,24
Toplam	21.608.226	100	62.998	100	0,29

Kaynak: DPT, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

2006 yılında sektörler itibariyle Hatay iline yapılan kamu yatırım harcamalarının Türkiye geneli içerisindeki paylarına bakıldığında, eğitim ve sağlık, öne çıkan sektörler olarak dikkat çekmektedir.

3.11. Özel Sektör Yatırımları

Hatay iline 2001 yılı cari fiyatlarıyla toplam 33 adet yatırım teşvik belgesi verilmiştir. Bu teşviklerin yatırım tutarı 1.510.756 Bin YTL olup 1.938 kişilik istihdam yaratılmıştır.

İlde 1995–2001 yılları arasında 2001 yılı fiyatları ile toplam 470 adet yatırım teşvik belgesi verilmiş olup, bu teşviklerin yatırım tutarı 1.845.317 Bin YTL' dir. Yaratılan toplam istihdam ise 16.609 kişidir.

Tablo 3.60. Hatay İli Özel Sektör Teşvik Belgelerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı

Yıllar	Belge Adedi	Yatırım Tutarı (Bin YTL)	İstihdam (Kişi)
1995	87	174.788	3.041
1996	133	31.815	4.268
1997	91	42.770	2.971
1998	54	23.135	1.724
1999	35	21.307	1.475
2000	37	40.746	1.192
2001	33	1.510.756	1.938
Toplam	470	1.845.317	16.609

Kaynak: DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü

Tablo 3.60.'da görüldüğü gibi Hatay iline verilen yatırım teşvik belgesi sayısı 1996 yılında bir artış gösterirken, 1996 yılından sonra ciddi şekilde azalmıştır. 1996 yılında 133 adet olan yatırım teşvik belgesi sayısı, 1998 yılında 54, 2001 yılına gelindiğinde ise 33 adet olarak gerçekleşmiştir.

Özel sektör teşvik belgelerinin yıllar itibariyle sağladığı istihdam hacmi incelendiğinde, 1996 yılında 4.268 olan istihdam edilen kişi sayısının 2000 yılında 1.192'e gerilediği görülmektedir. 2001 yılında ise ufak bir artışla istihdam edilen kişi sayısı 1.938'e yükselmiştir.

Tablo 3.61. Hatay ve Bölge İllerinin Özel Sektör Yatırım Teşvik Durumu, 1995–2001

İller	Belge Adedi	Yatırım Tutarı (Bin YTL)	İstihdam (Kişi)
ADANA	590	937.839	42.815
ANTALYA	770	1.214.767	64.020
BURDUR	64	46.369	2503
HATAY	470	1.845.317	16.609
ISPARTA	159	224.177	9.158
MERSİN	494	474.241	23.080
K.MARAŞ	549	1.778.635	38.013
OSMANİYE	40	25.156	2266

Kaynak: DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü

Hatay iline verilen yatırım teşvik belgeleri bölge illeri ile karşılaştırıldığında Hatay ilinin en fazla yatırım teşvik belgesi verilen il olduğu görülmektedir. Hatay'ı

sırasıyla Kahramanmaraş, Antalya, Adana, Mersin, Isparta, Burdur ve Osmaniye illeri izlemektedir.

3.12. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi

Hatay ilinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi incelenirken; Devlet Planlama Teşkilatı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)" ve "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004) adlı çalışmalardan faydalanılmıştır.

İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasının tespiti amacıyla 58 gösterge kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan göstergeler; demografi, istihdam eğitim, sağlık, altyapı gibi sosyal göstergelerle, imalat sanayi, inşaat, tarım ve mali göstergelerden oluşan ekonomik göstergelerdir (TKB, 2004;99).

Tablo 3.62. İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamalarının Karşılaştırılması

İller	1996		2003		Sıra Değişimi
	Sıra	Endeks	Sıra	Endeks	
İstanbul	1	4,87902	1	4,80772	0
Ankara	2	3,32447	2	3,31483	0
İzmir	3	2,70798	3	2,52410	0
Kocaeli	4	1,74464	4	1,94329	0
Hatay	26	0,18956	27	0,19613	-1
Adana	9	0,82500	8	0,94901	1
Mersin	10	0,69205	16	0,51934	-6
Antalya	7	0,97902	9	0,91480	-2
Isparta	21	0,33742	26	0,21187	-5
Burdur	29	0,14500	29	0,14395	0
K.Maraş	50	-0,45069	44	-0,34968	6

Kaynak: DPT, 2003;56

Tablo 3.62'den görüldüğü gibi 1996 yılı itibariyle Hatay ili, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il içerisinde 0,18956 endeks değeri ile 29. sırada yer almaktadır. Buna karşın 2003 yılında 1 sıra gerileyerek 0,19613 değeri ile 27. sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu gerilemenin asıl nedeni yeni kurulan illerin sıralamaya dâhil olmasıdır.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik değerleri bölgeyi oluşturan iller açısından incelendiğinde; en yüksek değere sahip olan ilin 0,94901 endeks değeri ile Adana olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksinde en yüksek değere sahip olan Adana ilini sırasıyla Antalya, Mersin, Isparta, Hatay ve Burdur illerinin izlediği görülmektedir. En düşük gelişme endeksine sahip il ise, -0,34968 değeri ile Kahramanmaraş'tır.

Tablo 3.63. ilçeler itibariyle sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını göstermektedir. Tablodan da açıkça görüldüğü gibi, İskenderun ilçesi sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Türkiye genelinde incelenen 872 ilçe arasında 21. sırada yer alırken, il içerisinde 1. sırada yer almaktadır. Antakya ilçesi ise 872 ilçe arasında 120. sırada yer alırken, il içerisinde 2. sırada yer almaktadır. Altınözü ilçesi ise il içerisinde son sırada yer alırken, Türkiye genelinde 787. sırada bulunmaktadır.

Tablo 3.63. İlçeler İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2004

İlçe Adı	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	İl İçinde Gelişmişlik Sırası	Endeks	Gelişmişlik Grubu
İskenderun	21	1	2,56211	2
Antakya	120	2	0,98304	2
Belen	138	3	0,80827	2
Dörtyol	182	4	0,51668	3
Erzin	195	5	0,45779	3
Reyhanlı	309	6	0,05528	3
Kırıkhan	317	7	0,03957	3
Samandağ	349	8	-0,06135	3
Yayladağı	625	9	-0,055389	4
Kumlu	630	10	-0,055694	4
Hassa	680	11	-0,064875	5
Altınözü	787	12	-0,91639	6

Kaynak: DPT, 2004;115

Hatay ili, Türkiye genelindeki tüm illerin 5 gelişmişlik düzeyine göre gruplandırıldığı çalışmada, 26 ilin yer aldığı 3. derece gelişmiş iller gurubunda 10. sırada yer almaktadır. Üçüncü derece gelişmiş iller gurubu, genel olarak yüksek bir gelişme potansiyeline sahip, ekonomik faaliyetlerde tarım sektörünün ön planda olduğu, genellikle il ve bölge ölçeğinde üretim yapan sanayi kuruluşlarının yer aldığı, küçük ve

orta ölçekli tesislerin yaygın olarak bulunduğu ve sosyo-ekonomik gösterge değerlerinin ülke ortalamalarına yakın olduğu orta derecede gelişmiş illerden oluşmaktadır (TKB, 2004;104).

3.13. Hatay İlinin Potansiyel Yatırım Alanları

Hatay için uygun yatırım konuları önerilirken, ildeki doğal kaynak potansiyelinin yanı sıra yurtiçi talep, ihracat ve sektörlerin gelişme potansiyeli göz önünde tutulmuştur. Yapılan değerlendirmeler ışığında Hatay iline yönelik olarak tarım ve hayvancılık, turizm, ulaşım, enerji ve sanayi sektörlerinde yatırım konuları önerilmiştir. İl için önerilen yatırım konuları aşağıda verilmektedir.

3.13.1. Tarım ve Hayvancılık

Hatay ili ekonomisinde tarım sektörü önemli bir yere sahiptir. İktisaden faal olan nüfusun %61,6'sı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bitkisel üretimin ön plana çıktığı Hatay ilinde hayvancılık geri planda kalmıştır.

Hatay ilinde verimliliği ve üretimi artırmak amacıyla önerilen en önemli yatırım konularından biri seracılıktır. Seracılık yatırımları, ilk yatırım maliyeti dışında, herhangi bir ilave harcamaya gerek kalmaksızın üretimin gerçekleşmesine imkân veren ve büyük arazi kullanımına gerek olmayan yatırımlardan biridir (STB, 2002:78).

2005 yılı itibariyle, il genelinde; 4,2 dekar cam sera, 406,29 dekar plastik sera, 8.695,86 dekar alçak tünel ve 1.743,05 dekar yüksel tünel serada toplam 51.553 ton ürün elde edilmiştir. Mevcut sera yatırım sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. İlde sera yatırımı önerilmektedir.

İlde bulunan üretim faktörlerinin organik tarıma elverişli olması sebebi ile ilde organik tarım desteklenmelidir.

Bağcılık Hassa ilçesinde, yöre halkına gelir getiren bir uğraş olarak yapılmaktadır. Hatay ilinin Türkiye üzüm üretimindeki payı % 1,05, Akdeniz Bölgesi üzüm üretimindeki payı ise % 8,2 oranındadır. İl genelinde bağcılığa daha fazla önem verilmesi gereklidir (www.tuik.gov.tr, 2007).

Hatay ilinde yetiştirilen meyveler arasında portakal, mandalina ve zeytin, üretim değerinin büyüklüğü açısından öne çıkmaktadır. Hatay ili zeytin üretiminin Akdeniz Bölgesi ve Türkiye zeytin üretimi içerisindeki yeri incelendiğinde, 2004 yılı itibariyle il toplam zeytin üretiminin, Türkiye üretiminin % 11,06'sını, Bölge üretiminin de % 56,92'sini oluşturduğu görülmektedir. Bu potansiyelin daha iyi değerlendirilebilmesi için il genelinde salamura depolarının kurulması ve zeytinyağı rafinerilerin kurulması önerilebilir (Türkiye Ekonomi Bankası [TEB], 2007:34).

Hatay'da hayvancılığın geri planda kaldığı görülmektedir. 2006 yılı Hatay ili Hayvan varlığı 251.472 adet olup, il hayvan varlığının % 21'inin Antakya ilçesinde bulunduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedeni ise Antakya ilçesinde yem bitkileri üretiminin diğer ilçelere göre fazla olmasıdır.

Hatay'da hayvancılığın geliştirilmesi için yem bitkileri tarımına ve çayır-mera kültürüne gereken önemin verilmesi zorunludur. Yem bitkileri üretimi, yayla-mera besiciliğinden, kapalı ahır besiciliğine dönüşen il hayvancılığının desteklenmesi amacıyla gereklidir (STB, 2002:79).

Hayvancılıkta sığır ve koyun besiciliği, et ve yumurta tavukçuluğu, su ürünleri üretimi ve arıcılık önerilebilir. 2006 yılı itibariyle, il genelindeki tavuk sayısı 1.486.746 adet olup, ildeki tavuk sayısının % 80,37'si Antakya ilçesinde, % 7,13'ü Samandağ ilçesinde ve % 3,50'si Hassa ilçesinde bulunmaktadır. Son yıllarda gerek sağlıklı beslenme çabalarının bir sonucu, gerekse kırmızı et fiyatlarındaki hızlı yükselişler, ülke genelinde beyaz et olmak üzere alternatif ürünlerin tüketimini arttırmıştır. Bu nedenle ilde halen yapılmakta olan et ve yumurta tavukçuluğu faaliyetlerinin, geliştirilmesi önerilebilir. Bu konuda yapılacak yatırımlar ilde et ve yumurta tavukçuluğunun gelişmesini sağlayabileceği gibi, il hayvancılık gelirinin de artmasını sağlayacaktır (TKB, 2004:123).

Hatay ilinde deniz ürünleri, Akdeniz'e kıyısı olan İskenderun, Dörtyol, Erzin ve Samandağ ilçelerinde avlanılmaktadır. Bölgede aynı zamanda Asi Nehri, Afrin Çayı, Karasu gibi nehir ve derelerde iç su balıklarının avlanması yapılmaktadır. Kültür

balıkçılığı ise Hassa ve Kırıkhan ilçelerinde yapılmaktadır (Şahinler, Can, Görgülü ve İğne, 2005).

Deniz, göl, iç su kültür balıkçılığı, avcılık ve gemi işletmeciliği, balıkçılık gıda sanayi (Balık konservesi, dondurulmuş balık üretimi ve pazarlanması), balıkçılık yan ürünleri sanayi ve balık ağı gibi uygun yatırım alanları düşünülebilir (Çiftçi, 1995:354).

Hatay elverişli iklimi, verimli toprakları ve mevcut su kaynakları ile zengin bir bitkisel ürün desenine sahiptir. Bitki kompozisyonunun çeşitli olduğu il, arıcılık yatırımları için doğal bir alt yapıya sahiptir. İlde arıcılık daha çok aile işletmesi niteliği taşımakta olup, gezici ve sabit arıcılık şeklinde sürdürülmektedir. 2006 yılı itibariyle ilde 44.223 adet kovan bulunmakta olu bu kovanların yaklaşık % 32,79'u Dörtyol ilçesinde, % 15,31'i Antakya ilçesinde, % 11,96'sı da Samandağ ilçesinde bulunmaktadır. Bu kovanlardan yaklaşık olarak 862.460 kg bal ve 44.818 kg balmumu elde edilmiştir. Ancak bu değerler var olan potansiyelin tam anlamıyla kullanılmadığını göstermektedir (TKB, 2004:80).

Yeterince değerlendirilmeyen arıcılık potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi için; kaliteli arı üretimine ve damızlık seçilmesine önem verilmesi, kovan başına bal veriminin arttırılması ve üreticilerin bu konuda eğitilmeleri sağlanmalıdır.

3.13.2. Turizm

Hatay ili, tarihi değerleri, doğal güzellikleri ve çok kültürlü yapısı ile çeşitli turizm olanaklarına sahiptir. Hatay yöresi birçok turizm çeşidinin bulunabileceği bir yöredir. İnanç ve doğa turizminin yanı sıra sağlık ve kültür turizmiyle ilgili potansiyelde mevcuttur. Söz konusu potansiyelin yatırımcılara tanıtılabilmesi için valilik, il koordinasyon kurulu ne Antakya Ticaret ve Sanayi Odası tarafından tanıtım çalışmalarının yapılması ve girişimcilerin özendirilmesi gerekmektedir (TEB, 2007:36).

Antakya ilçesinde bulunan St. Pierre kilisesi, 1963 yılında Papa VI. Paul tarafından hac yeri olarak ilan edilmiştir Her yıl 29 Haziran günü, St. Pierre günü olarak kutlanmakta ve bu tarihte düzenlenen ayine birçok Hıristiyan din adamı ve turist iştirak etmektedir. Bunun yanı sıra Samandağ ilçesinde St. Simeon Stilit Manastırı bulunmaktadır. Söz konusu Manastır, Türkiye'deki tek Stilit Manastırıdır ve Türkiye

İnanç Turizmi Haritası'nda yer almaktadır. Ayrıca İskenderun ilçesinde, içinde Meryem Ana'nın yıkandığına inanılan ve Hıristiyanlarca kutsal olarak kabul edilen Meryem Ana Havuzu bulunmaktadır. Ancak bu benzersiz turizm değerleri yurt içinde ve yurt dışında yeterince tanıtılmamaktadır. İli tanıtımına ilişkin yapılan yatırımlar arttırılmalıdır.

Erzin, Kumlu ve Altınözü ilçelerinde sağlık turizmi açısından oldukça önem arz eden kaplıcalar bulunmaktadır. Altınözü ilçesinde cüzam ve uyuz hastalığına iyi geldiği söylenilen Ilıcak Kaplıcası bulunmaktadır. Kumlu ilçesinde Hamamat Kaplıcası, Erzin ilçesinde ise Başlamış Kaplıcaları ve Şifa Suları bulunmaktadır. Söz konusu kaplıcalardan faydalananların konaklayabilmeleri amacıyla var olan otel ve konaklama tesislerinin sayı ve nitelik olarak gelişmesi konusunda girişimciler özendirilmelidir.

Hatay ilinde iç ve dış konferans turizmi teşvik edilmelidir. Mevcut konferans salonları modern araç ve gereçlerle donatılmalıdır.

Yabancı turistler Turizm İşletme Belgeli tesislerde konaklamayı tercih etmektedirler. Bu nedenle ildeki 22 olan Turizm İşletme Belgeli tesis sayısı, arttırılmalıdır. Söz konusu tesislerde eğlence ve kültür ağırlıklı animasyona yönelik yatırımlar teşvik edilmelidir. (Yenipınar, 1997: 94).

Hatay ilinin Akdeniz'e kıyısı olan İskenderun, Samandağ ve Dörtyol ilçelerinde uzunluğu 50 km' yi bulan kumsal ve plajlar bulunmaktadır. Ancak var olan potansiyel tam olarak kullanılmamaktadır. Söz konusu kıyılarda nitelikli turizm yatırımlarının teşvik edilmesi gereklidir. Yeni yatırımların yanı sıra, alternatif konaklama yöntemlerinin turizme kazandırılabilmesi için Arsuz'daki konutların turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir (TEB, 2007:36).

İklim koşulları nedeniyle yaylalara çıkmak, yöre halkının en önemli dinlencesidir. İskenderun ilçesinde Soğukoluk (Güzelyayla), Nergizlik ve Çataloluk yaylaları bulunurken, Samandağ ilçesinde Tekepınar Yaylası, Belen ilçesinde Atik Yaylası, Kırıkhan ilçesinde Alan Yaylası ve Dörtyol ilçesinde Çökek, Topaktaş ve Pekmezci Yaylaları bulunmaktadır. Yaylalara hem çevre illerden hem de yabancı turistlerden yoğun ilgi olmasına rağmen onların bu ilgisini karşılayacak rekreasyon ve

konaklama üniteleri yetersiz kalmakta ve bu potansiyel talep karşılanamamaktadır. Girişimciler bu konuda özendirilmelidir (Yenipınar, 1997:94).

Samandağ ve Yayladağı ilçelerinde av turizmi için uygun bir potansiyel mevcuttur. İl genelinde av, su sporları, festival, gençlik turizmi ile ilgili turizm faaliyetlerine ağırlık verilmeli ve bu alanda yatırımlar yapılmalıdır. Tarihi ve turistik eserler koruma altına alınmalı, eğlence ve spor tesisleri gibi yan tesisler geliştirilmelidir (Tosun, Bilim ve Temizkan, 2003).

Denizi, dağcılık için ideal dağları, şelaleleri, çok sayıdaki kaplıcaları, faunasıyla, piknik ve dinlenme yerleriyle en iyi şekilde tanıtımı yapılmalıdır.

3.13.3. Ulaşım

Bir ülkenin kalkınmışlık düzeyinin belirlenmesinde önemli bir gösterge olan ulaşım sektörü, turizm, sanayi ve tarım kesimleriyle karşılıklı etki-tepki içerisindedir. Piyasa mekanizması, ulaştırma faaliyetlerine bağlı olarak değişip gelişmektedir (Pampal, Hatipoğlu ve Öztürk, 2008).

Hatay ilinde karayolu, demiryolu ve bir ölçüde deniz yolu ve hava yolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Demiryolu taşımacılığı, il içerisinde sadece Erzin, Dörtyol ve İskenderun ilçelerinde yapılmaktadır. İskenderun'da son bulan demiryolu bağlantısının ilin tamamını kapsayacak şekilde genişletilmesi ve demir yolu taşımacılığının il genelinde yapılması önerilmektedir.

Akdeniz'e kıyısı bulunan Hatay ilinde denizyolu taşımacılığı önemli ölçüde ticari amaçlı kullanılmaktadır. Denizyolu taşımacılığı İskenderun Limanı'nda yoğunlaşmaktadır. İskenderun Limanı'nda konteynır terminali ve iskelesinin bulunmaması ise önemli bir eksiklik olarak görülmektedir (STB, 2002:9).

Hatay'da havayolu taşımacılığı, 2007 yılının Aralık ayında faaliyete geçen havaalanı ile sadece Hatay-İstanbul güzergâhında gerçekleşmektedir. Ancak en kısa zamanda, havaalanı diğer şehirler ve başta Suriye olmak üzere uluslar arası uçuşlara açılmalıdır.

3.13.4. Enerji

Hatay, rüzgâr enerjisi yönünden oldukça zengin bir ildir. Belen, Kırıkhan, Samandağ ve Yayladağı ilçeleri yılın büyük bir bölümünde rüzgâr enerjisi üretilmesine elverişlidir. İlde özellikle yaz aylarında, tarımsal sulamada sondaj suyu kullanılmasıyla, enerji yetersizliği yaşanmaktadır. Yörenin rüzgâr potansiyeli dikkate alınarak tarımsal verimlilik açısından rüzgâr enerjisi santralleri kurulmalıdır (www.emo.org.tr,2008; STB, 2002;85).

İskenderun'da deniz üzerindeki rüzgârlar, kara bölgelerinin pek çok kuvvetli yörelerinden çok daha üstün rüzgâr gücü şartlarına sahiptir. Bu durum uydulardan alınan rüzgâr haritalarından açıkça görülmektedir. Hatay'ın kıyılarında özellikle İskenderun ilçesinde deniz üstü rüzgâr çiftlikleri kurulabilir (Çınar, 2002;116).

Enerji üretiminin arttırılmasında güvenilir ve ucuz kaynaklara ağırlık verilerek yenilenebilir enerji kaynak kullanımı (güneş, jeotermal, biyogaz) desteklenmelidir (Çiftçi, 1995;359).

3.13.5. Sanayi

Hatay ilinde imalat sanayinin genel yapısına bakıldığında, İskenderun ve Dörtyol ilçelerinin dışındaki ilçelerde, tarıma dayalı sanayi tesislerinin yoğunluk kazandığı görülmektedir. Tarıma dayalı sanayi içinde ise çırçır, un, irmik, bakliyat tasnifleme ve zeytinyağı gibi üretim konuları ağırlık kazanmaktadır. (www.hatay.gov.tr, 2008).

İl genelinde bitkisel üretimin dışında, gıda ürünleri ve içecek imalatı, ana metal sanayi ve ağaç ve ağaç mantarları ürünleri imalatı sektörleri öne çıkmaktadır. Bu bilgiler ışığında il genelinde ki sanayi sektöründe şu yatırımlar önerilebilir (DPT, 2006:250)

Hatay ilinin tarım ve hayvancılık potansiyelini değerlendirmeye ve bu ürünlerin katma değerinin arttırılmasına yönelik olarak 4 yatırım konusu önerilebilir. Pastörize süt

ve süt mamulleri üretim tesisi, sebze ve meyve konserveleri üretim tesisi, rafine sıvı yağ üretim tesisi ve işlenmiş su ürünleri üretim tesisi bu yatırım konularıdır (STB, 2002;86).

Hatay ilinin en önemli hayvansal potansiyeli süt olup, yıllık üretimi 2006 yılı itibariyle 105.126 tondur. Akdeniz Bölgesi süt üretiminin yaklaşık % 8,8'i Hatay ili süt üretiminden oluşmaktadır. Mevcut potansiyelin değerlendirilmesi ve hayvancılık alanında yapılacak yatırımlarla birlikte artması düşünülen süt üretiminin değerlendirilmesine yönelik süt ve süt mamulleri üretim tesisi yapılabilir görülmektedir.

Hatay ili meyve üretimi Akdeniz Bölgesi meyve üretiminin % 17,05'ini, Türkiye meyve üretiminin ise % 6,12'sini oluşturduğu görülmektedir. İl sebze üretimi ise Bölge sebze üretiminin % 12,41'i, Türkiye sebze üretiminin % 12,41'ini oluşturmaktadır. Hatay'ın mevcut meyve potansiyeli dikkate alındığında reçel ve marmelat, meyve suyu, nektar ve konsantre tesisleri kurulabilir. Sebze potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik konserve sebze üretim tesisi kurulabilir (STB, 2002;88).

Hatay ilinde önerilen diğer yatırım konusu rafine sıvı yağ üretim tesisidir. Söz konusu öneri ilin zeytin potansiyeli dikkate alınarak ortaya konmuştur. Hatay ili Akdeniz Bölgesi'nde zeytin üretimi bakımından ilk sıradadır. İlin sahip olduğu toprak ve iklim yapısı zeytin tarımı için çok uygundur. İl genelinde 6.931.920 adet ağaç olup, bu ağaçların yaklaşık % 35,07'si Altınözü ilçesi, % 18,12'si Antakya ve % 10,16'sı Yayladağı ilçesinde bulunmaktadır. İl genelindeki toplam zeytin üretimi ise 82.777 tondur (TKİB, 2004:56).

İlde, zeytinyağı ham zeytinyağı olarak üretilmektedir. Üretilen ham zeytinyağı rafine zeytinyağı bulunan illere gönderilerek işlenmektedir. Hatay ilinde rafine sıvı yağ üretim tesisi yatırımının rantabl olacağı düşünülmektedir (STB, 2002;93)

3.14.Genel Olarak SWOT Analizi

Bu bölümde, Hatay ilinin mevcut durumu ve geleceğe ilişkin beklentilerin belirlenmesine yönelik SWOT uygulaması yapılmaktadır. Bu doğrultuda, Hatay ilinin güçlü ve zayıf yönleri ile geleceğine yönelik fırsat ve tehlikeleri belirlenerek Hatay ili yapısına uygun stratejiler oluşturulmaya çalışılmıştır.

SWOT Analizi, stratejik yönetimin temel süreçlerinden birisini oluşturur. Bu analiz, örgütsel ve çevresel faktörlerin olumlu ve olumsuz yönleriyle incelenmesini içermektedir. SWOT; İngilizce'deki Strengths (Üstünlükler), Weaknesses (Zayıflıklar), Opportunities (Fırsatlar), Threats (Tehlikeler) kelimelerinin baş harflerinden üretilmiş bir kısaltmadır (Cebecioğlu, 2006:80)

Çevre şartları, sürekli meydana gelen değişiklikler sebebiyle bir işletme veya bir yöreyi, ya bir fırsatla (F) ya da bir tehlikeyle (T) karşı karşıya bırakmaktadır. Bunun yanı sıra, her yörenin veya işletmenin sahip olduğu kaynak veya kabiliyete bağlı olarak üstünlük (Ü) ve zayıf (Z) yönleri bulunmaktadır. Buradan anlaşılacağı gibi SWOT Analizi; bir yörenin veya işletmenin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehlikelerinin belirlenmesinde kullanılır (Dinçer, 1998:204).

Organizasyonlarda veya yörelerde SWOT Analizi yapılmasının iki yararı bulunmaktadır. İlk olarak SWOT Analizi yapılarak organizasyonun veya yörenin mevcut durumu tespit edilir. Bu çerçevede güçlü ve zayıf yönler ile organizasyonun karşı karşıya olduğu fırsat ve tehlike unsurları ortaya konulmaya çalışılır. Bu anlamda SWOT bir mevcut durum analizidir. SWOT aynı zamanda yörenin veya organizasyonun gelecekteki durumunun ne olacağını tespit etmeye yarayan bir analiz tekniğidir. Bu ikinci anlamda SWOT bir gelecek durum analizidir (Aktan, 1999).

3.14.1. Hatay İlinin Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Fırsat ve Tehlikelerinin Belirlenmesi

Hatay ilinin güçlü ve zayıf yönleri ile geleceğe yönelik fırsat ve tehlikeleri belirlenirken Hatay ili Stratejik Planı, İller İçin Gelecek Stratejileri Hatay Sonuç Raporu, Hatay ili Tarımsal Master Planı ve Sanayi Bakanlığı tarafından hazırlanan Hatay İli Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları araştırmasından faydalanılmıştır.

3.14.1.1. Hatay İlinin Güçlü Yönleri

- Hatay ilinde Mustafa Kemal Üniversitesi bulunmaktadır.
- Hatay ilinin ekonomisi, ağırlıklı olarak tarıma dayalıdır.
- Hatay ili verimli tarım arazilerine sahiptir.

- İl genelinde, gerek kara gerekse deniz ve demir yolu ulaşımı açısından herhangi bir sıkıntı bulunmamaktadır.

- Hatay, madencilik açısından oldukça zengin maden yataklarına sahiptir.

- Hatay ili ormanlar ve eko turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

- İl nüfusunun büyük bir kısmı, genç nüfustan oluşmaktadır.

- Hatay ilinde üç adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır.

- İl genelinde özellikler büyük sanayi tesislerinin önemli bir oranı sanayi bölgesi içerisinde yer almaktadır.

- İl genelinde eğitim düzeyi oldukça yüksektir.

- Bankalarda ki kredi ve mevduat potansiyeli oldukça yüksek düzeydedir.

- Hatay ili denize kıyısı olan bir ildir.

- İl açısından dış ticaret gelişmiştir.

- Avrupa ülkeleri ve Türkiye'nin Ortadoğu ile bağlantısını sağlayan E–5 karayolunun ve İskenderun Limanının il içerisinde yer alması ilin önemini arttırmaktadır.

- Hatay ilinin nüfus artış hızı kabul edilebilir düzeyde olup, doğurganlık nispeten düşüktür.

- Hatay ili tarihi ve doğal güzelliklere sahiptir.

- İsevilerin hac yeri olan St. Pierre kilisesi, dünyanın ikinci mozaik müzesi ve üç yüz âdete yakın höyük il sınırları içerisinde yer almaktadır.

3.14.1.2. Hatay İlinin Zayıf Yönleri

- Hatay ili arazileri oldukça küçük parçalardan oluşmaktadır. Bununla beraber işletme ölçeklerinin küçük oluşu etkinlik ve verimlilik kaybına neden olmaktadır.

- Hatay ili, yeterince sanayileşememiştir.

- İlde çalışma çağındaki nüfusun eğitilme eksikliği kalifiye eleman sıkıntısı yaratmaktadır.

- İle ait kültür ve tabiat varlıklarının tahrip edilmesi söz konusudur.

- İl genelinde eğlence ve alış merkezlerinin eksikliği dikkat çekmektedir.

- İlde üretilen tarımsal ürünlerin pazarlanmasında etkin rol oynayan organizasyonlar yetersizdir.

- İl genelinde hayvancılık gelişmemiştir.

- İskenderun Limanı'nın konteynır terminali ve iskelesi bulunmamaktadır.

- İl, kalkınma öncelikli il statüsünde bulunmamaktadır.

- İl genelinde hem birinci basamak sağlık hizmetlerinin hem de hastane hizmetlerinin yürütülmesinde personel yetersizliği; özellikle ebe, hemşire ve sağlık memuru eksikliği söz konusudur.

- Hatay ili coğrafik ve sosyal yapısı gereği talassemi gibi kan hastalıklarının en çok görüldüğü yerdir.

- İl hakkında sağlıklı veri elde edilememesi görünüm açısından önemli sorun teşkil etmektedir.

- Hatay ilinde yapılan kamu yatırım harcamaları oldukça düşük seviyelerdedir.

- İlde gerek yurtiçi gerekse yurtdışından yatırım yapacak girişimci sayısının azlığı ekonomik alanda profesyonelleşmeyi engellemektedir.

- İlin yapısına uygun yatırım planlarının yapılmaması veya yapılmasına rağmen uygulanmaması ekonomik ve sosyal açıdan ilin gelişimini engellemektedir.

- Hatay ilinin tanıtımına yeteri kadar önem verilmemektedir.

3.14.1.3. Hatay İlinin Fırsatları

- Hatay halkı değişime ve gelişime açık bir toplumdur.

- İl içerisinde bulunan üniversite ticari, ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmaktadır.

- Hatay, rüzgâr potansiyeli oldukça yüksek olan bir ildir.

- İl genelinde, yıl boyu tarım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

- İl de bulunan maden yataklarının ekonomik değeri oldukça yüksektir.

- İl içerisinde yer alan üretim faktörleri, organik tarıma elverişlidir.

- İl, turizm açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir.

- Hatay da yapımı süren sivil hava alanı ili sosyo-ekonomik açıdan olumlu etkileyecektir.

- İlde özellikle bayındırlık alanında ciddi potansiyeller bulunmaktadır. Bu potansiyel girişimcilerce değerlendirilebilir.

- Deniz memleketi ve ılıman iklime sahip olmasından dolayı il içerisinde su sporları için alan mevcuttur.

- Coğrafi şartlar, doğal kaynaklar ve kara, deniz ve demiryolu ulaşımı il için önemli fırsatlardır

3.14.1.4. Hatay İlinin Tehlikeleri

- Hatay ili, deprem kuşağında bulunmaktadır. Bu durum yatırımları olumsuz etkilemektedir.

- Ülke genelinde yaşanan orman yangınları gerek ağaçlar gerekse ormanlardaki diğer canlılar açısından tehdit unsuru oluşturmaktadır.

- İlde, mevcut işletmelerin teknolojik gelişimi geriden takip etmesi durumu söz konusudur. Bu durum ürün kalitesi ve rekabet açısından tehlike yaratabilir.

- İlde ki yetişmiş elemanların diğer iller ve ülkeleri tercih etme durumu söz konusudur.

- İl içerisinde yer alan turizm ve arkeolojik alanlarda yapılaşmaların olması ve höyüklerin tahribatı il ve ülke açısından bir tehlike unsuru oluşturmaktadır.

- Ülkemiz genelindeki işsizliğin, Hatay iline de yansıması söz konusudur.

- Akarsular ve yeraltı sularının bilinçsizce kullanılması çoraklaşma ve sulama sorununu ortaya çıkaracaktır.

3.14.2. Hatay İlinin SWOT Matrisi

SWOT analizi, bir organizasyonun iç güçlü yönlerini ve zayıflıklarını, dış fırsatlar ve tehlikelerle eşleştiren bir stratejik planlama aracıdır. SWOT analizi ile yöneticiler; güçlü yönleri, zayıflıkları, fırsatları ve tehlikeleri dikkatlice incelediklerinde organizasyonel başarıyı sağlayacak olan yararlı stratejiler geliştirebilirler. SWOT analizinde incelenecek olan iç güçlü yönler ve zayıflıklar ile dış fırsatlar ve tehlikeler bir matrise yerleştirilmektedir.

SWOT matrisi, sistemin iç ve dış faktörlerinin analiz edilmesi sonucunda ortaya bir stratejik görüşün ortaya çıktığı bir aşamadır. Matrisin ilk sütununu SWOT analizinin ilk aşamasında belirlenen sisteme ilişkin fırsatlar ve tehlikeler, ilk satırını ise aynı aşamada elde edilen sistemin güçlü ve zayıf yanları oluşturur. Bu matrisin incelenerek stratejik görüşün oluşturulması ise, ilk satır ve sütunda yer alan parametrelerin birbirleri ile ilişkili olarak analiz edilmesi ile mümkün olur (Uçar ve Doğru, 2005).

	Güçler	Zafiyetler
Olanaklar- İmkânlar	G-O Stratejileri	Z-O Stratejileri
Tehlikeler- Tehditler	G-T Stratejileri	Z-T Stratejileri

Şekil 3.20. SWOT Matrisi

Kaynak: (Uçar ve Doğru, 2005)

SWOT Matrisi, kavramsal olarak dört farklı strateji, taktik ve eylem alternatifi sunmaktadır. Uygulamada bu stratejilerin bazıları kesişmekte ve uyum içinde birlikte uygulanabilmektedir Bu stratejiler ise (Cebecioğlu, 2006:101);

- **WT Stratejisi:** WT stratejisinin amacı zayıflıkları ve tehlikeleri minimize etmektir. Bu amaçla zayıflıklar ve tehlikeler göz önünde bulundurularak bunların üstesinden gelebilecek stratejiler oluşturulur.

- **WO Stratejisi:** WO stratejisi zayıflıkları minimize edip fırsatları maksimize etmeyi hedefler. Dış fırsatlardan yararlanarak mevcut zayıflıkları ortadan kaldıracak yeni stratejiler oluşturulur.

- **ST Stratejisi:** Bu strateji organizasyonun dış çevredeki tehlikelerle başa çıkacak olan güçlü yönler üzerine kurulmuştur. Amaç güçlü yönlerden maksimum oranda yararlanırken dış tehlikeleri minimize etmektir.

- **SO Stratejisi:** Bu stratejide üstünlükler ve fırsatlar bir araya getirilerek büyüme olanakları aranır. SO stratejisi hem gücü hem de fırsatları en iyi yapmayı hedefleyen stratejidir

Aşağıdaki SWOT matrisinde, Hatay ili ile ilgili; **WT**– zayıflıklar ve tehlikeler göz önünde bulundurularak, bunların üstesinden gelebilecek stratejiler, **WO**– dış fırsatlardan yararlanarak mevcut zayıflıkları ortadan kaldıracak yeni stratejiler, **ST**– güçlü yönlerden maksimum oranda yararlanırken dış tehlikeleri minimize etme stratejileri ve **SO**– organizasyonun mevcut güçlü yönleri kullanılarak tüm dış fırsatlardan yararlanmayı sağlayacak stratejilerin özeti bulunmaktadır.

SWOT (TOWS) MATRİSİ	**GÜÇLÜ YÖNLER S(STRENGTHS)** § İl de Mustafa Kemal Üniversitesi bulunmaktadır. § İlin ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalıdır. § İl verimli tarım arazilerine sahiptir. § İl genelinde ulaşım açısından herhangi bir sıkıntı bulunmamaktadır. § İl zengin maden yataklarına sahiptir. § İl ormanlar ve eko turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. § İl nüfusunun büyük bir kısmı genç nüfustan oluşmaktadır. § İl genelinde eğitim düzeyi oldukça yüksektir. § Bankalarda ki kredi ve mevduat potansiyeli yüksektir. § İl açısından dış ticaret gelişmiştir. § Hatay ili tarihi ve doğal güzelliklere sahiptir.	**ZAYIF YÖNLER-W(WEAKNESSES)** § Hatay ili arazileri küçük parçalardan oluşmaktadır. § Hatay, yeterince sanayileşememiştir. § İl genelinde çalışma çağındaki nüfusun eğitilme eksikliği, kalifiye eleman sıkıntısı yaratmaktadır. § İle ait kültür ve tabiat varlıklarının tahrip edilmesi söz konusudur. § Üretilen ürünlerin pazarlanmasında rol oynayan organizasyonlar yetersizdir. § İl, kalkınma öncelikli il statüsünde bulunmamaktadır. § İl hakkında sağlıklı veri elde edilememektedir. § İlde yatırım yapacak girişimci sayısının azlığı söz konusudur. § İlin yapısına uygun yatırım planı yapılmamaktadır. § Hatay ilinin tanıtımına yeteri kadar önem verilmemektedir.
FIRSATLAR-O(OPPORTUTIES) § Hatay halkı değişime ve gelişime açık bir toplumdur. § İl içerisinde bulunan üniversite ticari ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmaktadır. § Hatay, rüzgâr potansiyeli yüksek olan bir ildir. § İlde yıl boyu tarım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. § İlde bulunan maden yataklarının ekonomik değeri yüksektir. § İl içerisinde yer alan üretim faktörleri organik tarıma elverişlidir. § İl, turizm açısından zengin bir potansiyele sahiptir. § İl içerisinde su sporları için tanıtım alan mevcuttur. § Sivil havaalanı ili sosyoekonomik açıdan olumlu etkileyecektir.	**SO STRATEJİLERİ** § İl de bulunan ve ilin ekonomik ve ticari yapısını canlandıran üniversite, ilin gelişimine yönelik projelerin oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilecektir. § İl ekonomisinin ağırlıklı olarak tarıma dayanması ve ilin rüzgâr potansiyeli yüksek olan bir il olması dolayısıyla, tarımsal verimlilik açısından rüzgâr enerjisi santralleri kurulabilir. § İl genelinde ulaşım sıkıntısının bulunmaması ve yıl boyu tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesine istinaden, bu tarımsal potansiyel ulusal ve uluslar arası piyasaya pazarlanabilir. § İlde bulunan üretim faktörlerinin organik tarıma elverişli olması sebebi ile ilde organik tarım desteklenmelidir.	**WO STRATEJİLERİ** § İl genelindeki tarıma elverişli topraklarda, tarımsal faaliyetler büyük ölçekli tarım işletmelerinde gerçekleştirilmelidir. § Üretilen tarımsal ürünlerin toplanarak işlenebileceği Tarımsal Sanayi Merkezi veya Organize Tarım Bölgeleri kurulmalıdır. § İlde turizm potansiyeli bulunmasına rağmen turistik tesis altyapısı yeterli değildir. Bu konuda girişimciler özendirilerek kazanç sağlanabilir.
TEHDİTLER-T(THREATS) § Hatay ili deprem kuşağında bulunmaktadır. § İl genelinde yaşanan orman yangınları tehdit unsuru oluşturmaktadır. § İlde ki mevcut işletmeler teknolojik gelişimi geriden takip etmektedirler. § İldeki yetişmiş elemanlar diğer iller ve ülkeleri tercih etmektedirler. § İl içerisinde yer alan turizm ve arkeolojik alanlarda yapılaşmalar görülmektedir. § Akarsular ve yeraltı sularının bilinçsizce kullanılması sonucu çoraklaşma ve sulama sorunu ortaya çıkacaktır. § Ülkemiz genelinde ki işsizliğin ülkemize de yansıması söz konusudur.	**ST STRATEJİLERİ** § Ormanlar açısından zengin sayılabilecek bir il olan Hatay'da söz konusu ormanların yangın ve diğer tehlikelere karşı korunmasını sağlayacak bir takım önlemlerin alınması gereklidir. § Teknoparklar kurulmalı, üniversite sanayi işbirliği çerçevesinde ki AR-GE çalışmalarına ağırlık verilmeli ve yeni fakültelerin kurulmasına çalışılmalıdır. § İlin sahip olduğu genç nüfusa yeni yatırımlarla istihdam olanağı sağlanmalıdır.	**WT STRATEJİLERİ** § Teknolojiye yatırım yapılmalıdır yani emek yoğun teknolojiden bilgi yoğun teknolojiye geçilmelidir. Bu durumda hem ilde sanayileşme hızlanacak hem de ekonomik kalkınma sağlanacaktır. § İl genelinde ki çalışma çağındaki nüfusun mesleki eğitim vb. kurslarla eğitilip, il içerisinde istihdam edilmeleri sağlanmalıdır. § İl genelinde var olan kültür ve tabiat varlıklarının korunması için gerekli önlemler alınmalı ve söz konusu varlıkların önemi hakkında toplum bilgilendirilmelidir.

SONUÇ

Türkiye'nin güneyinde yer alan Hatay ili, Avrupa ülkeleri ve Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ile karayolu bağlantısını sağlayan Kapıkule-Cilvegözü güzergâhı ve Irak ve İran'ı Akdeniz'e bağlayan İskenderun-Irak-İran güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Diğer taraftan İskenderun Limanı, Mersin Limanı'nın gölgesinde kalmakla birlikte, Türkiye'nin büyük ve önemli limanları arasında yer almaktadır. Bir sınır ili olan Hatay'ın coğrafi konumu ve tarihi yollar üzerinde bulunması, özellikle transit ticaretin gelişmesi açısından önemli avantajlar getirmiştir. Ancak ilin bu konumu, merkezi idareye uzaklık ve bunun beraberinde getirdiği dezavantajlara da neden olmaktadır.

Hatay ilinin nüfus artış hızı gerek Türkiye gerekse Akdeniz Bölgesi'nin nüfus artış hızının gerisindedir. Nüfusun % 46,37'si şehirlerde, % 53,63'ü kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Nüfusun yarıdan fazlasının kırsal kesimlerde yaşaması, tarımın halen ilde istihdam sağlamada en önemli sektör olmasından kaynaklanmaktadır. Hatay ilinde okuma yazma bilmeyen nüfus % 13,98 olup, Türkiye genelinin % 1,3 üzerindedir. İl genelinde, ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okul mezunu olanların oranı Türkiye ortalamasının üzerinde olup, yükseköğretim kurumundan mezun olanların oranı Türkiye ortalamasının gerisindedir. İlkokul mezunu olanların % 50,9'u erkek, % 49,1'i kadın nüfus iken, lise ve dengi okul mezunu olanların % 60,56'sı erkek, % 39,44'ü kadın ve yükseköğretim mezunu olanların % 65,27'si erkek, % 34,73'ü kadın nüfustan oluşmaktadır. Görüldüğü gibi eğitim kademesi yükseldikçe, eğitim alan kadın ve erkek nüfus oranları arasında ki fark büyümektedir.

İl genelinde 0–14 yaş grubundaki genç nüfusun oranı % 33,6 iken, Türkiye nüfusunda bu oran % 29,82'dir. İlin sahip olduğu bu genç nüfusa yeni yatırımlarla istihdam olanağı sağlanmalıdır. Hatay ilinde ki çalışma çağındaki nüfus 556.054 kişidir. Herhangi bir iktisadi faaliyet kolunda çalışanların genel toplamı ise 518.800 kişidir. Çalışan nüfusun % 61,6' sı ormancılık, ziraat, avcılık ve balıkçılıkta, % 8,16'sı imalat sanayinde, % 15,55'i toplum hizmetlerinde, % 3,54'ü inşaat faaliyetlerinde, % 6,7'si toptan, perakende ticaret ve diğerlerinde çalışmaktadır. İl genelinde ki çalışma

çağındaki nüfusun mesleki eğitim vb. kurslarla eğitilip, il içerisinde istihdam edilmeleri sağlanmalıdır.

Hatay ilinde ki okullaşma oranları, hem Akdeniz Bölgesi hem de Türkiye ortalamalarının üzerindedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları bakımından ise Hatay'ın, Akdeniz Bölgesi ve Türkiye ortalamalarına göre dezavantajlı olduğu görülmektedir. İl de ayrıca yüksek öğretim alanında hizmet veren Mustafa Kemal Üniversitesi bulunmaktadır. Bu üniversitede, dokuz fakülte, üç enstitü, dört yüksekokul, yedi meslek yüksekokulu ve yedi araştırma ve uyguluma merkezi bulunmaktadır. Üniversitede, 708'i akademik, 575'i ise idari personel olmak üzere 1283 personel ve 13.435 öğrenci bulunmaktadır.

İl de teknoparklar kurulmalı, üniversite sanayi işbirliği çerçevesinde ki AR-GE çalışmalarına ağırlık verilmeli ve yeni fakültelerin kurulmasına çalışılmalıdır. Mevcut olmayan diğer fakülte ve yüksekokulların Mustafa Kemal Üniversitesi bünyesinde kurulması, hem ekonomik ve sosyal hayatı canlandıracak hem de yetişmiş insan gücü sorununu çözüme kavuşturacaktır. Bunun için il de altyapı mevcuttur.

Hatay ilinde ki sağlık hizmetlerinin yeterli olmadığı görülmektedir. 2005 yılı itibariyle il genelinde ki on bin nüfusa düşen yatak sayısı 12 iken, Türkiye genelinde on bin nüfusa düşen yatak sayısı 26'dır. Buna karşın; ilçeler bazında doktor başına düşen nüfus, Türkiye genelinde ki doktor başına düşen nüfustan daha azdır. İl de sağlık turizmine yönelik çalışmalar arttırılmalıdır. İl sağlık turizmi açısından cazip hale getirilmelidir. Sağlık kenti olma yolundaki çabalar hem daha fazla turistin gelmesini hem de istihdamın artmasını sağlayacaktır.

Hatay ili, 2001 yılı itibariyle GSYİH sıralamasında cari fiyatlarla, 2.638.048.564 YTL ile ülke genelinde 12. sırada yer alırken, Akdeniz Bölgesi illeri arasında 4. sırada yer almaktadır. Kişi başına gayrı safi yurt içi hâsılada ise, 2600 YTL ile ülke genelinde 12. bölge içerisinde ise 5. sırada ye almaktadır.

Tarımın il ekonomisine katkısı oldukça fazladır. Tarım sektörü, il GSYİH'sı içerisinde % 19,6'lık payla ikinci sırada yer almaktadır. İlde ki tarımsal etkinlikler içerisinde, bitkisel üretim öne çıkmaktadır. Tarla ürünleri üretiminde ise en yüksek paya tahıl üretimi sahiptir. İl meyve üretimi, Türkiye meyve üretiminin % 6,12'si, Bölge

meyve üretiminin ise % 17,05'ini oluşturmaktadır. Meyve ürünleri üretiminde ise taş çekirdekliler ve turunçgiller öne çıkmaktadır. İl tarım sektörünün daha fazla gelişebilmesi için ürünlerin işlenmesi, il de istenen düzeyde işletme tesislerinin kurulması, endüstriyel tarım ürünlerine geçilmesi ve tarımsal çeşitliliğin arttırılması gerekmektedir. Ayrıca il genelindeki tarıma elverişli topraklarda, tarımsal faaliyetler büyük ölçekli tarım işletmelerinde gerçekleşmeli, üretilen tarımsal ürünlerin toplanarak işlenebileceği Tarımsal Sanayi Merkezi veya Organize Tarım Bölgeleri kurulmalıdır. İlde bulunan üretim faktörlerinin tarıma elverişli olması sebebi ile ilde organik tarım desteklenmelidir.

Bitkisel üretimin öne çıktığı Hatay'da hayvancılık ikinci planda kalmaktadır. Hatay ili hayvan varlığı, Türkiye genelinde önemli bir yer işgal etmemektedir. İlde yapılan hayvancılık faaliyetleri ise çağdaş üretim tekniklerinin çok az kullanıldığı küçük aile işletmelerindeki göreneksel yapıya bağlı olarak yapılmaktadır. Bu geleneksel yapıdan kurtarıp modern teknolojiyi yerleştirmek gerekmektedir. Ayrıca Hatay'da hayvancılığın geliştirilmesi için yem bitkileri tarımına ve çayır-mera kültürüne gereken önemin verilmesi gerekmektedir. İl de et ve yumurta tavukçuluğu çok az gelişmiştir. Tavukçuluğu özendirici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ayrıca kültür balıkçılığı desteklenmelidir.

Sanayi, Hatay ilinin önemli sektörlerinden birisidir. 2001 yılı itibariyle sanayi hâsılasının Hatay ili GSYİH'sı içindeki payı %14,3 düzeyindedir. İl sanayi hâsılasının Bölge ve Türkiye hâsılası içindeki payının, yıllar itibariyle azalma eğilimi içinde olduğu görülmektedir. İl genelinde en fazla katma değer yaratan sektör ana metal sanayidir. Ana metal sanayini sırasıyla, tekstil, makine ve teçhizat sanayi, kimyasal madde sanayi ve gıda ve içki sanayi izlemektedir.

13.930 kişinin istihdam edildiği imalat sanayi işyerlerinin toplam mevcudu 415'dir. İlde istihdama en fazla katkıyı sağlayan sektörler ise sırasıyla ana metal sanayi, gıda ve içki sanayi, ağaç ürünleri sanayi ve metal eşya sanayidir.

Hatay'daki mevcut sanayi işletmelerinde çağdaş işletmecilik yöntemleri kullanılmalıdır. Ayrıca söz konusu işletmelerin gerek il ekonomisine gerekse ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlayabilmeleri için kullandıkları teknolojiyi yenilemeleri ve geliştirmeleri gerekmektedir. Hatay işletmelerinin verimlilik

analizlerinin yapılmasına, iş süreçlerinin iyileştirilmesine, stratejik düzeyde planlama ve yatırım araştırmaları hazırlanmasına yönelik ihtiyaç analizleri yapılmalı ve eğitim-danışmanlık programları geliştirilmelidir.

İl genelinde tasarrufların yatırımlara dönüştürülmesi sanayini sektörünün gelişmesini beraberinde getirecektir. Bununla beraber, işletmelerin kendilerini ifade edememe, pazarlama ve kaynak sorunları, organizasyon ve koordinasyon eksikliği gibi sorunların ortadan kaldırılması gelişim sürecini hızlandıracaktır. Bu eksiklikleri giderecek hedef projelerin seçilmesi halinde Hatay güçlü kalkınma sürecine girebilir.

Hatay ilinde 1.554 KWh olan kişi başına elektrik tüketimi, gerek Türkiye gerekse Akdeniz Bölgesindeki kişi başına elektrik tüketiminin üzerindedir. Hatay ili net elektrik tüketimi, Akdeniz Bölgesi net elektrik tüketiminin % 19,43'ünü oluştururken, Türkiye genelindeki net elektrik tüketiminin % 2,48'ini oluşturmaktadır. En yüksek tüketim, genel aydınlatma, meskenler ve imalat kesimindedir.

Hatay, rüzgâr enerjisi yönünden oldukça zengin bir ildir. Yörenin rüzgâr potansiyeli dikkate alınarak rüzgâr enerjisi santralleri kurulmalıdır.

Hatay ili 2006 yılı toplam banka mevduatı 2.773.890 Bin YTL'dir. Aynı yıl itibariyle Hatay ili mevduatının Türkiye mevduat içindeki payı % 0,89 iken, Akdeniz Bölgesi mevduatı içindeki payı %13,38'dir. Mevduat itibariyle Hatay ili, Türkiye de 12. sırada yer alırken, Akdeniz Bölgesi'nde 4. sırada yer almaktadır. 2006 yılı itibariyle Hatay iline verilmiş olan banka kredileri ise 1.606.395 Bin YTL'dir.

Hatay ili vergi gelirleri yıllar itibariyle artış eğilimi göstermektedir. 1997 yılında il genelinde 42.916 Bin YTL vergi tahsil edilirken, 2001 yılında tahsil edilen vergi 1.179.687 Bin YTL' ye yükselmiştir. Buna karşın; 1997 yılında 47.025 Bin YTL vergi tahakkuk edilirken, 2006 yılında 1.340.295 Bin YTL vergi tahakkuk edilmiştir. Tahakkuk edipte toplanılamayan vergilerin ve kayıt dışı faaliyetlerin ekonomiye kazandırılması gerekmektedir. Hatay ilinin Türkiye vergi gelirleri içindeki tahsilât payı 2006 yılı itibariyle % 0,86 iken, vergi gelirleri içindeki tahakkuk payı % 0,89'dur.

İlde gelecek vadeden ve üzerinde önemle durulması gereken bir diğer sektör turizm sektörüdür. Ancak turizmden elde edilen gelirlerin potansiyele göre oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Var olan doğal güzellikler kamu ve özel sektör

desteğini gördüklerinde il ve bölge bazında gelir, istihdam ve tanıtım gibi sosyo ekonomik etkilere yol açacaktır.

Hatay ilinin sahip olduğu turizm potansiyelinin tam olarak kullanılabilmesi için kentsel pazarlamaya yönelik faaliyetlere ağırlık verilmelidir. İlin ulusal ya da uluslar arası düzeyde etkin olarak tanıtılabilmesi amacıyla pazarlama stratejileri ve politikaları oluşturulup uygulanmalıdır.

Hatay ilinde dış ticaret gelişmiş durumdadır. 2006 yılı ihracatı 934 milyon $ iken, ithalatı 1.714 milyon $'dır. İl ihracatı, Akdeniz Bölgesi ihracatının % 26,41'ini oluştururken, Türkiye ihracatının % 1,09'unu oluşturmaktadır. Türkiye'ye yapılan ithalatın % 1,23'ünü, Akdeniz Bölgesine yapılan ithalatın ise % 37,70'ini Hatay iline yapılan ithalat oluşturmaktadır. İhracat mallarının bazıları, demir-çelik, yenilen meyve ve sebze ve demir veya çelikten yapılan eşya oluşturmaktadır.

Dış ticarette Hatay işletmelerinin yeni pazarlarla tanışabilmesi, mevcut pazarlardaki müşteri ihtiyacını netleştirmesi ve memnuniyet düzeyini arttırması için detaylı ve stratejik düzeyde çalışmalar yapması gerekmektedir. Söz konusu çalışmalar, üniversite, işletmeler ve Ticaret ve Sanayi Odaları işbirliğinde gerçekleştirilmelidir. Ayrıca ilde sektörel bazda Dış Ticaret ve Pazarlama şirketlerinin kurulması yönünde çalışmalar başlatılmalıdır.

Suriye ile komşuluk ilişkileri daha da geliştirilmeli ve Hatay ekonomisi için çok önemli olan sınır kapılarına işlerlik kazandırmak için, giriş çıkışlarda yaşanan zorluklar en kısa zamanda giderilmelidir. Yayladağ sınır kapısı ticaret hacminin artması için, Yayladağ-Antakya karayolu inşaatı ivedilikle bitirilmelidir (STB, 2002;110).

Ulaştırma sektörü karayolu, havayolu, demiryolu ve denizyolu ulaşımıyla sürdürülmektedir. Ulaştırma sektörünün GSYİH'daki payı 1992–2001 döneminde sürekli bir artış ve azalışlar şeklinde dalgalanmalar göstermiştir. İlin GSYİH' sına katkısı bakımından sektör dördüncü sırada yer almaktadır. İlde ulaşım kaynaklarının tüm çeşitlerinin olması hem yurtiçi hem de yurtdışı ticaret ve turizmin gelişmesini sağlayacaktır. Ancak il genelindeki demiryolu taşımacılığı sadece Erzin, Dörtyol ve İskenderun ilçelerinde yapılmaktadır. Demiryolu taşımacılığının il genelini kapsayacak şekilde yapılması gerekmektedir. Bunu yanı sıra il de 2007 yılının Aralık ayında

başlayan havayolu taşımacılığının Ankara ve İstanbul illerinin yanında Diğer illeri ve başta Suriye olmak üzere diğer ülkeleri de kapsaması ilin gelişimi açısından faydalı olacaktır. Kara taşımacılığında ülkemizin 2. büyük ili olan Hatay'ın AB ulaştırma politikasına uyumun sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Yatırımların özendirilmesinde uygulanabilecek devlet yardımları açısından Hatay ili Normal İller kapsamında değerlendirilmektedir. Hatay iline yönelik olarak genel teşvik sistemi kapsamında 1995–2001 yılları arasında 2001 yılı fiyatları ile toplam 470 adet yatırım teşvik belgesi verilmiş olup, bu teşviklerin yatırım tutarı 1.845.317 Bin YTL' dir. Yaratılan toplam istihdam ise 16.609 kişidir. İle yönelik teşvik uygulamalarının diğer kamu politikaları ile desteklenmesi altyapısının iyileştirilerek eksikliklerinin giderilmesi de gerekmektedir (TKB, 2004;113).

Teşviklerdeki plansızlık ve programsızlık, bürokratik karmaşıklık, kredi ödemesindeki zorluklar kaldırılıp, daha etkin, daha planlı ve daha kolay tedbirlerin getirilmesi lazımdır. İl ekonomisinin ihtiyacı olan sahalara eğilip bu sahalarda gerekli düzenlemeler yapılıp desteklenmelidir. Daha çağdaş ve sonuç alınabilir nitelikte yapılmalıdır.

Hatay gelişim organizasyonu içerisinde hedef projeler; istihdam olanaklarını geliştirmek, gelir ve katma değer artışı sağlamak, sermaye birikimini büyütmek ve sermaye göçünü önlemek, sürdürülebilir bir kalkınma gerçekleştirmek, sektörel gelişimi sağlamak ve bölge içerisinde çarpan etkisi yaratacak programlar çerçevesinde ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Aktakas B. Gül (2006), "Bölgesel/yerel kalkınma, bölgesel gelişme için bir model", *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Aktan C. C. (1999), *2000'li Yıllarda Yeni Yönetim Teknikleri 2 (Stratejik Yönetim)*, Türkiye Genç İş Adamları Derneği, Simge Ofis Matbaacılık.

Antakya Ticaret ve Sanayi Odası-ATSO (2006), *Hatay Sosyo-Ekonomik Rapor*, Hatay: Ada Matbaa.

Altınözü Kaymakamlığı, http://www.altinozu.gov.tr, (z.t.2007)

Apan A. (2008), "Bölge Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi* Cilt 13 Sayı 4

Arslan K. (2005), "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 7, s275-294.

Başol, K. (1995), *Türkiye Ekonomisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.

Belen Kaymakamlığı, http://www.belen.gov.tr, (z.t.2007)

Bildirir H. Nisa. (2005), "Avrupa birliği ve türkiye bölgesel kalkınma politikaları: uygulamalar ve alınan sonuçlar", *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Bozdoğan M. Nur (2006), "Bölgesel kalkınmanın sağlanmasına yönelik vergi özendirme önlemlerinin türkiye açısından incelenmesi ve etkinliğinin analizi", *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cebecioğlu, C. (2006), "SWOT analizi ve bir işletme üzerine uygulama", *Yüksek Lisans Tezi*, Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin M. (2005), "Türkiye'de Beşeri Kalkınma: Bölgesel Bazlı Bir Değerlendirme", *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Sayı2,Cilt 12, s141-156.

Çımat, T. ve O. Bahar (2003), "Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme", *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi* (6), 1–18 Erişim Adresi: www.akdeniz.edu.tr/iibf/dergi/Sayi06/05Cimat.pdf, (08.11.2007)

Çınar Ö. (2002), "Türkiye'nin rüzgâr enerjisi avantajları ve Hatay ilinde maliyet ve enerji potansiyelinin araştırılması", *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Çiftçi, H. (1995), "Van İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişme Potansiyeli", Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Van.

Çil, B (2000), *İstatistik* (2. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.

Devlet İstatistik Enstitüsü-DİE (2003), *2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*: Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı-DPT (1997), *Hatay İl Raporu*, DPT Yayınları–2468, Ankara.

Dinçer Ö. (1998), *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası* (3. Basım), İstanbul.

Dinler Z. (2001), *Bölgesel İktisat*, Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları.

Dörtyol Kaymakamlığı, http://www.dortyol.gov.tr, (z.t.2007)

DPT (2008), *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu*, DPT Yayınları-2766, Ankara.

DPT (2004), *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*: Ankara

DPT (2003), *İller ve Bölgeler İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hâsılalardaki Değişmeler (1987–2000)*: Ankara.

DPT (2003), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması*: Ankara

DPT (2006), "İllerde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri", Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, DPT Yayınları–2693, Ankara, Erişim Adresi: http://www.dpt.gov.tr/bgyu/illerdesanayi/sektor.pdf, (15.02.2008)

DPT (2003), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, DPT Yayınları–2671, Ankara. DPT,

DPT, http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003/ (11.09.2006)

DSİ, http://www.dsi.gov.tr/bolge/dsi6/hatay.htm (01.07.2006)

Durgun A. (2006), "Bölgesel kalkınmada turizmin rolü: Isparta örneği", *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Erzin Kaymakamlığı, http://www.erzin.gov.tr, (z.t.2007)

Genç, Ö. (2003), *Akdeniz Bölgesi Ekonomik ve Sosyal Durum Raporu*, Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Yayınları.

Göde O. ve F. Susar (1997), "Okul Öncesi Eğitimin Önemi ile Bu Eğitimde Oyun ve Bedensel Etkinliklerin Rolü", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 39–46, Erişim Adresi: http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/say%C4%B12/7-OKUL%20%C3%96NCES%C4%B0%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0N%20%C3%96NEM%C4%B0%20%C4%B0LE%20BU%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0MDE%20OYUNUN%20VE.pdf (15.10.2007)

Gündüz A. Y. (2006), *Bölgesel Kalkınma Politikası*, Ekin Kitapevi.

Han E. ve A. E. Kaya (2004), *İktisadi Kalkınma ve Büyüme*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Web Ofset.

Hassa Kaymakamlığı, www.hassa.gov.tr, (z.t.2007)

Hatay İl Sağlık Müdürlüğü (2005), *Brifing Notları*, Hatay, Erişim Adresi: http://www.hataysm.saglik.gov.tr/hatay_ili_genel_2005.ppt (01.09.2006)

Hatay İl Sağlık Müdürlüğü (2006), *Brifing Notları*, Hatay, Erişim Adresi: http://www.hataysm.saglik.gov.tr/HATAY%20ILINE%20GENEL%202006.ppt (21.03.2008)

Hatay İl Tarım Müdürlüğü (2006), *Brifing Notları*, Hatay

Hatay İl Tarım Müdürlüğü (2005), *Brifing Notları*, Hatay

Hatay İl Tarım Müdürlüğü (2004), *Brifing Notları*, Hatay

Hatay İl Tarım Müdürlüğü (2003), *Brifing Notları*, Hatay

Hatay İl Tarım Müdürlüğü (2002), *Brifing Notları*, Hatay

Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü (2006), Hatay.

Hatay Orman Bölge Müdürlüğü (2006) , *Brifing Notları*, Hatay.

Hatay Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü (2006), Hatay.

Hatay Valiliği, http://www.hatay.gov.tr/sanayiningenelyapisi.aspi (11.08.2006).

Hoşgörür V. ve G. Gezgin (2005), "Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt 2 Sayı 2 Erişim Adresi: http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_II/vural_hosgor.doc (11.02.2007).

Ildırar M. (2003), "Bölgesel kalkınma teorisi ve gelişme stratejileri," *Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Ildırar M. (2004), *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*, Ankara: Nobel Yayınları.

İktisadi Araştırmalar Vakfı-İKV (1994), *Hatay İlinin Ekonomik Kalkınması*: İstanbul.

İSDEMİR, http://www.isdemir.com.tr (01.08.2006).

İskenderun Kaymakamlığı, www.iskenderun.gov.tr, (z.t.2007)

Kar M. ve H. Ağır (1998), *Türkiye'de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Testi(Neo-Klasik Büyüme Teorisi)*, KSÜ Yayınları.

Kaya K. (2007), "Bölgesel kalkınmada yeni bir model; kalkınma ajansları ve Türkiye'de uygulanabilirliği", *Yüksek Lisans Tezi*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kırıkhan Kaymakamlığı, www.kirikhan.gov.tr, (z.t.2007)

Koyuncu E. (2006), "Türkiye'de kalkınma sürecinde bölgesel kalkınma ajanslarının rolü ve bir uygulama", *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kumlu Kaymakamlığı, www.kumlu.gov.tr, (z.t.2007)

Maden Teknik Araştırma Enstitüsü Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü (2006), Adana.

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, Erişim Adresi: http://www.muhasebat.gov.tr/mbulten/iller.php (18.08.2007)

Martin, R ve Sunley, P, (1998), "Slow Convergence?The New Endogenous Growth Theory and Regional Development", *Economic Geography*, Vol.74, No.3, pp.201-227.

Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Erişim Adresi: http://www.meteoroloji.gov.tr/2006/tahmin/tahmin-iller.aspx?m=HATAY, (11.01.2007)

Mustafa Kemal Üniversitesi, Erişim Adresi: www.mku.edu.tr, (01.10.2006)

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi-ÖSYM (2001), *2000–2001 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, Ankara: Erişim Adresi: http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF8F59EC4393613791 , (11.08.2006)

ÖSYM (2002), *2001–2002 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*: Ankara: Erişim Adresi:

http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF08868BB75A3ED2E2, (11.08.2006)

ÖSYM (2003), *2002–2003 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, Ankara: Erişim Adresi: http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FFE2FFDB5BE72925EC, (11.08.2006)

ÖSYM (2004), *2003–2004 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, Ankara, Erişim Adresi: http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF63D11B1C3DD1FB77, (11.08.2006)

ÖSYM (2005), *2004–2005 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, Ankara, Erişim Adresi: http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF108C1339A7062A47, (11.08.2006)

ÖSYM (2006), *2005–2006 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, Ankara, Erişim Adresi: http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7A2395174CFB32E174B6113DA2B1A6EC, (11.08.2006)

Pampal S, S. Hatipoğlu ve E. Arıkan Öztürk, "Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Ulaşım Sektörünün İncelenmesi", Erişim Adresi: http://www.trafik.gov.tr/icerik/bildiriler/B6-48.doc (03.03.2008)

Peşelioğlu P. (2007), "Avrupa birliği perspektifinde Türkiye ekonomisinde bölgesel kalkınma ajanslarının uygulama imkânları", *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Reyhanlı Kaymakamlığı, www.reyhanli.gov..tr, (z.t.2007)

Samandağ Kaymakamlığı, www.samandag.gov.tr, (z.t.2007)

Saraç A. (2006), "Bölgesel kalkınma modelleri ve Güneydoğu Anadolu projesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Seyidoğlu H. (2003), *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulamaları*, İstanbul: Güzem Yayınları.

Şahinler S, M. F. Can, Ö. Görgülü ve K.D. İğne (2005), "Samandağ İlçesinde (Hatay) Balıkçılığın Genel Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma", *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 17 (4), 605–611, Erim Adresi: http://web.firat.edu.tr/ffmu/17-4/Samanda%C4%9F%20%C4%B0l%C3%A7esinde%20(Hatay)%20Bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%20Genel%20Durumu,%20Sorunlar%C4%B1%20Ve%20%C3%87%C3%B6z%C3%BCm%20%C3%96nerileri%20%C3%9Czerine%20Bir%20Ar.pdf, (z.t.2008)

Şendoğan, E. (2003), "Malatya ilinin sosyo-ekonomik yapısı", *Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Taştekin A. (2007), "Avrupa birliği'nde bölgeselleşme politikaları ve türkiye'de bölgesel stratejiler", *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

TBB (2007b), "Türkiye'de Bankacılık Sistemi İllere ve Bölgelere Göre Mevduat ve Kredi Dağılımı 2006, Erişim Adresi: http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/yillik/ilkredi/illeregore2006.zip (11.08.2006)

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, (2004), Türkiye Çevre Atlası, Ankara.

T.C. Hatay İl Özel İdaresi (2006), "Hatay İl Özel İdaresi Stratejik Planı", Hatay.

T.C. Hatay Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, (2003), *Hatay İl Çevre Durum Raporu*: Hatay.

T. C. Karayolları Genel Müdürlüğü, http://www.kgm.gov.tr/fr5.asp?tt=1617, (z.t.2007)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2006), İşletme ve Yatırım Belgeli Tesis İstatistikleri, Erişim Adresi:

http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF2B81939FD5B60AFAA85B8E20CBC69487, (z.t.2007)

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı (2003), Belediye Belgeli Tesis Envanteri, Erişim Adresi: http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF2B81939FD5B60AFAF1E4D6142C321486, (z.t.2007)

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı (2006), Konaklama ve Geceleme İstatistikleri, Erişim Adresi: http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF2B81939FD5B60AFA44338F0DD5A3722B, (z.t.2007)

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2002), *Hatay Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması*: Ankara.

T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Hatay Tarım İl Müdürlüğü, (2004), *Hatay Tarım Master Planı*, Hatay.

Türkiye Ekonomi Bankası-TEB (2007), *İller İçin Gelecek Stratejileri Hatay Sonuç Raporu*, İstanbul: Dünya Yayıncılık.

TEDAŞ (2006), "2005 Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri", Erişim Adresi: http://www.tedas.gov.tr/29.html, (10.05.2007)

TEDAŞ (2005), "2004 Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri", Erişim Adresi: http://www.tedas.gov.tr/29.html, (10.05.2007)

TEDAŞ (2004), "2003 Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri", Erişim Adresi: http://www.tedas.gov.tr/29.html, (10.05.2007)

TEDAŞ (2003), "2002 Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri", Erişim Adresi: http://www.tedas.gov.tr/29.html, (10.05.2007)

Tekin Y. (2004), *Türkiye Şifalı Sular Rehberi,* Ankara: Ümit Yayıncılık, 381–384

Tosun C, Y. Bilim ve R. Temizkan (2003), "Alternatif Turizm ve Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejileri:Hatay Örneği", Erişim Adresi: http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/program.htm (15.02.2008).

Türkiye Bankalar Birliği-TBB (2007a), "Türkiye'de Bankacılık Sistemi İllere ve Bölgelere Göre Şube Sayısı, Şube Bazında Mevduat ve Kredi Gelişimi 2006, Erişim Adresi: http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/yillik/ilkredi/sube2006.zip (11.08.2006)

Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi-TEDAŞ, (2007), "2006 Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri", Erişim Adresi: http://www.tedas.gov.tr/29.html, (10.05.2007)

Türkiye İstatistik Kurumu-TUİK (2007), *Tarımsal Yapı, Üretim, Fiyat, Değer 2004*, Ankara.

TUİK, Erişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/BolgeselIstatistik/menuAction.do (11.03.2007).

Türkiye Kalkınma Bankası-TKB, (2004), *Hatay İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması*: Ankara.

Uçar, D. ve A.Ö. Doğru (2005), "CBS Projelerinin Stratejik Planlaması ve SWOT Analizinin Yeri, Ankara, Erişim Adresi: http://atlas.cc.itu.edu.tr/~dogruahm/D%20Ucar_CBS%20Projelerinin%20Stratejik%20Planlamasi%20Ve%20Swot%20Analizinin%20Yeri.pdf (25.11.2007)

Yayladağı Kaymakamlığı, www.yayladagi.gov.tr, (z.t.2007)

Yenipınar U. (1997), "Doğu Akdeniz'in mevcut turizm talebinin yapısı ve talebin geliştirilmesine ilişkin model önerisi", *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/IstatistikDb/eko17.xls, (z.t.2007)

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/IstatistikDb/eko16.xls, (z.t.2007)

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/IstatistikDb/eko18.xls, (z.t.2007)

http://www.emo.org.tr, (04.03.2008)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Yunus AÇCI

Doğum Yeri-Yılı : Hatay–22.06.1983

Adres : Cumhuriyet Mah. 155. Sok No:41 İskenderun/Hatay

E-mail : iktisatciyunus@hotmail.com

Tel (Cep) : 536–430 19 58

Eğitim Durumu

Yüksek Lisans :Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı (2008)

Lisans :Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü (2004)

Lise :İskenderun Barbaros Lisesi (2000)

Ortaokul :İskenderun Barbaros Lisesi Orta Kısmı (1997)

İlkokul :İskenderun Barbaros İlkokulu (1994)

İş Deneyimi :Öğretim Görevlisi, Çukurova Üniversitesi, Ceyhan MYO, (2007–2008)

Yabancı Dil : İngilizce